



„Să nu ne mai facem inimă rea și spaimă gândindu-ne că lumea românească ar fi mai stricată decât altele.
Nu; neamul acesta nu e un neam stricat; e numai nefăcut încă, nu e până-acuma dospit cumsecade.”

I.L. Caragiale



Se distribuie GRATUIT

An IX Nr. 59 Decembrie 2018

CLIPA

Magazinul actualității culturale românești

Director fondator: DINU SĂRARU

Editor: Fundația Națională pentru Civilizație Rurală „Niște Țărani” și Arhiepiscopia Râmnicului



Catedrala Mântuirii Neamului. Sursa foto: U.A.R. S-V Oltenia

† Î.P.S. Dr. Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului

Credința ortodoxă – fundamentul unității tuturor românilor

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a proclamat anul 2018 drept *Anul Omagial al unității de credință și de neam și Anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918* în tot cuprinsul Patriarhiei Române, având în vedere că anul acesta se împlinesc 100 de ani de la înfăptuirea acestui ideal sublim spre care a năzuit poporul român de veacuri.

Principalul factor care a contribuit la menținerea unității de neam a poporului român a fost și rămâne unitatea de credință, constantă a neamului nostru încă de la nașterea sa, având în vedere că procesul

etnogenezei s-a suprapus cu cel al primirii Cuvântului lui Dumnezeu, nașterea noastră ca popor fiind dublată de nașterea noastră întru Hristos, întrucât încreștinarea poporului nostru de către Sfinții Apostoli Andrei și Filip a coincis cu nașterea acestuia. Astfel, unitatea noastră ca neam are ca temelie identitatea noastră spirituală ca popor creștin.



Continuare pe pagina 7

Dinu Săraru

Centenarul



Celebrarea **Centenarului**, în ajun, dominată somptuos și înalt patriotic prin inaugurarea și sfințirea de către **Biserica Ortodoxă Română** a **Catedralei Naționale**, a venit să ne amintească, prin contrast cu „stângăciile” – ca să le spunem cațifelat – clasei politicianiste, cu mândrie firească, dar și nostalgic, zbaterea și solidaritatea tulburătoare a liderilor autori ai **Marii Unirii**.

În acest **1 Decembrie centenar** nu putem, astfel, să nu ne gândim cu emoție la renunțarea de sine, la renunțarea de orgolii subiective, la renunțarea tuturor intereselor personale sau de partid sau de conjuncturi internaționale demonstrată de către diriguitorii celor trei identități românești în favoarea asocierii tuturor energiilor morale și spirituale naționale și punerea lor în slujba idealului național de veacuri plătit cu jertfe de sânge al poporului întreg: **Marea Unire**.

Această filă de calendar nou care a început pe **1 Decembrie 2018** ar fi timpul să fie pecetluită emblematic de modelul moral al diriguitorilor provinciilor românești de la **1 Decembrie 1918**.

Modelul politic, modelul social, modelul spiritual, modelul ctitorial al înaintașilor de la **1 Decembrie 1918**, într-adevăr greu de urmat, se pare, de către cei de azi, nu este imposibil, ba chiar este obligatoriu a fi împlinit, pentru a fi transformat în izvorul renăscător al unei cuceritoare și salvatoare renașteri naționale.

Prin împlinirea acestui model am dovedi noi, toți cei de astăzi, că am înțeles, în sfârșit, chemarea cuprinsă în primele două cuvinte ale Imnului național!

Așa îmi reprezintă eu cu speranță, la o vârstă care mă apropie de centenar, imaginea calendarului nou al națiunii noastre care începe cu fila **1 Decembrie 2018**.

Acad. Ion Aurel Pop, Președintele Academiei Române

Românii la Centenarul Marii Uniri – popor de frontieră?



Samuel Huntington, au înțeles această „frontieră” ca pe o precisă și severă linie de demarcație plasată pe arcul Carpaților, linie prin care s-ar fi stabilit pentru

eternitate destinul extra-european al românilor.

De o parte a „liniei” s-ar situa popoarele (națiunile) catolice și protestante, germanice și române, creatoare de civilizație și cultură, întreprinzătoare și tenace, europene, iar de cealaltă parte s-ar afla popoarele ortodoxe, slave, stagnante și tradiționaliste, contemplative, „orientale”, un fel de „istm” de legătură spre Asia.

Această judecată de valoare este, însă, grăbită, superficială, simplistă și, prin urmare, lipsită de temei. De altminteri, românii, grecii, ungurii, albanezii, balticii și alții nu se încadrează decât foarte vag în

această schemă. De exemplu, românii nu sunt slavi, dar sunt ortodocși, iar polonezii sunt slavi, dar sunt catolici.

„Frontiera” pe care sunt situați românii există cu adevărat, dar ea nu este o linie, ci o fâșie lată de câteva sute de kilometri, care pornește de la Marea Baltică și ajunge până la Dunărea de Jos și la Marea Adriatică. În această vastă regiune, spiritualitatea occidentală și cea răsăriteană au interferat plenar, de la nivel oficial și elitar până la nivelul vieții cotidiene a oamenilor de rând.

Continuare pe pagina 5



Premiile Fundației „Niște Țărani” 2018



Cea de-a XX-a ediție a premiilor anuale ale Fundației Naționale pentru Civilizație Rurală „Niște Țărani” a adus un omagiu personalităților culturale care sprijină, pregătesc și formează universul spiritual țărănesc în România contemporană.

Într-o zi însorită la începutul lunii noiembrie, la Biserica „Intrarea în Biserica a Maicii Domnului” din Vioarești, Slătioara, președintele-fondator al Fundației „Niște Țărani”, scriitorul Dinu Săraru, președintele de onoare, Înaltpreasfințitul Părinte Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, și președintele fundației, gl. lt. (r) Olimpiodor Antonescu, au decernat premiile „Niște Țărani” în prezența unui numeros public iubitor de cultură.

Marele Premiu al celei de-a XX-a ediții a fost acordat prof. univ. dr. Ilie Bădescu, directorul general al Institutului de Sociologie al Academiei Române, membru corespondent al Academiei Române și membru de onoare al Academiei Oamenilor de Științe.

De asemenea, au fost oferite premii regișoarei Chris Simion-Mercurian pentru artă teatrală, dnei Vasilica Ghiță Ene pentru jurnalism, dnei Rodica Lăzărescu pentru publicistică, dnei prof. dr. Ana Dobrescu pentru istorie și critică literară, dnei Olga Popescu pentru artă plastică și dlui Nicolae Croitoru pentru poezie, dar și dlui director general al Editurii RAO, Ovidiu Enculescu, studentei Ligia-Paula-Maria Blidar (olimpism în școala țărănească) și dlui inginer Gheorghe Nițu (investiții profitabile în mediul rural).

Clipa



Ceață

Ana-Maria Păunescu



Ce vezi afară nu e ceață deasă,
Nici lampadar de toamnă
ne-ntâmplată,
E lacrima din ochii mei albaștri
Ce numai ție ți se mai arată.

Nu-i dimineată, când auzi lumina
Cum zbate spre ferestre viscolite,
E mintea mea acea scânteie albă
Ce numai ție iarnă îți promite.

Nu e amurg, când mor în dans copacii
Ce nu au stup în care să se stingă,
E brațul meu, mișcând a întuneric,
Când nu mai știe calea să-ți atingă.

Ce vezi afară nu e chiar furtună,
Ce vrea tot pasul greu să îl câștige.
E vocea mea șoptită, căutândă,
Ce-ncearcă în zadar să te mai strige.

Nu-i poezie ce citești aicea.
Cum nu e rimă ceața din retine.
E doar condens de dragoste pierdută
Ce se-ntrupează când mi-e dor de tine.



Caspar David Friedrich,
Hoinar deasupra mării de ceață, 1818

Mulțumim
Sponsorilor noștri:



Mircea Radu Iacoban

Bucovinenii

Sub semnul Centenarului Marii Uniri, la Mănăstirea Sucevița a fost lansat albumul *Bucovina de altădată* – o reluare selectivă și, în același timp, adăugită a ediției din 2014, apărută sub îngrijirea acelorași autori și cu aceeași fericită strădanie cărturărească privegheată de stavrofora Mihaela Cozmei, stareța mănăstirii. Deși mai restrânsă, noua ediție poate fi considerată de egală importanță, fiind de această dată accesibilă, prin preț, nu numai celor interesați de performanțe bibliofile, ci și publicului larg, iar traducerea legendelor în limbi de circulație europeană o pune la îndemâna turiștilor din străinătate, din totdeauna prezenți la Sucevița și mai cu seamă la hramul mănăstirii. Este o prețioasă carte de suflet și de simțire românească. Ți se umezesc ochii răsfoind această revelatoare întâlnire cu chipurile și cititoriile strămoșilor nemuriți în imagini cvasiinedite, echivalând, mai ales acum, în anul Centenarului, cu o lecție de istorie durută, precum și cu o invitație la neuitarea celor ce au fost – datorită cărora suntem. Cartea este construită fotografie cu fotografie prin trudnică și îndelungă adunare de la felurite instituții deținătoare (biblioteci, muzee, arhive, institute, societăți etc.), precum și de la persoane particulare, la care se adaugă rezultatele investigațiilor în zonă, unde și stareța Cozmei și protosinghelul Marcu Petcu, coordonatorul albumului, au izbutit să identifice și să confere statut de document unor vechi fotografii altfel

condamnate să rămână în veșnică uitare. Imagine cu imagine, această adevărată carte de istorie contribuie în bună măsură și la lămurirea fenomenului neasimilării în cei 243 de ani de stăpânire străină, pe parcursul cărora bucovinenii și-au păstrat cu dăruire românită – credința, datinile, portul, limba – în pofida tuturor apăsărilor deznaționalizatoare. Poate-i prea directă și cumva incomodă afirmația lui Iorga potrivit căreia „*Bucovina este partea cea mai bună, cea mai nobilă a Moldovei*”, dar să nu uităm că savantul cunoștea amănunțit realitățile zonei, el însuși aflându-se printre sutele de bucovineni care, cu zece ani înaintea Unirii de la 1918, au cutezat impresionantul pelerinaj „acasă”, la Iași, cel dintâi semnal răspicat, cu rezonanțe europene, al năzuințelor și revendicărilor bucovinenilor. Merită readus în atenție acest uitat gest premonitor, căruia Iorga însuși i-a fost cronicar, relatând în „*Neamul românesc*”, moment cu moment, parcursul trenului special care a trecut simbolic granița și, mai ales, primirea sărbătorească din fosta capitală moldavă. Revenind la album: fiecare fotografie poartă cu ea o poveste deslușibilă și prin corelare cu imaginea următoare. Aparent disparate, „pozele de epocă” întrețes o impresionantă canava a dăinuirii „sub vremi” grele și înnegurate. Pare că există și un altceva unificator, mai greu de detectat, și care, până la urmă, la o privire atentă, devine marcă a expresiei fizionomiilor de la

început și până la ultima filă a albumului. Ar putea-o constitui totala absență a zâmbetului, convertit arare cel mult într-un rictus blajin al sfelii. Și-atât. Sunt zeci și sute de chipuri: nicăieri hlizeala din selfie-urile și pozele de grup ale instantaneelor veacului XXI. Strămoșii noștri rămăneau gravi și-acasă, și la muncă, și la horă: simți că-s marcați de apăsarea unui destin. Pozează demni și încruntați, păstrând totuși firescul trăirilor sincere, profunde și responsabile. Își poartă ȋțarii și sumanele, și opincile, și iile cu mândrie, nu cu fală, iar severitatea încrustată în cutele frunții nu-i posomorala învinsului; citită acum, pare a înfripa mai degrabă liniile ascunse ale faciesului de învingător. Greu, modest, năvalnic, uneori eroic, totdeauna cu demnitate, au viețuit strămoșii noștri; din păcate, așa cum observă Ștefan S. Gorovei în prefața primei ediții, „*Astăzi Bucovina veacurilor medievale este uitată, Bucovina veacului XVIII este necunoscută, cea a veacului XIX rămâne neînțeleasă, iar cea de la 1918 este pierdută*”. Albumul de la Sucevița constituie o reală contribuție în lupta ce se cuvine dusă împotriva uitării, oricât ar fi ea de „înscrisă-n legile omenești”. Iar gestul editorilor se cuvine apreciat și pentru faptul că, preocupați nu numai de spectaculoasele imagini ale ctitoriilor ștefaniene, au acordat egală însemnătate în economia cărții și păstorului, și celor păstorii. Din veac și de peste veac uniți în comuniunea ce le-a vegheat dăinuirea.



Cronica civilizației

Taragotul lui Luță Ioviță în primul război mondial

Războiul cel mare și vânturătoarea imperiului smulseseră țărani cu zecile de mii de prin văile lor de țărănie, cum le numise Nicolae Iorga, livrându-i depărtărilor într-alt chip decât știau ei din cântecul despre ciobanul din lună, pe care-l ascultasera acasă, cândva, demult. Aproape că uitaseră de el. Cine și ce să-i vindece de ale anul și dorul din despărțirea aceasta cu miezul ei de foc și de cenușă? Care-i azvârlise departe de sălașele rămase aproape pustii, toropite de liniștea nevestelor singure, rătăcind lăaturalnic, ascuns temătoare, ca niște năluci, pregătindu-se, fiecare în felul ei, de o cumplită, brutală văduvie. Cine să le aducă lor, țăranilor de prin tranșeele frontului galițean, un pic de împăcare, cât să nu se usuce de atâta dor? Poate muzica, precum aceea care s-a stărnit atunci pe segmentul lor din lungul fâșiei frontului galițean, în clipa aceea astrală când, fără de nici o așteptare, a răsunat peste tranșee, „torogoata” lui Luță Ioviță. Canonada focului se întetise așa de tare și, pentru o clipă, chiar ai fi crezut că nici nu se va mai opri vreodată deși de fiecare dată se trăgea la fel, în cicluri mai lungi ori mai scurte, ca un înțepi urmate aproape regulat de pauze, și zilele semănau una cu alta cu toate că nici cei de dincolo nici cei de dincoace nu mai știau de ce trag, nici dacă cei de dincolo erau făpturi vii ca ei ori niște biete năluci. Singura legătură cu viața cea reală a acestor canonade era lista celor secerate de gloanțe de parcă nici n-ar fi trecut pe acolo, oricum locuri ale pustiirii, incompreensibile. Și deodată, în plină canonadă, s-a stărnit, ca un fulger din ceruri, sunetul taragotului, unduind ca un plâns și o strigare. Însă el, taragotistul, care de atunci a și devenit unicul, marele Luță Ioviță, încă nu se zărea din tranșee, când deodată, parcă strigat de departe, de sus ori pur și simplu de prin văile de țărănie ale Banatului său, s-a ridicat el pe buza tranșeei și a continuat să sufle încă mai unduios în torogoata lui o doină așa de prelungă și de amplă și de înaltă că parcă ziceai că o cântă ciobanul din lună. Și sunetul acela a cuprins deodată tranșeele și s-a unduit prin toate cotloanele lor și toți au încremenit și focul armelor s-a oprit parcă la o comandă și doina aceea a lui Luță Ioviță a căpătat un brand internațional fiindcă armatele lumii aceleia n-au mai tras nici un foc din tranșeele lor vreme de un ceas după ce taragotul tăcuse. Acea lume fusese concurată ea însăși de un taragotist din Banat, care a învins-o, a cucerit-o. Taragotul lui a fost mai puternic decât toate mizele ei, dovedind o dată în plus că toată lumea aceea, cu războiul ei, cu cancelariile ei, cu trufile celor mari, dar așa de mici, nu era mai mult decât o nașcociie, goală de conținut, a unor minți care populau cu uscăciunea lor fotolii și cancelarii, nefiind mai mult decât abstracții, ficțiuni vide și totuși active în fluxul vieții, dar numai ca vehicule ale unor forțe tenebroase care purtau atâtea vieți prea concrete spre moarte, doar spre curmarea drumurilor lor și a rosturilor lor de prin satele Europei Centrale. Am tăcut și eu îndelung și-am plâns cum n-a mai plâns decât Saul cu fiul său Ionathan la râul Ghibea: „Apoi Saul cu fiul său Ionatan și cu oamenii care erau cu dâșii au șezut în Ghibea și au plâns” (I Regi, 13, 16). Și Galiția devenise parcă o vale cât marea de mare și multă vreme a stăruit peste necuprinderea ei ecoul taragotului din alt veac al lui Luță și cuvintele atunci stărnite ale lui Ioan din Pomojdia:

— Doamne că frumos mai cântă!

Frontul îi toropise pe toți și numai cartea de-acasă le mai aducea aminte că sunt vii, că sunt oamenii unei lumi fără puști și gloanțe, ai unui loc cu grădini și cu marva de-acasă, de care se făcea po-menire la fel, în toate scrisorile purtate prin buzunarele de la piepturile tot mai obosite. Și multora scrisorile le-au și ră-mas acolo în glodul tranșeelor căci cine să fi cercetat buzunarul de la pieptul nefericitului căruia glonțul îi semnase ultima permisie de pe front, cu toate că pentru el drumul nu mai avea capăt nici la plecare, nici la sosire.

— Poate îți amintești scrisorile Mariucăi din Pomojdia către Ionul ei, tot pe frontul acela din Galiția, fiindcă acolo au murit mulți români.

— Însă pe mine, ai continuat tu, mă uluiește nu tonul scrisorii acelor femei din văile țăranilor tale bănățene, cum le spui, citându-l pe Iorga, cred, către bărbații lor plecați la un război așa de abstract și totuși trăit de ei în chip concret, cum prea concret este și conținutul scrisorilor atrase de magnetul frontului galițian de prin toate satele voastre, de la femeile acelea care parcă ar trimite spre ei, spre capii familiilor lor, un fel de rapoarte contabile în care le comunică ce-i cu marva, a lor și a vecinilor, cum merge târgul de vite (și asta îmi amintește de poemul acela pe care mi-l-ai trimis din America, la prima tu bur-să cred, așa de frumos, în care nici nu știu prin ce alchimie scriai tot despre un târg de vite, ți-l amintesc: „Iubito, scrie-mi dacă vineri au fost țăranii la Obor, // Dacă mai este târg de vite și de cuvinte potcovite, // Dacă-ai zărit cumva prin piață un mag cu straiile cernite, // Ori dacă soarele-n amiază mai boierește pe pridvor”. Poemul tău este mai lung și poate o să-l citim împreună altădată fiindcă acum vreau să mă lămuresc cum reușeau muierile acelea să trăiască așa de concret, atât grija pentru marva din gospodărie, care începuse a se împuțina, ba aflaseră că la târg prețul vitelor nu mai era ca înainte, căzuse dramatic, cât și departele acela care-i absorbi pe bărbații de prin toate satele lor, pe oamenii lor, cum erau numiți bărbații de către muieri la voi în Banat (și cum începusem și eu să mă gândesc la tine, ca la „omul meu”), rânduindu-le o legătură stranie chiar cu moartea, fiindcă veștile cernite începuseră să curgă de acolo din Galiția spre fiecare sat și săptămâna trecută, îi scria Măriuca bărbatului ei: „să mai știi, Ioane, că Vasile din Corloveni, a lui Surulescu, din neamul Corbenilor, o căzut acolo în Galiția, și sâmbăta viitoare îi pun pomana de două săptămâni”.

— Vezi tu ce ușor îmbracă Măriuca războiul de departe, cu tot abstrac-tismul lui deopotrivă tragic și absurd, în veșmântul firescului gospo-dăriei cu marva din ogradă, că nici nu sesizezi, grija de acasă cu cea pentru departele plin de primejdii care i-a absorbit omul spre care trimite și nădejde și cuminenția smereniei sale, ba

găzduiește în adâncul tainic al sufletului sentimentul cumplit că s-ar putea să și piară acolo, departe, neîngropat, omul ei. Și totuși nu părăsește nici o clipă concretul vieții reușind să împace departele unei lumi zvârcolite de fronturi și de răni și de suferințe cu grijile pentru marva de acasă și dorul, imposibil de ghicit, pentru omul ei și altele și altele... Oare mai sunt femei ca acestea prin văile de țărănie ale Banatului vostru, care te face pe tine așa de încrezător și de „țăranist” cumva?! Fiindcă nici asta nu înțeleg și uneori mă întreb dacă iubirea ta pentru țăranii din care te tragi nu este și aceasta prea abstractă.

Tulburător este modul în care se întâlnește istoria cu țăranii cum se va fi întâmplat de fiecare dată în războaiele care nu erau ale lor. În acel război pe frontul din Galiția se disting așa de răspicat formațiunile acelea de soldați țărani, legați între ei nu atât prin regu-lamentele militare ale imperiului cât prin spiritul de corp al țăranilor de vale de prin Almăj, Caraș, și toată Transilvania. Ei purtau asupra lor, în mintea lor, în simțirea lor, în mod neconștiut, acel spirit țăranesc, felul lor de a se ține împreună prin frații. Fiindcă așa își spunea ei, „frate Ioane, frate Dumitre” etc. Un prieten al nostru de la Tel Aviv numește aceste societăți „covenantale”, folosind un termen al lui Daniel Elazar. (Foarte interesantă este potrivirea aceasta dintre tâlcul numelui acestui sociolog evreu și tâlcuirea pe care el a făcut-o în cărțile sale la noțiunea aceasta de „societăți covenantale”, adică ale „legământului”. Numele Eliezar așa se tâlcuiște, aflăm din Cartea Exodului, prin gura lui Moise: „Dumnezeul părinților mei mi-a fost ajutor și m-a scăpat de sabia lui Faraon!”).

— Vezi, iubita mea, țăranii noștri se trag direct din Vechiul Testament și sub acest înțeles neconștiut au ieșit să-l întâmpine pe Iisus, ținându-se așa, adică pe frații”.

Modelul și secretul tinereii laolaltă a acestei lumi este legământul, nu regalitatea. Ce să fi împărțit țăranii aceia din Caraș și Almăj cu aparatul birocratic al beamterilor austrieci ori al jandarmului unguresc sau chiar cu împăratul și curtea lui de la Viena? După ce-a tăcut taragotul lui Luță se auzeau prin tranșeele acelea pe o lungime de zece km soldații strigându-se pe nume: — Frate, mă frate Ioane, ce mai știi de

Prof. univ. dr. Ilie Bădescu

Membru corespondent al Academiei Române
Directorul Institutului de Sociologie
al Academiei Române
Rectorul Universității Țărănești
„Dimitrie Gusti”



acasă?

— Nimic deocamdată că n-am mai primit scrisoare de la ei. Da erau bine. Și marva la fel, numai că nu prea au nutreț. C-o fost secetă și nici fânul, cât o crescut, n-avu cine să-l cosească.

Și schimbul acesta de vorbe era parcă tras la indigo pe toată lungimea tranșeelor săpate acolo, pe unde-i purta frontul, de către ei, de țărani, de frații văilor, ca și cum și-ar fi pus ei slogurile moșilor acasă în Iardașița ori pe la Globu sau Megică sau Pomojdia, pe la Vergița sau Corloveni și de pe unde-or mai fi răsărit ei aici ca să și rămână prin câmpiile astea uitați, departe de cei de acasă, așa de departe că nimeni și nimic n-ar mai fi putu răzbate vre-odată cu ochiul ori cu strigătul mut străinătatea care i-a furat pe ei. Privind spre vadul lumii de-atunci, urmașii văduvei Erzebetz și ai Măriucăi din Pomojdia vor trebui să-și potrivească gândirea la incredibila noutate cu care veniseră pe scena istoriei armatele de țărani somați să poarte războiul cel mare. O noutate pe care istoricul lor fără de trup a consemnat-o definitiv în manualul european din birourile diplomaților și de pe băncile școlilor, pe care, un istoric a avea precum blândul meu prieten, Valeriu, a ținut neapărat să mi-o reamintească.

— Tâlcul tulburător al acelei vremi, dragă prietene, cu vama ei de vieți cât pentru o mie de ani, se referă la modul incredibil în care-au reușit ei să preschimbe străinătatea unui război fără noimă într-o nouă, extraordinară intimitate, aceea a unui război pentru ei și pentru neamul lor de țărani, *războiul întregirii de țară*. Și lucrul acesta de ultimă dată, fiindcă până atunci multe se petrecuseră cu ei, însă toate potrivnice voii lor, a preschimbat războiul dintre imperii în război al țăranilor cu imperiile, schimbând astfel chiar înțelesul lumii însăși. Revărsarea oceanică de țărani, stărnită de marea războiului pe toată lățimea Europei, a fost plămada noii lumi, duhul ei renăscător cât să ne petreacă pe toți spre veacul cel de apoi. Precum va fi proorocit Eminescu pentru lumea cea mică, dar lume!, a Basarabiei: „auzi departe strigă slabi// și asupriții către noi// e glasul blândeii Basarabii// ajunsă-n veacul de apoi”.

NOTĂ:

¹ Pagini din romanul hermeneutic: *Ultima dată*.



Octav Băncilă, Țăran pe gânduri, 1910



Acad. Dan Berindei

Umanitatea și crizele



Omenirea este zguduită de crize, fiind lovită și de transformări neașteptate ale crimei. Din păcate, acordul care ar trebuie să ființeze între puteri nu ființează decât în parte. Primejdiile prin care trec oamenii simpli, uneori popoare întregi, se accentuează. Evoluțiile sunt uneori spectaculoase și nu există semne optimizante. Suntem datori cu toții să reacționăm, să ne străduim să punem stavile nefirescului.

În realitate, umanitatea reprezintă o entitate care trebuie să ia cunoștință de propria ei ființare, de unitatea ei dincolo de deosebiri și să acționeze solidar având în vedere ceea ce îi unește pe oameni și mai ales necesitatea unei acțiuni unite împotriva primejdiilor, pentru apărarea a ceea ce am defini ca o construcție milenară de civilizație. Trebuie construit conștient un viitor și

stăvilite incertitudinile. Este neapărat necesar să se ajungă la un acord general de comportament, la un plan de acțiune care să contribuie la o reechilibrare a lumii, ținând seama de interesele și mai ales de existența tuturor locuitorilor planetei.

Dar acțiunile pe care oamenii le întreprind trebuie neapărat realizate printr-un consens general, acordul fiind necesar și totodată el trebuie să oglindească o susținere unanimă și aceasta trebuie obținută sub presiunea unor realități din ce în ce, zi de zi evidente, de care ne izbim și care impun această acțiune. Ar fi tragic ca omenirea să se trezească abia în ceasul al treisprezecelea! Dar de data aceasta nu mai este vorba de un joc politicianist, ci de o necesitate imperioasă pe care ne-o impun și natura și jocurile ei. Popoarele și oamenii au datoria de a acționa pentru a apăra evoluțiile umanității și mai ales pentru a veni în sprijinul generațiilor viitorului și a se apăra pe sine!



Ambrogio Lorenzetti, *Efectele guvernării bune (Alegoria guvernării bune și rele)*, 1338-1340, detaliu

*Din toată inima, și cu toată inima, Revista
Clipa îi urează acad. Dan Berindei un călduros
La Mulți Ani!*

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Membru AOȘR

Discursul lui Constantin Stere rostit în ședința Sfatului Țării din 27 martie 1918



Istorică ședință a Sfatului Țării din 27 martie 1918 a fost prezidată de Ion Inculeț care a dat, mai întâi, cuvântul lui Alexandru Marghiloman, președintele Consiliului de Miniștri al României. Apoi a fost invitat la tribună, C. Stere a ținut un memorabil discurs¹:

„Domnilor deputați, în viața omului ca și în viața unui popor întreg, momente așa de înălțătoare nu sunt multe. Sunt profund emoționat de încrederea pe care mi-ați acordat-o și pentru greaua sarcină pe care ați pus-o pe umerii mei, dar simt și bucuria nesfârșită că îmi dați iar posibilitatea de a lupta pentru dreptatea și libertatea poporului, al căruia fiu sunt.

Gonit din țara mea natală, prin puterea oarbă a despotului țar, astăzi eu sunt adus iar aici prin voința poporului eliberat. Astăzi noi trebuie să hotărâm ceea ce va avea o importanță extraordinară asupra soartei viitoare a poporului nostru. Mersul de fier al istoriei pune asupra umerilor noștri o răspundere, pe care noi nu o putem ignora cu nici un fel de sofisme. Nimeni în afară de noi n-are dreptul să vorbească și să hotărască ceva în numele poporului basarabean. Noi suntem aduși aici prin acel proces elementar istoric care distruge temeliile cetăților și ale bastiliilor². Revoluția a adus la aceasta nu numai pe ruși, ci și pe întregul popor românesc. Voi ați aprins acea făclie la a cărei flacără au ars toate hârtiile care împărțeau pe oameni în privilegiați și neprivilegiați, voi ați creat din poporul moldovenesc un popor care n-are alt privilegiu decât cel al muncii.

Acuma sunteți chemați de Istorie să duceți această flacără sfântă dincolo de Prut, ca să-i luminați tot așa pe frații

voștri și să le rupeți lanțurile nedreptății de veacuri, achitând prin aceasta datoria voastră față frații care au venit în ajutorul vostru în cel mai greu moment istoric. Astăzi noi proclamăm drepturile poporului suveran, nu numai aici în Basarabia, ci și drepturile tuturor fraților, oriunde ar fi ei. Mulțumindu-vă pentru cinstea pe care mi-ați arătat-o prin alegere, astăzi, după atâția ani de luptă, eu împreună cu voi, voi merge la luptă cu aceeași hotărâre ca și cu 30 de ani în urmă, când încă tânăr am fost aruncat în pușcări care se înalță și astăzi acolo, ca o amintire a trecutului blestemat, de care noi astăzi ne-am despărțit pentru totdeauna”.

În continuare, C. Stere s-a adresat Sfatului Țării în limba rusă, pentru a fi înțeles ca reprezentanții minorităților naționale: „Domnilor deputați! În acest moment istoric, care trebuie să ne ridice la nivelul acestei probleme, eu îmi voi permite să mă adresez acelor care până acum au fost stăpâniți situației și nu s-au despărțit de gândul despre schimbarea acestei ordini. Domniile voastre ați auzit declarația pe care a făcut-o primul ministru, care a înțeles din discuțiile avute cu diferiți reprezentanți ai parlamentului, dorința țării. El a vorbit despre hotărârea poporului românesc și a guvernului român de a satisface dorința domniilor voastre.

Socot că vorbesc cu domniile voastre ca cu oameni care se conduc de rațiunea oamenilor de stat, care înțeleg situația. Și socot că sunt oameni care nu sunt mulțumiți cu hotărârea luată, dar eu vă rog să vă gândiți, în fața cărei dileme trebuie să stea statul român dacă Sfatul Țării ar respinge ideea Unirii? Domnilor, se poate ca România să renunțe la drepturile sale istorice, la idealurile naționale și chiar la drepturile ei de viață? Fiindcă fără a avea acces la Mare, România nu va putea trăi³. Să presupunem că din dorința

de a complăce îndoielilor și conștiinței minorităților, guvernul, devenind trădătorul întregului trecut al poporului român, ar renunța la aceasta. Ce ar ieși din aceasta? Toate poftele vecinilor ar duce în mod precis la aceea că România, sacrificându-și viitorul poporului său, ar pune Basarabia în fața necesității crude de a fi ruptă în bucăți de către vecini⁴. Este admisibil aceasta pentru Basarabia? Și dacă România nu poate renunța nici la drepturile sale istorice și nici la idealurile naționale, nici la interesele de stat, care îi dictează să-și găsească ieșirea la Mare, ea va fi nevoită să anexeze Basarabia, fără consimțământul nostru. Sau – bazându-se pe alte elemente ale societății – anume acele elemente care de multe ori în viața istorică a Basarabiei aveau singure dreptul de a vorbi în numele ei, și dacă Unirea s-ar face sub auspiciile elementelor arătate de noi, la ce ar duce aceasta? Tot sângele, toate suferințele din care a ieșit Basarabia liberă, ar fi zadarnice. Această dilemă, domnilor, stă înaintea noastră și, ca fiu al Basarabiei, eu zic că o asemenea hotărâre ar pune asupra noastră o mare răspundere în fața urmașilor noștri, căroro poate le va fi sortit să trăiască din nou toate suferințele trecutului nu prea îndepărtat. Poate oare sub un pretext oarecare o creațiune logică să justifice această răspundere? Fac apel, domnilor, la conștiința domniilor voastre, la răspunsul domniilor voastre”.

C. Stere a continuat în limba română: „Unul dintre reprezentanții minorităților, un rus, a spus că dacă se va face Unirea Basarabiei cu România, toată intelectualitatea rusească va pleca de aci. Eu respect acest sentiment, fiindcă toate sentimentele sunt legitime, dar omul la care sentimentele de legătură cu țara aceasta sunt atât de slabe și subrede poate să aibă același mod de judecată ca populația băștinașă? Poporul românesc n-a venit în Basarabia din

afară, el aci s-a născut, aci a fost acel cazan unde au fiert și s-au topit toate elementele din care s-a născut poporul român. Noi n-avem unde ne duce și pe noi nimeni nu nimeni nu ne poate alunga din casa noastră. Un veac fără sfârșit noi, plecați, tăcuți, conștiinți de slăbiciunea noastră am dus jugul, un veac întreg limba noastră a fost persecutată ca o otrăvă revoluționară, sacrificii imense au fost făcute de aceia care doreau să-și însușească începuturile culturii naționale. Și acum, când noi voim să intrăm ca stăpâni în casa noastră, reprezentanții minorităților n-au dreptul moral de a închide ușa în fața noastră. Nu uitați, domnilor, că nu numai chestiunea dreptății naționale, ci și chestiunea dreptății sociale cere să avem tăria și hotărârea de a lua asupra noastră răspunderea. Astăzi voi puteți da poporului pământul cerut de el în condițiuni acceptabile pentru el și nimeni nu poate garanta că mâine voi veți avea această posibilitate. Conștiința proprie a domniilor voastre să vă lămurească”.

După acest discurs a luat cuvântul Ion Buzdugan care, în numele Blocului Moldovenesc, a dat citire *Declarației* privind Unirea Basarabiei cu România. Declarația a fost adoptată cu 86 voturi pentru, 3 voturi contra și 36 abțineri.

Așa cum prevăzuse C. Stere, drumul spre Marea Unire a început la Chișinău cu Unirea Basarabiei, a ajuns la Cernăuți unde s-a proclamat Unirea Bucovinei, și s-a oprit la Alba Iulia, în memorabila zi de 1 decembrie 1918, când s-a votat Unirea Transilvaniei cu România.

NOTE:

¹ C. Stere, *Documentări și lămuriri politice. Preludii. Partidul Național-Tărânesc și „cazul Stere”*, București, 1930, pp. 209-211

² Aluzie la închisoarea Bastilia din Paris, dăruită în timpul revoluției din 1789

³ C. Stere avea în vedere faptul că, în timpul negocierilor de pace, Puterile Centrale cerut desprinderea Dobrogei de România.

⁴ Aluzie la ucraineni





Acad. Ion Aurel Pop
Președintele Academiei Române

Românii la Centenarul Marii Uniri – popor de frontieră?

Continuare de pe prima pagină

Izvoarele istorice pun în lumină pentru Evul Mediu, în această regiune, chiar persoane și comunități care și-au asumat concomitent, pentru un timp, o dublă identitate (bizantină și latină, ortodoxă și catolică, creștină și islamică, mozaică și creștină etc.), spre a se putea manifesta în societate, spre a se afirma, a supraviețui sau a se adecva exigențelor.

Românii, prin origine, limbă, forma de creștinare și aspirații sunt occidentali („noi de la Râm ne tragem”), pe când prin forma de organizare bizantină a credinței, prin ritul bisericesc, prin limba de cult, de cultură și de cancelarie din Evul Mediu (slavona) și prin alfabetul chirilic folosit până în secolul al XIX-lea, sunt răsăriteni. În personalitatea românilor se reunesc, în consecință, cele două jumătăți ale continentului. Românii sunt un popor de frontieră, dar o frontieră din centrul geografic al Europei și ei, prin destinul lor, au transformat „frontiera” în spațiu activ de schimburi culturale, în scenă de dialog și chiar în punte de legătură statornică. Nu putem ignora conflictele, dar mult mai lungi și mai ample au fost epocile de viață pașnică și chiar de conviețuire, în numele umanismului ilustrat drept curent cultural-ideologic de Renaștere, dar, mai ales, în numele omeniei. De aceea, la Centenarul României întregite, ar trebui să nu mai rătăcim în tribulații vagi despre „nimicnicia” noastră și nici să ne golim istoria de conținut, dintr-un motiv foarte simplu: deși avem un stat unitar modern abia de un secol, existăm ca popor romanice deplin constituit de mai bine de un mileniu; în loc să ne

autoflagelăm și să ne desconsiderăm singuri, s-ar cuveni să ne tratăm pe

sine realist, logic și credibil, pentru cei care vor să ne cunoască. Și sunt

destui care ne admiră și care vor să ne cunoască mai bine.



Fotografie de Samoilă Mârza



Acad. Răzvan Theodorescu

Pe marginea Statalității românești: vechi lăcașuri și vechi dinastii (I)

Cu mai bine de un deceniu și jumătate în urmă, în „Cuvântul înainte” la prima ediție, din 2001, a volumului III din tratatul academic de *Istoria românilor*, dedicat genezelor românești, menționam cele două elemente definitorii ale „romanicilor Orientului”, *latinitatea și statalitatea*¹. Era chiar anul în care roteam, în Aula Academiei, discursul meu de recepție, intitulat „Despre prima modernitate a românilor”², unde încercam să schizez un profil etnopsihologic al conștiențelor în trecere de la medievalitate la modernitate scriind despre „mentalitatea tranzacțională...”, ca o nouă invitație la particularizare românească a primei modernități³.

Arătam tot acolo că această „mentalitate tranzacțională vine... din particularitatea esențială că, imperială a Rusiei – numai aici, la Dunărea de Jos, s-a păstrat neîntrerupt un stat organizat, cu conducători proprii, cu principii autonome, începând cu secolul al XVI-lea la București, Iași și Alba Iulia”⁴.

Înainte de toate însă, această statalitate, această păstrare a unor instituții statale fundamentale – domnie și Biserică, în primul rând – s-a făcut și în vremea unei relative independențe, cea a secolelor XIV și XV pe care nu o alterau vasalitățile medievale curente în cea mai mare parte a Europei, și în epoca autonomiei cu suzeranitatea Porții pe care o introdusese Turcocrăția în secolele XVI și XVII, și în epoca unei dependențe totale din secolul al XVIII-lea. Sau, pentru a exprima această progresivă evoluție – ce a putut fi pe alocuri și o involuție – să recur,

ca de atâtea ori, în cazul trecutului românesc, la cuvintele istoricului național, scriind tocmai despre aceste perioade: „Cea dintâi e a neatarnării de fapt, cea de-a doua a unei supunerii cinstite și cruțătoare față de Turci, cea de-a treia se deslușește prin ascultarea desăvârșită față de acești stăpâni. Anii 1550 și 1720 ar fi punctele de despărțire. Iar după 1859 începe, firește, epoca a patra, de neatarnare nouă, în care trăim”⁵.

Un element definitoriu al acestei statalități este existența medievală și premodernă a dinastiilor românești, iar una dintre formele predilecte de proclamare – eclatantă chiar – a acestora sunt ctitoriile princiere concepute ca necropole, ca mausolee de familie. Lăcașuri metropolitane ortodoxe, dar mai ales lăcașuri monastice, acestea au o istorie plină de interes atât în Țara Românească, cât și în Moldova, din vremea „întemeierilor de țară” până în cea a fanarioșilor, iar atitudinea față de înaintașii plecați la Domnul, a căror memorie era păstrată liturgic de obștile monahale, era și la noi cea din întreaga Europă. Voi folosi aici observațiile eminentului medievist care a fost Georges Duby în legătură cu ceea ce se petrecea în Occidentul catolic odată cu secolul al XI-lea: „Acum cavalerii le cereau preoților să intervină spre a sfinți cadavrul. În ceremoniile funerare s-au introdus, în epoca aceasta, gesturile de proslăvire și formulele de mântuire, prin care preotul își afirma puterea de a ierta el însuși greșelile. Pentru mort, până în momentul învierii sale, nici un alt loc nu părea a fi mai propice iertării păcatelor

decât apropierea raclelor sfinților, vecinătatea cu călugării a căror rugăciune se înălța la cer, cât era ziua de lungă, spre Domnul Judecător. Marii principii obțineau permisiunea de a fi înhumați chiar în incinta bisericilor monastice”⁶.

Cazul cel mai limpede în acest sens este cel al necropolei regale franceze de la mănăstirea Saint Denis, devenit loc de înmormântare a suveranilor din vremea merovingiană a unor Dagobert, Carol Martel și Pepin cel Scurt, din aceea carolingiană a unui Carol cel Pleșuv, din aceea capetiană inaugurată de Hugues Capet⁷, târziu, în secolul al XIII-lea, Ludovic cel Sfânt punând să fie sculptate imaginile regilor defuncți ai Franței⁸ (cam, așa cum va proceda, două sute de ani mai târziu, în Moldova, Ștefan cel Mare care așeza la Rădăuți lespezi funerare ale înaintașilor săi).

Cercetările recente asupra biografiilor domnești între care cea mai solidă rămâne, fără doar și poate, cea a lui Constantin Rezachevici⁹, urmărind succesiunea electivă la tron în cadrul celor două dinastii fondatoare, cea a lui Basarab I și cea a lui Bogdan I – respectiv a Basarabilor și a Bogdăneștilor –, în răstimpul cuprins între mijlocul secolului al XIV-lea și prima parte a secolului al XVII-lea, cu respectarea criteriului esențial al «osului domnesc», sau, uneori, doar a «sângelui domnesc»¹⁰, ne arată că principii care erau fii legitimi sau ilegiti, deopotrivă¹¹ aveau sentimentul limpede al apartenenței la o dinastie sau – precum în cazul muntenesc – la o ramură dinastică (de felul Dăneștilor scoborâtori din Dan I și al Drăculeștilor

urmași ai lui Mircea I prin Vlad Dracul, prelungiți prin Mihneștii de dincolo de 1600).

Fie că au fost aleși de boieri și investiți de Poartă precum cei din veacul al XV-lea, fie că au fost numiți direct de Stambul începând cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea – momentul 1550 fiind crucial aici, așa cum am încercat să o arăt cu ani buni în urmă¹² pe urmă, mereu obligatorie aproape, a lui Nicolae Iorga¹³ –, fie că au aparținut familiilor boierești ajunse la tron și pregătite a crea noi dinastii după 1600, fie, în sfârșit, că au fost asimilați, în secolul al XVIII-lea pașalelor cu două tuiuri¹⁴, sentimentul dinastic a fost o realitate istorică în mentalul aulic românesc, ținând de conștiința statalității, de la „întemeietorii de țară” la Mavrocordații și Ghiculeștii veacului fanariot.

Continuare în numărul viitor

NOTE:

¹ *Istoria Românilor*, III, București, 2001, p. X; *Ibidem*, ed. a II-a, București, 2010, p. IX.

² În *Discursuri de recepție*, Academia Română, IX, București, 2006, pp. 185 – 206.

³ *Ibidem*, p. 201.

⁴ *Ibidem*, p. 204.

⁵ N. Iorga, „Doamne române”, în *Istoria românilor în chipuri și icoane*, Craiova, 1921, p. 33.

⁶ Georges Duby, *Artă și societate, 980 – 1420*, I, Ed. Meridiane, București, 1987, p. 123.

⁷ *Ibidem*, p. 176.

⁸ Idem, II, Ed. Meridiane, București, 1987, p. 131.

⁹ *Enciclopedia domnilor români. Cronologia domnilor din Țara Românească* Bogdan al II-lea și Mihai Viteazul, fiu nelegitim și postum al lui Pătrașcu cel Bun.

¹² *Civilizația românilor între medieval și modern. Orizontul imaginii (1550 – 1800)*, I, Ed. Meridiane, București, 1987, p. 18, p. 21.

¹³ vezi nota 5.

¹⁴ C. Rezachevici, *op. cit.*, p. 35.



Acad. Alexandru Surdu

Jertfa de sânge pentru Marea Unire



Întâi Decembrie este Ziua Națională a României. Este sărbătoarea românilor de pretutindeni: din Nordul Mării Negre până în Pannonia și din Carpați până în Pelopones. Acestea sunt coordonatele Marelui Imperiu Daco-Roman – idealul Celei mai Mari Uniri a românilor, pe care l-a visat Mitropolitul Andrei Șaguna în preajma Revoluției de la 1848. După datele pe care le avem despre românii din acele timpuri, înfăptuirea Imperiului n-ar fi fost imposibilă. Condițiile au fost însă potrivnice și, fără intervenția înțeleaptă a Mitropolitului Șaguna, era să dispară cu totul populația românească din Transilvania, iar cei rămași, să-și piardă limba și credința. Cât de mulți au fost românii de pe aceste teritorii ne putem da seama și astăzi, căci, în ciuda exterminării lor, a deportărilor, a emigrărilor și a deznaționalizărilor, au mai rămas în afara României numeroase localități cu populație majoritar românească.

Să fi fost însă vremurile mereu potrivnice, de la înfrângerea Daciei de către romani și până în zilele noastre? Dar chiar înainte de aceasta, Herodot, referindu-se la traco-geți, îi consideră cei mai numeroși după inzi, căci tracia populau pe atunci și Asia Mică, și ar fi putut să fie și foarte puternici, dar *nu erau uniți*. Având în vedere însă căderea Imperiului Roman, și de Apus, și de Răsărit, și, mai târziu, apariția altor imperii, tot mai puternice și tot mai rele, unele chiar pe teritoriile traco-geților de odinioară, s-ar părea că vremurile au fost într-adevăr potrivnice și a început să se vorbească adesea nu despre lipsa dorinței de unire a românilor, ci de „miracolul” supraviețuirii lor, chiar și prin Munții Pindului, în care grecii mergeau la „vânătoare de valahi”.

Cum de s-a ajuns totuși la Unirea din 1918, de la care sărbătorim astăzi 95 de ani? Au prins românii, în sfârșit, momentul prielnic? Da, ni se spune adesea, s-au adunat la Alba Iulia, pe Întâi Decembrie, și au hotărât unirea provinciilor românești din Imperiul Austro-Ungar cu Regatul României. Dar toți românii au fost de acord cu Unirea, nu doar cei de la Alba Iulia, numai că, după ultimele statistici, aproape 1.500.000 de români, dintre care peste 600.000 de militari, n-au mai putut să-și exprime acordul, căci ei și-au dat viața pentru Marea Unire.

A fost acesta un moment prielnic pentru români? Evident că nu. Dovada o constituie și poziția înțeleaptă de neutralitate, adoptată de Ion I.C. Brătianu și oficializată la Consiliul de Coroană de la Sinaia din 3 august 1914, față de situația în care se găsea România după declanșarea războiului de către Austro-Ungaria împotriva Serbiei. Se profila un război al marilor puteri: Germania, Austro-Ungaria, Italia, Turcia, pe de o parte, și Antanta: Marea Britanie, Franța, Rusia și apoi Statele Unite, pe de alta. Micile state nici nu mai contau. Cu toate acestea, ele erau atrase de unele sau de celelalte cu tot felul de promisiuni. În cazul României, vecină cu două puteri beligerante, Austro-Ungaria la Nord-Vest și Rusia la Răsărit, plus Turcia, aliată cu Bulgaria la Sud, în ciuda oricărei oferte, avea soarta pecetluită. Numai că soarta popoarelor, ca și soarta persoanelor, nu poate fi hotărâtă de nicio putere terestră. Cel puțin aceasta a fost dreapta credință a românilor, care ar putea să explice și „miracolul” supraviețuirii lor.

Este curios cum fiecare dintre

etapele care au pregătit Marea Unire pot fi caracterizate prin sintagmele rostite de către unii sau alții dintre conducătorii de atunci ai României. După prima, „Neutralitate cu orice preț”, a urmat a doua: „Neutralitate, dar până când”. Au fost luate în considerație promisiunile celor două tabere, cea acceptabilă fiind promisiunea Antantei de recunoaștere a drepturilor asupra teritoriilor locuite de românii din Austro-Ungaria. Noului rege al României, Ferdinand I, Nicolae Filipescu, din Liga pentru Unitatea Politică a Tuturor Românilor, i-ar fi urât: „Să te încoronezi la Alba Iulia sau să mori pe câmpia de la Turda!”. Oricum, la 17 august 1916 a fost semnată Convenția Politică și Militară cu Antanta, iar în Articolul 4 erau fixate viitoarele granițe ale României reîntregite: la Apus pe Tisa, la Sud pe Dunăre și la Răsărit pe Prut. Ion I.C. Brătianu se îndoia de respectarea acestei promisiuni de către puterile semnatare. Oricum, la 28 august 1916, armata română a pus în practică îndemnul: „Treceți batalioane române Carpații!”.

Hotărârea fusese luată: „Acum ori niciodată!”. Dar România era înconjurată realmente de forțe puternice adverse, la Sud, germanii, turcii și bulgarii, la Nord, trupele germane și austro-ungare, iar la Răsărit, trupele rusești care erau, mai degrabă, ostile României și așteptau pasive sfârșitul acesteia.

Ce fel de război putea să fie acesta? Și ce fel de alianțe putea să aibă România cu Franța, Anglia și Statele Unite, care erau la celălalt capăt al lumii? Sau cu Rusia, care îi răpise Basarabia în 1812?

Și ce fel de război putea să poarte România, cu armata adunată în grabă, cu soldați neinstruiți și dotare tehnică net inferioară, fără ofițeri cu experiență militară și fără aprovizionare corespunzătoare?

Ce-i drept, entuziasmul era mare, iar înaintarea până în preajma Sibiului s-a făcut ușor, cu intrarea triumfală în toate orașele și sprijinul populației românești. După care a început retragerea din Nord și înfrângerile succesive din Sud până la pierderea Dobrogei sub privirea îngăduitoare a trupelor rusești.

Trebuie să menționăm totuși faptul că trupele adverse, mai ales cele germane, aveau în dotare tunuri și mitraliere grele, un fel de tanchete și chiar avioane, și temutele grenade, dar, în ciuda „puterii de foc”, erau împrejurări în care, spre deosebire de zilele noastre, când nici nu mai apuci să-ți vezi adversarul, nu mai putea fi utilizată dotarea tehnică, ci conta mai mult entuziasmul tineresc al luptătorilor sau motivația acestora, pe care trupele străine de pe teritoriul românesc nu puteau s-o aibă. Dacă românii, înaintând sau retrăgându-se, își apărau teritoriul, străinii își apărau doar viața. Așa se face că, în ciuda înaintării lor și a retragerii românilor, victoriile erau de cele mai multe ori ale noastre. Ceea ce trebuie să spunem că a dus și din partea conducerii militare străine, și din partea trupelor acestora, la măsuri extrem de dure și la practici care încălcau flagrant regulile de comportament militar civilizat.

Pe unele dintre acestea le cunoaștem foarte bine și n-ar trebui să le uităm niciodată. Să începem cu „masacrul din gara Bartolomeu”. Este vorba de apărarea Brașovului de către o parte din ostașii Regimentului 45 (Vlașca). Se primise ordin de retragere, după ce intrarea în oraș fusese apărută timp de două zile

împotriva trupelor germane de către căpitanul Cristescu Sava, până când ostașii români au rămas fără muniție, adăpostiți de terasamentul căii ferate. Pe timpul nopții, în spatele lor, au fost instalate două mitraliere în flancurile terasamentelor și militari germani și austro-ungari cu grenade și armele pregătite. Fără somație, au fost uciși toți ostașii români; care scăpau de mitraliere erau loviți cu grenade sau împușcați. Aceasta era evident o război care putea fi evitată.

Un ofițer inamic a făcut câteva fotografii, care s-au păstrat, cu soldații căzuți. Interesant este faptul că pe drumul paralel cu terasamentul se făcuse un fel de promenadă, pe care se plimbau doamne cu pălării de epocă, câteva fete și mulți civili. Un ofițer, în prim-plan, trece răsând pe lângă cadavre, cu mâinile în buzunarele mantalei.

În anul 1920, la Bartolomeu era ridicat un monument la capătul unui cimitir având 18 morminte comune cu osemintele a 455 de ostași eroi, printre care și căpitanul Cristescu Sava, 3 căpitani și 3 locotenenți necunoscuți. Pe troița de la capătul șirului de morminte erau scrise cuvintele Reginei Maria: „Nu trebuie să-i plângem pe eroi, ci să-i laudăm în cântece...”. Cimitirul a fost desființat de comuniști în 1972. Astăzi se vede numai monumentul, pe care a rămas stingher un vultur cu aripile ușor desfăcute.

Bătălia de la Podul Jiului (27 octombrie 1916) a rămas în amintirea locuitorilor din Târgu Jiu datorită jertfelor sale și a ecoului pe care l-a avut. Rămas fără apărare, din cauza unor manevre ale trupelor românești, Podul Jiului a fost apărat eroic, cu multe jertfe, de către o companie de miliție, ajutată de către civili tineri și bătrâni, cercetași și sergenți de stradă, care au reușit să determine retragerea unui batalion austriac. S-a remarcat, cu această ocazie, și infirmiera Ecaterina Teodoroiu, numită mai târziu „Eroina de la Jiu”. Dar luptele au continuat până în 29 octombrie 1916, în jurul orașului Târgu Jiu, trupele germane și austro-ungare fiind oprite, și n-ar fi reușit să treacă de armata română, dacă nu s-ar fi primit ordinul de retragere. Numărul ostașilor căzuți la datorie a fost însă imens (peste 3.000), printre ei numărându-se și generalul Ion Dragalina.

Impresionat de jertfele de sânge din aceste bătălii, sculptorul Constantin Brâncuși a realizat monumentele de la Târgu Jiu într-o viziune, după interpretarea filosofului C. Noica, biblică, prin simbolizarea celor 5 cărți ale lui Moise, care nu înseamnă altceva decât ajutorul Bunului Dumnezeu oferit eroilor gorjeni și românilor în Primul Război Mondial.

A fost, într-adevăr, un război cu totul deosebit. Și am putea spune, fără să greșim prea mult, că acesta a fost Războiul Nostru, cu toate că nu ne-a fost cu nimic prielnic și ne-a dus, mai ales după căderea capitalei, la un pas de a fi sterși din cartea de istorie.

S-au spus multe despre motivele care ne-au condus spre dezastrul aproape sigur, multe retrageri necugetate, prea multă atenție acordată capitalei, jertfirea unor trupe numai pentru asigurarea „grosului” armatei, unele ambiții ale comandanților și multe ordine greșite. Câte ceva din toate acestea s-a spus și despre evenimentul cunoscut sub numele straniu de „Șarja de la Prunaru”, de la care avem ca amintire cimitirul cu peste 300 de eroi, din Regimentul 2 Roșiori, căzuți la datorie

în 28 noiembrie 1916.

Este vorba despre zona Drăgănești-Vlașca, în care se găseau trupele germane, turce și bulgare, după trecerea Dunării și ocuparea orașului Giurgiu. Intenția acestora era de a opri retragerea trupelor române pentru apărarea capitalei, mai precis a Diviziei 18 infanterie. Pentru „acoperirea” acesteia, generalul român a hotărât atacarea inamicului în zona satului Prunaru cu Brigada 43. Aceasta era însă în pericol de a fi încercuită și distrusă de o manevră a unui batalion german, care a reușit să plaseze, ferit de ceață și întuneric, zeci de mitraliere nevăzute cu care a atacat brigada românească. Contra lor a fost trimis Regimentul 2 de Roșiori, care s-a năpustit asupra mitralierelor, pierind cu cai cu tot, dar reușind până la urmă cu trupurile lor să oprească mașinile morții și să împiedice orice deplasare peste mormanele de cadavre. S-au mai auzit oare, în toate războaiele, despre asemenea fapte? Dar câte altele au mai fost,/ Pe care nimeni nu le știe,/ Căci timpul peste ele-a pus/ Lespedea uitării pe vecie.

Au rămas însă monumentele acelea, ciudate pentru vizitatorii străini, în multe sate și orașe, și chiar mai multe în unele localități, cu „paserile” acelea, care, în credințele populare, reprezintă sufletele eroilor, și inscripțiile lor cutremurătoare: „Spuneți generațiilor viitoare că noi am dat jertfa supremă pe câmpul de onoare”.

Dar totuși nu se poate spune că în fiecare localitate s-au dat lupte. Ceea ce nu înseamnă însă că n-au existat eroi care au căzut la datorie pornind din satele lor spre câmpurile de bătaie de peste munți și văi. Dar unii s-au mai și întors, invalizi sau nu, ca să povestească despre tovarășii lor de arme și despre vitejia lor, și câte mame nu și-au plâns feciorii, și câte neveste, soții, și câte fete, iubii, și cum i-au îngropat în sicrie goale și le-au sădit pe morminte copacii vieții și ai morții, pentru sute și sute de mii de eroi.

În Comuna Drajna (de Jos, de Sus și Ogretin) sunt mai multe monumente ridicate în cinstea eroilor din Primul Război Mondial, deși la Drajna nu s-a dat nicio bătălie. Ele sunt ridicate în cinstea ostașilor plecați din localitate. Despre unii dintre ei nu se mai știe pe unde au căzut în lupte, ci numai contingentul sau anul morții și regimentul din care făceau parte. Ceea ce impresionează însă este numărul acestora: din Drajna de Jos, 146; din Drajna de Sus, 106; din Ogretin, 117, în total 369 dintr-o singură comună. Apar și nume de familie care se repetă chiar de patru și cinci ori. Au fost deci familii din care au pierit toți tinerii.

În afara monumentelor din fiecare sat, locuitorii din comuna Drajna au înălțat pe dealul numit Piscul Domnului o cruce, asemănătoare celei de pe Caraiman, de 25 de metri, care domină Valea Teleajenului, în amintirea celor aproape 400 de eroi.

Nu, n-a fost prielnic Primul Război Mondial pentru noi, dar pentru Unirea noastră a fost, iar semnul prin care am învins a fost și va rămâne Crucea.

Tradiția românească spune că nicio ctitorie nu se poate ridica fără o jertfă. Cea mai mare ctitorie românească a fost Unirea din 1918, iar acesteia i s-a adus și cea mai mare jertfă de sânge. Nimic nu este însă mai frumos și mai înălțător decât jertfa pentru țară. Dar cel mai frumos o spune tot Poetul: *Dulce et decorum est pro patria mori!*





† Î.P.S. Dr. Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului

Credința ortodoxă – fundamentul unității tuturor românilor



Continuare de pe prima pagină

Unitatea Bisericii, întemeiată în chip văzut prin Pogorârea Sfântului Duh în ziua Cincizecimii și sădită pe pământul binecuvântat al Patriei noastre prin propovăduirea apostolică, devine una dintre coordonatele principale pentru întărirea unității românilor. S-au scris sute de pagini despre importanța limbii unitare și rolul Bisericii Ortodoxe, în acest sens, pentru unirea tuturor provinciilor istorice ale neamului nostru într-un singur stat unitar și independent, dar și despre efortul clerului pentru înfăptuirea acestui ideal sfânt, însă, în același timp, trebuie accentuați și alți doi factori care au făcut posibilă unirea românilor: păstrarea dreptei credințe apostolice de către majoritatea covârșitoare a acestora, indiferent în ce parte a teritoriului actual al Patriei au locuit, și rolul Sfintei Liturghii în unirea, nu doar sufletească, ci și socio-politică a românilor.

Păstrarea Cuvântului lui Dumnezeu primit prin vestire apostolică de către strămoșii noștri a avut un rol hotărâtor în unirea românilor, aceștia simțindu-se în același cuget, nu doar prin limbă, ci mai ales prin aceeași credință. De cele mai multe ori, dezrădăcinarea forțată a unor grupuri de români din credința lor a însemnat și deznăționalizarea acestora deoarece furându-li-se credința dreaptă, a fost ușor să fie înstrăinați și de neamul lor, după cuvântul Proorocului Ieremia: „Că două rele a făcut poporul Meu: pe Mine, izvorul apei celei vii, M-au părăsit, și și-au săpat fântâni sparte, care nu pot ține apă” (Ieremia II, 13). Depărtarea

de Cuvântul lui Dumnezeu, înseamnă îndepărtarea de singurul izvor, harul lui Dumnezeu, care ține sufletul și Neamul nostru într-o unitate.

Poporul dreptcredincios s-a considerat întotdeauna o unitate în timp și spațiu, Dumnezeu vorbind la „tot poporul ca unui singur om” (Neemia VIII, 1). Întregul popor binecredincios care Îl urmează pe Hristos Domnul în și prin Duhul Sfânt, formează nu doar o unitate spirituală, ci chiar și socială: „Și toți au mâncat aceeași mâncare duhovnicească; și toți, aceeași băutură duhovnicească au băut, pentru că beau din piatra duhovnicească ce îi urma. Iar piatra era Hristos” (I Corinteni X, 3-4). Binecredincioșii creștini au înțeles cuvântul profetului Isaia: „Dacă nu credeți, veți fi zdrobiți” (Isaia VII, 9) și cu referire socio-politică, așa cum se raportează și acest profet în versetul citat, credința dreaptă fiind adevărata și singura temelie pe care se poate clădi un neam. Cărmuitorii Neamului românesc dintotdeauna au știut precum Moise altădată care „a ales mai bine să pătimească cu poporul lui Dumnezeu, decât să aibă dulceața cea trecătoare a păcatului” (Evrei XI, 25), că doar prin păstrarea Cuvântului lui Dumnezeu neschimbat vor reuși să cărmuiască drept poporul încredințat. În prefața Bibliei de la 1688 Patriarhul Dositei al II-lea Notaras al Ierusalimului (1669-1707) l-a zugrăvit pe Sfântul Martir Constantin Brâncoveanu ca pe un luminător al întregului popor român: „vrednic de mii de laude ești Măriia ta, care la un norod întreg dai cuvântul lui Dumnezeu, ca oarece lumină fiind până acum supt acoperământ și o pui în

sfeșnic, ca să lumineze celor din casă ai Bisericii noroade: rumânilor, moldovenilor și ungrovlabilor”¹. Voievozii țărilor române s-au străduit să susțină tălmăcirea Cuvântului lui Dumnezeu în limba română, înțelegând, pe de o parte, faptul că unitatea neamului se poate asigura doar prin păstrarea dreptei credințe, iar pe de altă parte, sesizând centralitatea Sfintei Scripturi atât în viața eclesială, cât și în cea socială, acestea nefiind realități separate. În acest sens, se înțelege că unitatea ontologică a Neamului nostru condiționează unitatea de credință, dar și unitatea în dreapta credință asigură și întărește unitatea de neam. „Există așadar aici un raport de apartenență reciprocă între popor și carte. Biblia nu e nimic fără popor, dar nici poporul nu poate dăinui fără carte, pentru că în ea își găsește rațiunea sa de a fi, vocația lui, identitatea sa. Această apartenență reciprocă între popor și Biblie, care înseamnă mai în profunzime apartenența poporului la Dumnezeu prin legământ, e celebrată în liturghie, care e și locul în care are loc opera de receptare a Bibliei”².

Principalul factor de coeziune spirituală și socială este reprezentat de către Sfânta Liturghie, fiind Taina adunării credincioșilor laolaltă și a unirii lor cu Hristos și întru Hristos.

Credincioșii, participând cu toții la aceeași Liturghie „într-un gând”³, înțelegeau puterea unificatoare a Sfintei Liturghii și viețuiau într-o unitate ca fiind același popor al lui Dumnezeu. Acest lucru a înlesnit apoi unirea lor socio-politică.

Rugăciunea pentru „unitatea credinței”⁴, cerută de către credincioși presupune și unitatea de viațuire. În Sfânta Liturghie, clerul și credincioșii se prezintă înaintea lui Dumnezeu ca o unitate, după modelul Sfintei Treimi: „Și ne dă nouă, cu o gură și o inimă, a slăvi și a cânta preacinstiții și de mare cuviință numele Tău, al Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, acum și pururi și în vecii vecilor”⁵. Această unitate reflectată în cultul divin este lucrătoare și în plan social: uniți în Hristos Domnul Cel Unul, credincioșii trebuie să lucreze în lume pentru a împărtăși această unitate prin slujirea jertfelnică față de aproapele. Adevărata comuniune sau unitate a creștinilor se constituie doar în unitatea Trupului Celui înviat al Mântuitorului. Fiecare credincios este chemat personal să se facă părtaș, în cadrul Sfintei Liturghii, de darurile care izvorăsc din Persoana lui Hristos Cel Înviat, să se întărească din puterea harică ce izvorăște din Trupul Înviat al Domnului. Cu cât

e omul mai apropiat de Dumnezeu, cu atât el este mai apropiat de semenii lui; cu cât e mai îndepărtat de El, cu atât stă într-o sciziune tot mai profundă și cu aproapele. Doar Hristos Cel Înviat îi poate ține pe credincioși să rămână neabătuți în „unitatea Dubului întru legătura păcii” (Efeseni IV, 3). Actualizarea unității credincioșilor în Biserică se face prin cultivarea iubirii și, mai ales, prin împărtășirea cu Hristos Euharistic, cu Trupul Cel răstignit, înviat și înălțat la Ceruri al Fiului lui Dumnezeu înomenit: „și pe noi toți care ne împărtășim dintr-o Pâine și dintr-un Potir să ne unești unul cu altul prin împărtășirea Aceluiași Sfânt Duh”⁶, credincioșii devenind și simțindu-se ca într-un singur neam, o singură familie: „Să aflăm milă și har împreună cu toți sfinții, care din veac au bine-plăcut Ție: cu strămoșii, părinții, patriarhii, proorocii, apostolii, propovăduitorii, evangheliștii, mucenicii, mărturisitorii, dascălii și cu tot suflul cel drept care s-a săvârșit întru credință”⁷.

Modelul suprem al unității de credință, dar și al unității sociale are la bază unitatea Sfintei Treimi, care se împărtășește prin și în Biserică, ca Trup al lui Hristos. Actualizarea unității credincioșilor în Biserică se face prin cultivarea iubirii și, mai ales, prin împărtășirea cu Hristos Euharistic, cu Trupul Cel răstignit, înviat și înălțat la Ceruri al Fiului lui Dumnezeu înomenit: „și pe noi toți care ne împărtășim dintr-o Pâine și dintr-un Potir să ne unești unul cu altul prin împărtășirea Aceluiași Sfânt Duh”⁸.

Astfel, alături de efortul clerului Bisericii Ortodoxe Române de întărire a conștiinței de neam și a unității tuturor românilor, propovăduirea dreptei credințe, oglindită în păstrarea neschimbată a Cuvântului lui Dumnezeu, vestit prin predica apostolică la strămoșii noștri, și participarea românilor la Sfânta Liturghie, sărbătoare de sărbătoare, au contribuit la unirea românilor într-o Românie Mare.

NOTE:

¹ Ion Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, tomul I, 1508-1830, București, Ed. Academiei Române, 1903, p. 289.

² Enzo Bianchi, *Ascultând Cuvântul – pentru lectura duhovnicească a Scripturii în Biserică*, în românește de Maria-Cornelia Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2011, p. 113.

³ *Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur*, în „Liturghier”, Ed. IBMO, București, 2012, p. 168.

⁴ *Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur*, în „Liturghier”, p. 183.

⁵ *Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur*, în „Liturghier”, pp. 180-181.

⁶ *Liturghia Sfântului Vasile cel Mare*, în „Liturghier”, p. 255.

⁷ *Liturghia Sfântului Vasile cel Mare*, în „Liturghier”, p. 256.

⁸ *Liturghia Sfântului Vasile cel Mare*, în „Liturghier”, p. 255.



Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Membru AOȘR

Împotriva falsificării istoriei. Momentul august 1968 (II)



Continuare din
numărul trecut

Este regretabil că personalități cu o solidă pregătire intelectuală, precum Ion Gheorghe Maurer și Alexandru

Bârlădeanu, au recurs – din motive politicianiste – la falsificarea istoriei, nerealizând că, mai devreme sau mai târziu, adevărul va ieși la suprafață.

Și unii cercetători s-au îndeletnicit cu falsificarea adevărului istoric, punând în circulație aprecieri care nu au nici o legătură cu realitatea. Au făcut-o deliberat, pentru a arunca o pată neagră asupra unui moment important din istoria poporului român și a-l diaboliza pe Nicolae Ceaușescu, prezentându-l ca un sinistru dictator stalinist. Cel mai mediatizat a fost Vladimir Tismăneanu, care în cartea sa intitulată *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, publicată în 2005, a scris: „Opoziția sa [a lui Ceaușescu] față de intervenția Moscovei în Cehoslovacia nu a însemnat un sprijin acordat socialismului democratic, ci numai refuzul de a da curs dorințelor Kremlinului de a controla întregul bloc”.

Și în acest caz – ca și în cel al celor doi politicieni – documentele sunt grăitoare. În zilele de 15-17 august 1968, o delegație de partid și de stat a României, condusă de Nicolae Ceaușescu, a făcut o vizită la Praga, exprimându-și susținerea pentru politica promovată de Partidul Comunist Cehoslovac, în frunte cu Aleksander Dubcek. Imediat după revenirea delegației la București a avut loc ședința CEx al CC al PCR¹, în cadrul căreia Nicolae Ceaușescu a apreciat că la Praga este „o atmosferă bună. Există dorința și preocuparea nu numai a conducerii, ci și a populației de a asigura îndeplinirea programului partidului”. Liderii cehoslovaci „au nevoie în acest timp de liniște și se pare că tovarășii sovietici nu prea sunt dispuși să-i lase să-și vadă de treabă în liniște”. A menționat că la recepția oferită de gazde, i-a spus ambasadorului sovietic „că cel mai bine ar fi să-i lăsăm în pace [pe conducătorii PCC] ca să-și poată pregăti Congresul”. Așadar – în acele momente critice pentru Cehoslovacia, când invazia militară condusă de sovietici devenise iminentă sub motiv că forțele contrarevoluționare au pus în pericol socialismul din această țară – PCR, prin glasul secretarului său general, a apreciat politica PCC în frunte cu Aleksander Dubcek.

În ședința CEx, secretarul general al CC al PCR a ridicat o problemă fundamentală, care a fost eludată de toți cei care au urmărit să-l prezinte pe Nicolae Ceaușescu ca un stalinist fanatic. Cităm din stenogramă: „ei [liderii cehoslovaci] se străduiesc și sunt hotărâți să nu mai revină la vechi cale, așa cum li se cere, pentru că ce li s-a cerut la Varșovia este ca în locul activității politice de rezolvare a lucrurilor să revină la activitatea represivă”. El avea în vedere întâlnirea de la Varșovia din 14-15 iulie 1968 a conducătorilor URSS, Bulgariei, RDG, Poloniei și Ungariei, care au adresat o scrisoare comună CC al PCC în



Sursa: Fototeca online a comunismului românesc (174/1968)

care apreciau că în Cehoslovacia s-a creat „o situație primejdioasă”, fapt ce constituia un mare pericol pentru apartenența acestei țări la lagărul socialist. Cei cinci cereau „mobilizarea tuturor mijloacelor de apărare create de statul socialist” împotriva forțelor contrarevoluționare. Au lansat o amenințare nevoală: „Popoarele țărilor noastre nu ne-ar ierta niciodată indiferența și nepăsarea față de un asemenea pericol”².

Nicolae Ceaușescu aprecia: „Aceasta este esențial și se pare că unora le este teamă de ceea ce este la ei acasă și caută să ridice la rangul de principiu marxist-leninist, teroarea”. În opinia lui Ceaușescu: „Este într-adevăr aici vorba de o confruntare între două concepții, tovarăși, între o concepție care vrea să mențină ca principiu de rezolvare a problemelor interne teroarea și represivitatea și consideră partidul ca un aparat de represiune și concepția care merge pe calea ca problemele să fie rezolvate în mod democratic, pe calea convingerii, ca să atragă poporul la rezolvarea problemelor țării sale și a făuririi victoriei sale. De aceea, noi am considerat că, în fața acestei situații, nu putem sta ca simpli spectatori, pentru că este o problemă deosebită și nu am stat nici până acum, pentru că ceea ce am făcut în ultimii ani este îndreptat în direcția aceasta”. (sublinierea noastră – I.S.).

Evident, secretarul general se referea la reformele realizate în România, între care modernizarea economiei naționale, preluarea unor întreprinderi de stat de către persoane particulare (numite mandatar), deschiderea unor magazine și ateliere în proprietate privată, construirea de locuințe proprietate personală, relaxarea cenzurii și publicarea unor volume în care se critica politica din „obsedantul deceniu” (1948-1958), restabilirea și dezvoltarea contactelor cu statele occidentale etc. etc. Această politică a fost criticată de sovietici, care invocau teza lui Lenin potrivit căreia proprietatea privată naște zi de zi și ceas de ceas, în proporție de masă, capitalism.

Ministrul de externe Andrei Gromiko și-a exprimat temerile față de „apariția unei a doua României”, care putea avea consecințe grave asupra Tratatului de la Varșovia³. El se referea la Cehoslovacia care, în privința reformelor, mergea „pe urmele” României.

Același Vladimir Tismăneanu a ținut să ridiculizeze cuvântarea rostită de Nicolae Ceaușescu: „«Scena balconului» din 21 august 1968, în timpul căreia Ceaușescu s-a adresat din balconul clădirii Comitetului Central unei mulțimi de 100.000 de persoane adunate în Piața Palatului, condamnăm în termeni de o rară duritate intervenția Pactului de la Varșovia la numai câteva ore de la invadarea Cehoslovaciei, și care a devenit o legendă a comunismului național, nu a fost altceva decât o mascaradă” (p. 238). Acest text a fost preluat aidoma în Raportul Comisiei Prezidențiale pentru analiza dictaturii comuniste în România⁴, fapt ce arată cât de „științific” este acest document. A caracteriza ca „mascaradă” unul dintre cele mai semnificative momente din istoria României depășește orice atitudine rațională. Din păcate, falsificarea istoriei și denigrarea poporului român au devenit o practică după 1989.

Istoria nu este lineară, iar faptele concrete și activitatea liderilor politici trebuie apreciate pe baza documentelor concrete. O analiză pe bază de documente arată că înfrângerea „primăverii de la Praga” a avut consecințe negative pentru evoluția României. Pentru ca Ceaușescu să nu aibă soarta lui Dubcek, care a fost schimbat la o plecare a CC al PCC, Congresul al X-lea al PCR din august 1969 a decis instituirea funcției de secretar general al CC al PCR. La adunarea din Piața Palatului s-a scandat pentru prima dată: „Ceaușescu-PCR!”, „Ceaușescu-România!”. Ulterior s-a speculat acea stare de spirit și s-a trecut la cultivarea unui aberant cult al personalității lui Nicolae Ceaușescu, pentru a demonstra că el era susținut de „întregul popor”. De teama unei intervenții

militare sovietice ca cea din august 1968, au fost abandonate reformele, regimul a devenit tot mai închisat și conservator. Decizia lui Nicolae Ceaușescu din 1982 ca România să achite rapid întreaga datorie externă pentru a asigura „independența deplină” a țării a avut rezultate catastrofale: pentru a procura valuta necesară a fost forțat exportul până la ultima limită, fapt ce a afectat grav nivelul de trai al populației.

Dincolo de aprecierile mai mult sau mai puțin subiective, istoria a demonstrat că reformarea unui regim totalitar este o iluzie politică. Un asemenea regim nu poate fi reformat și democratizat fără a se nega pe sine. Mihail Gorbaciov, ajuns la putere în 1985, a încercat să reformeze societatea sovietică prin „glasnost” și „perestroika”, fiind imitat de liderii din celelalte state membre ale Tratatului de la Varșovia, mai puțin România. Situația nu numai că nu s-a îmbunătățit, dar criza socialismului totalitar s-a agravat, grăbind prăbușirea acestui regim.

După două decenii, raportul de forțe pe plan internațional s-a modificat în favoarea Occidentului (în primul rând al SUA). Pe acest fond, în vara anului 1989 s-a pus în mișcare „principiul dominoului”, respectivele regimuri fiind înlăturate unul după altul. În urma unei uriașe nemulțumiri populare, în decembrie 1989, Nicolae Ceaușescu a fost răsturnat de la putere, iar Mihail Gorbaciov n-a supraviețuit din punct de vedere politic decât până în decembrie 1991, când a fost nevoit să constate că Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste – pe care el voise să o reformeze – își încetase existența.

NOTE:

¹ Arh. NIC, fond CC al PCR. Cancelarie, dos. 131/1969, ff. 4-10; Ioan Scurtu, *Fetele comunismului. 17 august 1968. Nicolae Ceaușescu: Aici este vorba de o confruntare între două concepții*, în „Historia”, mai 2008

² Mihai Retegan, op. cit., p. 199

³ 1968. *Primăvara de la Praga. Documente diplomatice, ianuarie 1968-aprilie 1969*. Ediție de Dumitru Preda, București, Editura Mondo Media, 2009, p. XXXIX (studiul introductiv intitulat *Diplomații români la datorie într-o oră de cumpănă*, semnat de Cristian Popișteanu)

⁴ București, Editura Humanitas, 2007, p. 137





Dr. Mihaela Teodor

Limba română și românii de lângă

În următoarele rânduri propun o prezentare pe scurt a problemei dreptului la educație în limba maternă a comunității românești din Serbia (Voivodina și Timoc), făcând referire la momentele principale și la actorii implicați în determinarea politicilor și practicilor educaționale privind introducerea cursurilor de limbă maternă în Serbia de Nord-Est (Timoc), după momentul acceptării candidaturii Serbiei la statutul de țară membră a Uniunii Europene în martie 2012.

Principalul actor intern este, alături de statul sârb, însăși minoritatea română/vlahă din Serbia, care este și obiectul politicilor și practicilor educaționale. Pe fondul efortului Serbiei de a depăși orice dificultăți în procesul de negociere a integrării europene, au intrat în scenă trei actori externi implicați în determinarea politicilor educaționale privind introducerea cursurilor de limbă maternă în Serbia de Nord-Est (Timoc): România, ca stat de apartenență al minorității române din Serbia cu drept de intervenție în sprijinul acesteia; Comisia Europeană și Înalțul Comisar OSCE pentru Minorități Naționale, cu rol de observatori și cu drept de monitorizare a eforturilor Serbiei pentru respectarea principiilor protecției minorităților, în conformitate cu standardele UE.

În ceea ce privește asigurarea dreptului românilor din Serbia la educație în limba maternă se observă o diferență de evoluție între Voivodina și Timoc. În Voivodina, în virtutea autonomiei administrative și a recunoașterii statutului de minoritate națională a românilor, există învățământ public cu predare în limba română, în timp ce în Timoc (Serbia de Nord-Est), vlahii/românii nu beneficiază, la nici un nivel, de educație în limba maternă (Dolha, Viorel, 2014,

Despre discriminarea românilor din Serbia sau despre măsuri luate recent de Serbia la nivel legislativ împotriva limbii române în timp ce mimează că depune eforturi pentru drepturile minorității române). Nici în Voivodina, nici în Timoc nu există învățământ privat cu predare

în limba română. În aceste condiții, încă din 2004, lideri ai românilor timoceni au început să strângă liste cu semnături de la părinții care doreau introducerea limbii materne române ca limbă de studiu în școlile din Serbia de răsărit, liste puse la dispoziția Consiliului Național al Minorității Române din Serbia pentru a face demersurile legale (Dolha, Viorel, 3 februarie 2014, *Cereri mai vechi de ore de limbă română*).

Consiliul Național al Rumânilor/Vlahilor a fost constituit în 2006, după modelul celorlalte minorități naționale, dar nu a fost recunoscut decât în contextul noului guvern de la Belgrad, condus de Vojislav Kostunica. În iulie 2007,

recunoașterea a venit odată cu aprobarea de către noul guvern a înființării Consiliului Național al Vlahilor (Rumânilor) din Serbia (Chifor, Vali, 17 august 2007, Vlahii din Serbia recunoscți ca minoritate națională). Implicit, în iulie 2007, odată cu această recunoaștere,

limba română a fost acceptată ca fiind limba maternă a românilor din Timoc. Conform legii sârbe, decizia guvernului de la Belgrad trebuia urmată de posibilitatea predării limbii române în școlile din Serbia de Est, unde românii timoceni erau majoritari, fapt solicitat imediat de reprezentanții comunității românești.

În 2008, pe agenda de discuții a forurilor europene a fost pusă problema românilor din Serbia de răsărit. La inițiativa parlamentarului basarabean Vlad Cubreacov, europarlamentarul german Jurgen Herrmann a elaborat, în

urma unei anchete, un raport înaintat Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE), care a emis Rezoluția 1632/2008 cu privire la drepturile minorității române din Timocul sârbesc, însoțită de Recomandarea 1845/2008, documente care demonstrează că românii și vlahii sunt una și aceeași entitate și au dreptul la educație în limba maternă, limba română. A urmat semnarea *Protocolului de la Bruxelles*, în martie 2012, prin care Serbia se angajase să asigure dreptul la educație în limba maternă pentru comunitatea românească de pe întreg teritoriul.

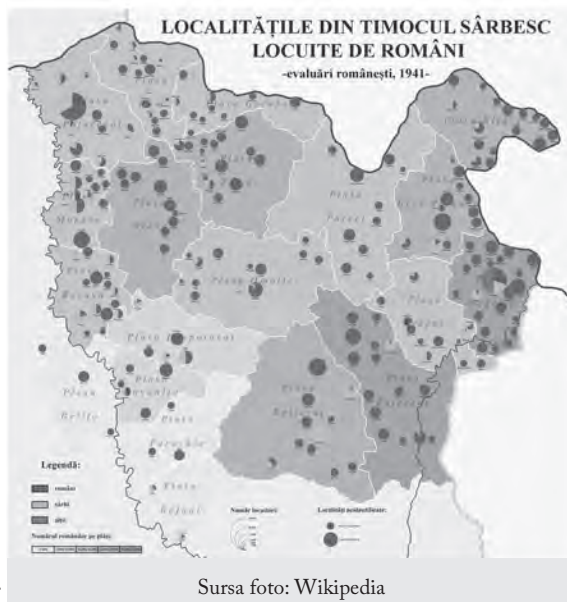
În urma discuțiilor purtate atât la nivel bilateral, cât și în format internațional partea sârbă a promis să introducă în 2013 clase cu predare în limba română în școlile din Serbia de răsărit. Între instituțiile angajate în monitorizarea disponibilității autorităților sârbe în acest domeniu se regăsesc atât organizațiile și ONG-

urile românești din Serbia de răsărit, Înalțul Reprezentant OSCE pentru Minorități Naționale, cât și Ambasada României la Belgrad și ONG-uri din România. Rapoartele acestor organizații, consemnează faptul că în primăvara și vara anului 2012, încurajați de semnarea *Protocolului de la Bruxelles*, au fost depuse sute de cereri semnate de părinții copiilor români din școlile din Timoc (Kladovo, Podgorac, Brestovac, Zaječar etc) (Viorel Dolha, 2014). Cu toate acestea, nici în anul școlar 2012-2013 nu s-a permis deschiderea cursurilor de limbă română, fapt reclamat de asociațiile românilor

timoceni.

În urma presiunilor Uniunii Europene și ale comunității românești, la 27 februarie 2013, Cancelaria Primului Ministru al Serbiei a emis o adresă prin care anunța procedura de introducere a orelor de limbă română în Serbia de răsărit. În septembrie 2013, celor 1617 elevi care aleseseră din martie același an limba română pentru noul an școlar li s-a refuzat acest drept, fiind puși să aleagă între limba maternă și informatică. Abia la sfârșitul lunii noiembrie 2013, 400 elevi dintre cei 1617 au început studiul limbii române. În practică, cursurile de limbă română au fost obstrucționate prin fixarea în orar la ore târzii descurajând participarea elevilor. În acest context, Consiliul Europei publica la 11 iunie 2013 al doilea raport privind punerea în aplicare a *Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare în Serbia* (Raport de progres, 2013) care prevede că „progresele recente înregistrate în ceea ce privește îmbunătățirea situației minorităților, inclusiv a romilor, trebuie să fie consolidate în continuare, în timp, inclusiv cu resurse financiare suplimentare”.

În 2014, în iunie și septembrie, s-au desfășurat în unitățile de învățământ din Serbia de Răsărit două noi anchete școlare pentru stabilirea numărului copiilor care vor putea studia limba română, existând posibilitatea includerii orelor de limba română în cadrul programului școlar obișnuit, și nu la finalul orelor, în condiții improprii. Așa cum declara Bogdan Aurescu în 2012, România a considerat întotdeauna că dialogul privind drepturile persoanelor aparținând minorității române din Serbia se referă la toți etnicii români, indiferent de etnonimul folosit în identificare: român, „rumân” sau „vlah”. În acest sens, România continuă demersurile pentru introducerea orelor de limbă română în Serbia de răsărit și pentru ca în Serbia să fie aplicate politici și practici educaționale fundamentate pe baza principiului de reciprocitate, astfel încât să nu mai existe standarde diferite între românii din Valea Timocului și cei din Voivodina.



Permanențe



Dragoș Neltersa

Prietenie peste meridiane

Orașul israelian Rishon Letzion este înfrățit de multă vreme cu orașul românesc Brașov. O legătură care durează de mulți ani de zile. De altfel, cetățenii orașului Rishon nu se mai miră când trec pe lângă steagul românesc abordat în centrul orașului.

De curând, și Brașovul a căpătat ceva israelian. Unul din frumoasele parcuri brașovene, „Parcul Trandafirilor”, se numește, începând cu data de 26 septembrie 2018, „Parcul Trandafirilor – Rishon Letzion”.

La ceremonia atribuirii numelui în urma unei hotărâri a Consiliului Local, a luat parte E.S. dna Tamar Shamash, ambasadorul Statului Israel, la invitația dlui Gh. Scripcaru, Primarul Brașovului. Evenimentul a fost

însuflețit de un frumos spectacol festiv și a fost înveselit de participarea unui număr foarte mare de elevi și copii.

Primarul George Scripcaru a explicat că este bine să fie păstrată denumirea „Trandafirilor”, pentru că în toate evidențele cadastrale apare această denumire, iar adăugarea denumirii „Rishon Letzion” este necesară pentru a putea respecta promisiunea asumată față de orașul înfrățit, fără a fi necesară o schimbare a documentației privind domeniul public al orașului. Ideea denumirii a venit din partea consilierului local, Arnold Ungar, după ce în luna februarie a acestui an a condus o delegație a municipiului Brașov, care a participat la aniversarea a 70 de ani de la înființarea Statului Israel și a 136

de ani de atestare a orașului Rishon Letzion.

Atunci, primarul orașului Rishon Letzion, Dov Tzur, a propus ca o stradă din această localitate să primească numele „Brașov”, iar, prin reciprocitate, și o stradă sau un parc din Brașov să poarte numele „Rishon Letzion”.

În expunerea de motive aferentă proiectului de hotărâre, inițiatorul Arnold Ungar a ținut seama și de faptul că în parcul brașovean se află amplasat un bust al fostului prim-ministru israelian, Yizhak Rabin. Evenimentul a fost un moment remarcabil și emoționant în istoria de peste 20 de ani a înfrățirii celor două orașe, Rishon Letzion din Israel și Brașov din România!





Dr. Florin Epure

Timbru vâlcean

Regina Maria și Mănăstirea Hurezi (II)

Continuare din numărul trecut

O altă vizită, făcută la mijlocul lunii iulie 1922, este consemnată în memoriile sale. Regina împreună cu regele Ferdinand și principesa Ileana au plecat la Sinaia, de unde au făcut o frumoasă călătorie pe Valea Oltului. Cu acest prilej au ajuns la casa lui I.G. Duca, după care au vizitat Horezul, iar în zilele următoare biserica „Dintr-un lemn”.

În cartea sa, *Țara pe care o iubesc*, publicată mai întâi în limba engleză, la Londra, în anul 1925, regina își arată, încă o dată, sentimentele pentru acest minunat lăcaș monastic: „După ce v-am călăuzit spre acea îndepărtată mănăstire dobrogeană, imaginea altei mănăstiri îmi apare irezistibil în fața ochilor, o mănăstire [Hurezi] de o frumusețe fără seamăn, așezată în cu totul altă parte a țării. Am descris în altă carte, multe dintre aceste sfinte lăcașuri de rugăciune; nu aș vrea acum să vă obosesc urechile cu repetiții, dar un dor nestăpânit mă duce către văile din Vâlcea; din toate locurile frumoase ale țării mele, aceasta este cea mai dragă sufletului meu de artist”.

De regulă, după ce vizita Hurezii, regina mergea și la Mănăstirea Polovragi, la starețul Corneliu Săbăreanu, care a devenit duhovnicul ei. În cartea de memorii *Țara mea* (1916) amintește și de mănăstirea din județul Gorj: „Dar astăzi n-am de gând să descriu Horezul, mănăstirea aceasta mai iubită decât toate, căci aiurea am mai vorbit de dânsa; astăzi, în ciuda dorului care-mi umple sufletul la gândul ei, nu mă voi opri să intru în sfântul cuprins, nu mă voi sui pe cărarea dintre brazi care duce la poarta de intrare; ca una care am fost scoasă din raiu, voi trece pe lângă înaltele ziduri tăcute cu un suspin... Vreau să vă ieau astăzi cu mine la mănăstirea Polovraci. Nu e departe de frumosul Hurez cu înaltele ziduri albe, dar se ascunde în altă vale, la capătul unui podiș ridicat, largă desfășurare deloc drept care se sfârșește de odată într-un șir de munți ridicându-se ca o apărare clădită de mâinile uriașilor”.

Din testamentul Reginei Maria, conceput sub forma unei scrisori personale către soțul ei, Regele Ferdinand, scrisă la Sinaia în iulie 1926, aflăm de mai vechea ei dorință și hotărârile mai noi: „Unde mă vei înmormânta? Te rog nu într-o criptă! Prea mult am iubit florile, așa că vreau ca florile să crească din inima mea. Când eram tânără doream



Mănăstirea Hurezi

să fiu înmormântată la Horezu; Jean Duca și Carol știu locul, dar acum consider că locul care ar fi potrivit pentru noi doi ar fi în fața catedralei de la Alba Iulia, în curtea interioară, doar tu și cu mine, dar nu în biserică, ci în pământ, biserica poate sta în spatele nostru cu ușile deschise”.

La 27 septembrie 1926 – cu două-trei zile înaintea plecării în SUA – Regina Maria vizitează din nou Vâlcea, fiind însoțită de principesa Ileana. Din gara Băbeni, se deplasează cu mașina, pe lângă Dintr-un Lemn, până la Cula Duca de la Măldărești, și, imediat, spre frumosul Horez... Se iscălește în „Registrul vizitatorilor” mănăstirii. Aflăm de planul ei de a crea aici minunate grădini de flori care să împodobească albele biserici. Mai amintește de schimbarea stareței pe care o îndrăgise

atât de mult. De asemenea, vorbește despre Bolnița și de Schitul „Sfinții Apostoli” și de „crucea care am pus-o ca semn pentru locul în care mi-ar plăcea să fiu înmormântată într-o zi, loc care arată ca în Anglia, unde se întâlnește Răsăritul cu Apusul”.

În *Amintirile politice* ale lui I.G. Duca se află o fotografie care îi arată pe Regina Maria și pe el în curtea Mănăstirii Hurezi, cu prilejul acelei vizite din toamna anului 1926. A doua zi vor vizita Conacul de la Slăvitești. Pe drumul de întoarcere spre Măldărești, vizitează o biserică preferată, cu friză exterioară, cu apostoli și sibile, unde regina vede o cruce veche, înaltă, de piatră, pe care speră s-o poată aduce la Balcic. Mai vizitează și Orfelinatul de la Bistrița și Schitul 44 de Izvoare (Costești), Mănăstirile Surpatele și Dintr-un Lemn (Frâncești).

De altfel, despre planurile Reginei Maria în acest loc, stă mărturie și o scrisoare a locuitorilor satului Romani adresată ministrului de interne, Alexandru Vaida-Voievod: „Așezarea pitorească, cum și clima curată și sănătoasă a acestei comune a atras pe Domnul Țării Românești, marele filantrop Constantin Brâncoveanu, de a clădi Monastirea «Horezul», cu clădirile din jurul ei, cum și alte biserici – și pe M. S. Regina Maria să clădească un castel; iar astăzi frumusețea acestor locuri și monumente atrag o mulțime de vizitatori atât din țară cât și streini”.

Regina Maria și-a refăcut testamentul la 29 iunie 1933, la Balcic, din cuprinsul căruia aflăm, din nou, că renunțase la ideea îngropării la Hurezi: „Am redeșteptat la o viață nouă micul castel părăsit de la Bran, dar Tenha-Juva (Balcicul) a fost locul cel înfăptuit, acolo mi-a fost dat să fac din vis adevăr, și fiindcă aceasta a însemnat pentru mine mai mult decât ași putea tălmăci

vreodată, am cerut fiului meu Regele Carol II ca inima mea să fie adusă și așezată la Stella Maris, biserica ce am clădit-o la marginea mării. Cu trupul voi odihni la Curtea de Argeș lângă iubitul meu soț Regele Ferdinand, dar doresc ca inima mea să fie așezată sub lespezile bisericii ce am clădit-o”.

Ultima vizită a Reginei la Măldărești și Hurezi are loc în anul 1935. O imagine de epocă ne-o arată pe Regina Maria stând pe scările Culei de la Măldărești, alături de Nadia, soția defunctului I.G. Duca.

Mănăstirea Hurezi, ctitoria și necropola Sfântului Martir Constantin Brâncoveanu, a fost locul cel mai drag sufletului Reginei Maria. A iubit enorm acest așezământ de la poalele muntelui Buila, pe care l-a descoperit încă de la venirea ei în țară. A fost cucerită iremediabil de frumusețea împrejurimilor care îi aminteau de ținutul natal și a sorbit cu nesaț mărturiile despre drama Brâncovenilor, istoria și sacralitatea sfântului lăcaș, încât s-a legat prin testament să-și doarmă somnul de veci aici, așa cum o făcuse în urmă cu peste două secole și Sfântul Brâncoveanu, când a înălțat acest lăcaș întru slava Tatălui Ceresc și a Sfinților Împărați.

Chiar dacă, mai târziu, Regina Maria s-a apropiat mai mult de Balcic, unde a creat acel Paradis destinat inițial Mănăstirii Hurezi, iar inima ei a fost depusă în Capela Stella Maris, spiritul ei nu a părăsit nicio clipă această oază de spiritualitate ortodoxă. Sufletul suveranei României este prezent în biserica zugrăvită de meșterii lui Constantin, în Sala Spătăriei, în Foișorul lui Dionisie, în cuhnia brâncovenească, la Bolnița, Paraclisul și Schiturile „Sfântul Ștefan” și „Sfinții Apostoli”, sau în chilia maicii starețe Epifania... totul e ca pelerinul să vină la Hurezi să caute urma pașilor ei...



Regina Maria și I.G. Duca, în curtea Mănăstirii Hurezi (27 septembrie 1926)



Lansare la Capșa: „Marele Premiu la Monte Carlo sau dedublarea”



Vântul tăios și rece, asmuțit din țării, la sfârșit de noiembrie, asupra Bucureștilor, n-a împiedicat cititorii să umple până la refuz **Cafeneaua Capșa**, gazdă, în saloanele sale care păstrează aroma aristocratic-boemă de odinioară, a lansării celui mai recent roman al scriitorului Dinu Săraru, *Marele Premiu la Monte Carlo sau dedublarea*.

Academicianul Ilie Bădescu a dat startul evenimentului editorial, inspirat moderat de cunoscutul gazetar Adrian Ursu, reputatul sociolog subliniind în alocuțiunea sa faptul că autorul „*inaugurează cu Ura din Ochii vulpii* și, *culminativ cumva, cu acest Marele Premiu la Monte Carlo, o specie aparte a romanului, pe care l-am încadrat în ceea ce aș denumi roman hermeneutic (...). Prezența filonului oniric într-un Monte Carlo somptuos, dar confiscat de o simbolistică formală, adică de mult formalism spre ritualizare, multă lume cultă inecată în ceremonial, este un procedeu extraordinar. În simetrie răsturnată cu ochii vulpii din celălalt roman hermeneutic, ochii caprei care plâng și blestemă din acest roman inaugurează o serie motivică, aceea a ochilor care proorocesc, a privirilor care trimit un avertisment cumplit etc. Tot un procedeu hermeneutic este ilustrat prin paralela celor două rame: pușcăria și hotelul, tot profeții și acesta*”.

Au vorbit despre roman, viață și literatură istoricul și criticul de film Manuela Cernat și directorul general al Editurii RAO, Ovidiu Enculescu. La finalul întâlnirii cu cititorii, scriitorul Dinu Săraru s-a „despovărat”, cu savoare și vivacitate, în fața prietenilor cititori, de o parte din amintirile și poveștile adunate într-o „raniță de viață”.

Clipa





Prof. univ. dr. Sorin Ivan

„Onorăm Centenarul Marii Uniri și trecutul nostru istoric prin ceea ce facem în prezent pentru viitorul României, pentru identitatea națională și valorile civilizației românești.”



Interviu cu prof. univ. dr. ing.
Adrian Badea,
președintele Academiei Oamenilor
de Știință din România

Domnule Președinte Adrian Badea, una dintre instituțiile intens preocupate de celebrarea Centenarului Marii Uniri și de semnificațiile acestei mari sărbători a tuturor românilor este Academia Oamenilor de Știință din România. Se vede acest lucru, cu forța evidenței, din manifestările pe care le-ați organizat până în prezent, care știm că sunt urmate de altele până la sfârșitul anului. Cum explicați această preocupare a AOSR de a sărbători Centenarul la o asemenea anvergură și complexitate?

În general, evit să folosesc cuvinte mari, considerând că lucrurile importante cer și o anumită sobrietate stilistică. În cazul de față, răspunsul e unui singur, și îl afirm deschis: ne-a determinat să abordăm Centenarul,, așa cum am făcut-o de-a lungul acestui an special, sentimentul *datoriei*. Datoria pe care o avem și o resimțim față de istoria și de țara noastră, față de generațiile de tineri care au dreptul să-și cunoască trecutul și identitatea, care au dreptul să aspire și să aibă un viitor bun. Și, de asemenea, datoria față de propria noastră conștiință. Pentru mine, a sărbători marile evenimente ale istoriei naționale reprezintă o datorie de conștiință. Aș vrea să fac o nuanțare în interiorul termenului „a sărbători”. Desigur că celebrarea implică bucurie, gesturi, un anumit aer festiv, sărbătoresc, care toate își au rolul și rostul lor. Să nu uităm că imnul academic, cu lungi tradiții în Europa medievală a universităților, ne îndeamnă să ne bucurăm, *Gaudeamus igitur*. Dar nu e numai atât. În viziunea mea, celebrarea nu înseamnă festivism, nu trebuie să fie doar o manifestare formală, golită de sens, îmbrăcată în haine de gală. Prin sărbătorire văd o înțelegere adâncă și complexă a evenimentului istoric în cauză, un mod de a încerca să-i reliefam semnificațiile și sensurile exemplare, de a învăța din lecția pe care acestea ne-o oferă, de a-l

onora astfel și a-l prețui în substanța lui. Este convingerea mea și a colegilor mei din Academia Oamenilor de Știință din România, între ai cărei membri se află istorici de prestigiu. Aceasta este viziunea care fundamentează seria de evenimente dedicată Marii Uniri, reunită în Programul „Centenar”.

Vă rog să vă referiți la Programul „Centenar”. Ce cuprinde și ce ați realizat din ceea ce v-ați propus?

Este un program complex, de anvergură națională și internațională, structurat în două mari secțiuni: Manifestări științifice, Dezbateri, Conferințe internaționale și Editare de cărți, volume de *proceedings*, lucrări digitale. A început în 8 ianuarie 2018 cu o conferință susținută de ambasadorul Constantin Vlad, „Cele 14 puncte ale președintelui american Woodrow Wilson, document emblematic pentru secolul XX. Impact în epocă și semnificație în contemporaneitatea noastră”, și a continuat cu simpozioane dedicate lui Eminescu, văzut nu numai ca Poetul Național, ci și ca precursor al Marii Uniri, în țară și în străinătate, dezbateri naționale și regionale, conferințele de primăvară și de toamnă ale AOSR, evenimente tradiționale ale instituției noastre, cu foarte bune rezultate pe planul cercetării științifice. Aș releva în acest cadru al manifestărilor Dezbaterile „Unirea Basarabiei cu România – act de justiție istorică, pas fundamental spre înfăptuirea Marii Uniri”, care s-a desfășurat la sfârșitul lui martie la Palatul Parlamentului, o adevărată lecție de istorie. O altă dezbateră din cadrul aceluiași program, cu tema „Școala, Biserica, Armata – instituții cu rol fundamental în înfăptuirea Marii Uniri”, a avut loc recent, în noiembrie, în Sala de Marmură a Cercului Militar Național. Tot la capitolul manifestări, am inițiat un proiect cu totul aparte, „Dialogul Generațiilor – Întâlniri cu Liceenii”, sub egida căruia am realizat o întâlnire cu elevii Colegiului Național Ion Creangă din București pe tema „Cunoașterea istoriei naționale, calea înțelegerii prezentului și a edificării viitorului”. Cu privire la cealaltă componentă

a Programului Centenar, sub egida AOSR, au apărut și apar în continuare cărți scrise de istorici, autori consacrați, dedicate Marii Uniri și întregului cadru istoric al epocii, care cuprinde primul război mondial, conferința de Pace de la Paris, tratatul de la Trianon, evoluțiile ulterioare recunoașterii Marii Uniri etc. Li se adaugă o serie de reeditări ale unor lucrări de importanță istorică specială, realizate tot sub egida Centenarului. Aș evidenția aici proiectul editorial „O sută de ani într-o sută de cărți”, coordonat de prof. univ. dr. Ioan Scurtu, lucrarea *O sută de ani de diplomatie românească*, scrisă de ambasadorii și profesorii universitari Constantin Vlad și Ion M. Anghel și, nu în ultimul rând, un proiect foarte interesant, de o utilitate incontestabilă, platforma digitală „Dicționarul Virtual al Marii Uniri”, sub coordonarea doamnei prof. univ. Doina Banciu.

Recent, așa cum ați menționat, ați organizat o dezbateră la Cercul Militar Național, dedicată rolului Bisericii, Armatei și Școlii în realizarea Marii Uniri. Ce s-a discutat și la ce concluzii s-a ajuns în urma manifestării?

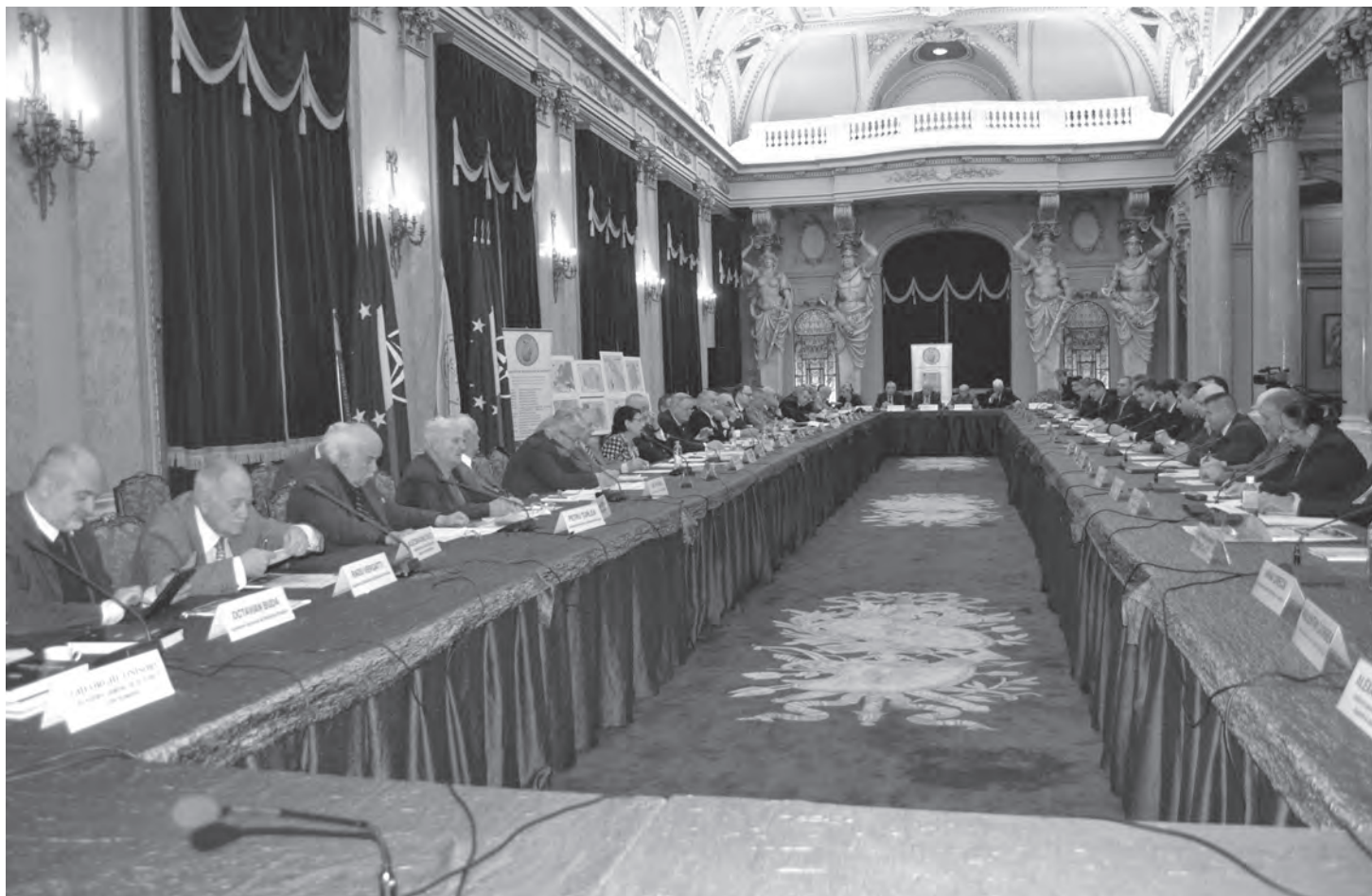
Dezbateră „Școala, Biserica, Armata – instituții cu rol fundamental în înfăptuirea Marii Uniri” a fost un eveniment de anvergură, care a reunit istorici, militari, reprezentanți ai clerului, profesori, personalități ale culturii românești și ale vieții publice. Prelegerile din cadrul manifestării au avut ca temă rolul fiecăreia dintre aceste instituții în istoria noastră, în procesul de constituire a României Moderne, de-a lungul primului război mondial și în înfăptuirea Marii Uniri. Au fost intervenții substanțiale, deosebit de interesante atât ca informații, unele inedite, cât și ca perspectivă și interpretare a faptelor istoriei. Desigur că nu este locul aici să intrăm în detaliile evenimentului, dar este important să subliniez că diversitatea ideilor exprimate poate fi subsumată unei concluzii generale, în speță că Școala, Biserica și Armata au avut un rol major în istoria României Moderne și în înfăptuirea Marii Uniri. Școala a adus poporul român la lumina cunoașterii și a deșteptat conștiința națională în sufletele și

mințile românilor din toate provinciile românești. Tot Școala a dat și jertfă de sânge în războaie și în special în primul război mondial prin învățătorii și profesorii care s-au jertfit pentru țară și pentru idealul Unirii. Biserica a fost sprijinul și reazemul permanent al poporului, i-a educat și luminat pe țărani, le-a insuflat credință și nădejde, i-a întărit suflul și i-a însoțit pretutindeni, inclusiv pe frontul Războiului de Independență și al marelui război care a dus la realizarea idealului național al Marii Uniri. Armata Română a fost mereu în slujba țării cu eroism și cu jertfă, a pus patria mai presus de orice și, prin ostașii ei, prin sacrificiul a milioane de eroi și martiri, marea majoritate țărani, a dus țara la biruință. Armata Română a avut un rol capital în înfăptuirea Marii Uniri și, mai departe, în apărarea ulterioară a acesteia, după încheierea primului război, în perioada negocierilor și a tratatelor. Aș sintetiza spunând că cele trei instituții, Biserica, Școala și Armata, sunt *pilonii națiunii noastre, ai civilizației românești*.

Ne apropiem cu pași repezi de momentul apoteotic al Centenarului, 1 Decembrie 2018, un secol de la Marea Unire. Ce ar trebui, în viziunea dvs. și a instituției pe care o conduceți, Academia Oamenilor de Știință din România, să înțelegem din această sărbătoare? Care sunt semnificațiile profunde pentru lumea noastră de azi ale evenimentului istoric și cum ar trebui să le trăim ca națiune?

Cum spuneam anterior, nu trebuie să ne mărginim la simpla sărbătorire. Trebuie să extragem sensurile fundamentale din evenimentele pe care le celebrăm și să învățăm din ele. Este un mod de a reactualiza trecutul în conștiința prezentului, de a asuma istoria cu marile ei momente, cu evenimentele ei fondatoare. Primul război mondial și Marea Unire ne transmit un mesaj esențial: atunci când au avut un mare proiect, un proiect național, românii au știut să acționeze pentru împlinirea lui. Marea Unire și rezultatul ei, România Mare, constituie *cel mai important proiect din istoria Românilor*. Un proiect grandios, împlinit cu demnitate, conștiința identității asumate, cu dragoste de țară, cu spirit de sacrificiu și jertfă. Seria evenimentelor din al doilea deceniu al secolului trecut trebuie văzută în lumina marelui obiectiv al eliberării românilor de sub jugul vremelnicele imperii și al unirii lor într-o singură țară. De aceea a intrat România în război, de aceea au luptat și-au dat jertfă de sânge ostașii noștri, pentru împlinirea acestui vis istoric, magnificul ideal al unirii. Este adevărat că au avut și conducători înțelepți, politicieni patrioți, între care strălucește și va străluci mereu pe cerul istoriei noastre figura lui Ionel Brătianu, mari generali precum Constantin Prezan, preoți, intelectuali, elita societății românești de atunci. Această elită a realizat *metamorfoza fundamentală a unui vis în proiect național de ordin imediat: Marea Unire*. Ei bine, de aici trebuie să învățăm și să știm că am avut și momente mărețe în istoria noastră, nu numai cea îndepărtată, ci în cea modernă și contemporană, când, prin inteligență, curaj, demnitate și o înaltă conștiință patriotică, am realizat ceea ce părea imposibil. Pentru că, de la Mihai Viteazul, unirea tuturor românilor într-o singură țară a rămas o utopie. Lecția istoriei este simplă: când își propune ceva, poporul român reușește să-și îplinească visul. Dar pentru aceasta trebuie să-și propună ceva,





să identifice un proiect fundamental, să aibă conducători vizionari și patrioți, să acționeze în deplină sinergie și unitate către realizarea scopului. Cunoașterea istoriei, a acestor momente de mare împlinire națională constituie un suport moral pentru cei de azi, pentru susținerea și motivarea lor în procesul de edificare a viitorului, a României de mâine. Revenind la acest act important al istoriei noastre, eu consider că onorăm Centenarul Marii Uniri și trecutul nostru istoric prin ceea ce facem în prezent pentru viitorul României, pentru identitatea națională și valorile civilizației românești.

Vorbiți despre datorie, conștiință, identitate națională, demnitate, ideal național. Sunt actuale aceste concepte în lumea românească? Ce loc ocupă ele în conștiința României de azi?

Îmi place să cred că ele există, undeva, în conștiința profundă a românilor. Este adevărat că lumea noastră actuală nu constituie cadrul ideal de conștientizare, asumare și manifestare a lor. Suntem, din păcate, dezbinăți, suntem o societate fărâmițată, dominată de interese și tendințe diferite, uneori contradictorii, o lume în care discordia devine uneori mai subliniată decât concordia și armonia. Or, o asemenea realitate nu poate fi terenul fertil pentru conceptele de care vorbeam. Este mai degrabă un teren sterp, din care nu crește nimic bun, ci rodesc numai fructe otrăvite, certuri, conflicte, rivalități și o stare permanentă de tensiune, care nu face nimănui bine. Dar îmi place să cred că avem, ca indivizi și națiune, rațiunea, inteligența și resursele de a scoate aceste noțiuni fundamentale la lumină și, sub lumina lor, să ne conturăm un sens de evoluție, având magnificul model al istoriei, Marea Unire, ca o stea călăuzitoare, și, în baza acestui model, un *punct cardinal al devenirii noastre*, fixat într-un viitor nu foarte îndepărtat.

Este un proces care, acum, din lumea și atmosfera în care trăim, pare extraordinar de dificil. Este utopic? Îl putem realiza? Cum putem face acest lucru?

Eu și alții care gândesc ca mine, reuniți în instituția noastră, credem că principalul mijloc prin care putem să recuperăm noțiuni precum *conștiință, demnitate, identitate națională* și altele asemenea lor îl constituie *educația*. Principala noastră misiune ca intelectuali, ca profesori, este să-i educăm pe tineri, încă de la cea mai fragedă vârstă, în spiritul cunoașterii istoriei noastre,

a marilor noastre figuri și evenimente istorice, a valorilor noastre identitare, a idealurilor noastre de-a lungul timpului, pe care, prin inteligență, diplomatie, luptă și jertfă, le-am și împlinit. Marea Unire este exemplul apoteotic, marea lecție a istoriei noastre, care trebuie predată tinerilor și învățată de aceștia. Tinerii trebuie învățați lecția culturii și civilizației românești, prin care află că am dat lumii valori universale în toate domeniile științei, în tehnică și tehnologie, în literatură și artă. Trebuie să afle și să știe lucruri de substanță despre Eminescu, Blaga, Mircea Eliade, Cioran, Eugen Ionescu, Brâncuși, Enescu, despre Petrarhe Poenaru, Anghel Saligny, Aurel Vlaicu, Vuia, Coandă, Nicolae Paulescu, Vasilescu-Karpen, Gogu Constantinescu, Hermann Oberth, Ana Aslan, și atâția alții, o pleiadă de valori universale. Trebuie să știe că în România, nu departe de centrul Capitalei, există cel mai puternic laser din lume, proiectul ELI, care își va atinge potențialul în primăvara viitoare, un vârf al tehnologiei mondiale. Sunt teme și nume care nu prea mai intră în prioritățile școlii de azi și, cu atât mai puțin, ale mass-media, dominate de alte subiecte. Dacă

le spunem tinerilor toate aceste lucruri, dacă îi ghidăm în universul acestor cunoștințe legate de știință, cultura și civilizația românească, ei vor înțelege că fac parte dintr-o națiune care a dat ceva lumii, care a avut o contribuție importantă la dezvoltarea civilizației universale. *Educația, cunoașterea valorilor noastre fundamentale, fondatoare reprezintă calea formării conștiinței și a identității naționale*. În acest proces, tinerii trebuie să constituie prioritatea noastră absolută. Este viziunea pe care o promovăm, o împărtășim și în baza căreia acționăm ca instituție, Academia Oamenilor de Știință din România. De aceea am și inițiat proiectul „Dialogul Generațiilor – Întâlniri cu Liceenii”, care se adăugă unor preocupări constante ale noastre în acest sens.

Anul Centenarului își așteaptă apoteoza, în prima zi a lui decembrie 2018. După aceea, inevitabil, se va încheia. Ce facem, ca societate și națiune, după Centenar? Ne vom gândi la 2018 ca la o amintire frumoasă sau vom continua în același spirit care l-a definit?

Îmi place să cred că anul 2018 semnifică mai mult decât o sărbătoare. Sper să fie începutul unei renașterii morale și spirituale a națiunii noastre.

Anul Centenarului ne-a reactualizat evenimente, figuri istorice și sensuri, într-un act necesar, în cadru festiv, al conștientizării și asumării. Îmi doresc să nu ne oprim aici, ci să continuăm să gândim și să acționăm în același spirit. Mă refer la recuperarea conștiinței noastre de sine ca națiune, ca popor care a jucat un rol important în istorie și care are în continuare o misiune de îndeplinit. Mă gândesc la afirmarea mai subliniată a identității noastre în concertul diversității europene și, nu în ultimul rând, a demnității naționale. Avem toate datele ca națiune să reușim în istorie: avem personalități și realizări excepționale, avem o cultură importantă, avem o civilizație străveche, solidă, europeană prin definiție. Avem valori universale, recunoscute, cel puțin unele dintre ele, ca atare. Avem tineri foarte inteligenți, și nu de ieri-de azi, care câștigă medalii de aur și primele locuri pe podiumuri internaționale la matematică, informatică, știință, cunoaștere, care ies învingători în competiție cu concurenți din China, SUA, Rusia, India, Japonia etc. Avem un potențial de inteligență important, pe care trebuie să-l valorificăm.

Atunci ce ne lipsește pentru a fi ceea ce am putea să fim, adică o națiune prosperă, puternică și respectată în Uniunea Europeană și în lume?

Ne lipsește implicarea mai puternică a elitelor autentice din toate domeniile în opera de reconstrucție a României în datele lumii de azi. Ne lipsește o viziune care să integreze toate proiectele și resursele într-un proiect de țară sau în mai multe proiecte de țară fundamentale, pe termen mediu și lung. Ne lipsește coeziunea pentru realizarea acestor mari proiecte, în prezent fiind extrem de dezbinăți. Ne trebuie oameni de valoare în toate domeniile, ne trebuie oameni politici educați, înțelepți și vizionari. Ne trebuie și mai multă demnitate, mai mult patriotism și mai multă iubire de țară. Când le vom avea pe toate acestea, și eu sunt încrezător că le vom avea nu foarte departe în viitor, atunci România va avea șanse foarte serioase să-și realizeze potențialul și să devină ceea ce ne dorim, ceea ce poate și merită să devină. Sunt optimist și am să vă spun de ce: vin din urmă tinerii, tineri de valoare, școliți la universitățile românești și la mari universități din străinătate, vin cu o altă mentalitate. Ei sunt elita care vor schimba România în bine, așa cum ne dorim. În acest proces, și noi toți, toată națiunea română, putem și trebuie să avem un rol.



Poet fără Pegas, Pegas fără poet

Literatură

Prof. dr. Ana Dobre

Prefațând noul volum de poezii al lui Nicolae Rotaru, *Pegas fără poet*. *Căini de bazalt*, al 114-lea din cariera scriitoricească, Dinu Săraru găsește în metaforele sale o atmosferă calmă, caldă, prietenos învăluitoare, într-o poezie ce cultivă „cu delicatețe”, „o fermecătoare imagine a unei lumi sustrasă inspirat bombardamentelor zgomotoase ale vieții trepidante”, lume atinsă de „stridențe și zbucium”. Poezia își creează un spațiu al ei în care funcționează alte legi, legile esteticului.

Departat de aceste stridențe și zgomote, Nicolae Rotaru ajunge la armoniile liricului, aducând în balanța poeziei teme diverse străbătute, cum spune prefăcătorul său, de „irizări ironice”, de „replii tăioase” și de „trimiteri satirice”, toate demonstrând că poetul este pregătit „să se dueleze” cu ideile și imaginile artistice într-o notă a eleganței stilistice și a fiorului estetic.

Alegând în titlu ca metaforă purtătoare de sens și de gând înaripat, pe miticul Pegas, fiu al lui Poseidon și al gorgonei Medusa, pe care Perseu l-a eliberat, ucigând-i mama, din gâtul însângerat al căreia a țâșnit împreună cu fratele său Chrysaor, Nicolae Rotaru îl așază într-o relație de contiguitate cu volumul din 2017, *Poet fără Pegas (La masa muzelor)*. Din jocul de cuvinte al titlurilor, se relevă modul propriu de a metaforiza relația poetului cu inspirația. Desigur, creatorul este prins între *slova de foc* și *slova făurită*, așa cum, în imaginația febricitantă a lui Nicolae Rotaru se află într-o relație misterioasă *poetul fără Pegas* și *Pegasul fără poet*, deși sunt poeți, precum Paul Valéry, care resping inspirația, mizând totul pe flerul, pe capacitatea directă a creatorului de a avea acces la metaforă, la simbol, la idee.

Invocația către Pegas, *Către Pegas*, este a unui poet atins de trecere și de semnele destrămării biologice. Miticul cal înaripat, simbol al operei, al întregii sale opere cu „desagi plini”, devine imaginea operei pe care poetul o lasă, ca Tudor Arghezi, moștenire generațiilor următoare pentru a însemna „drumul lumii cu lumini”.

O temă importantă a volumului este aceea patriotică, temă cu atât mai surprinzătoare cu cât este mai ignorată și izgonită de alții. La centenar, poetul își simte inima vibrând, patria însumând, în sens original, imaginea părinților, acei *patres*, mama și tata, care reprezintă pentru fiecare un *punctum saliens* generând înscrierea în propria durată, într-o realizare propriului destin.

Cele două părți ale volumului, *Prima jumătate (Tânăr fără tată)* și *A doua jumătate (Adult fără mamă)*, dezvoltă, prin imagini ale simbolismului anotimpurilor, ideea trecerii și petrecerii în timp a generațiilor, într-o atmosferă lirică, învăluitoare caldă și calmă, atinsă de nostalgia înțelegerii mecanismelor vieții, a ciclicității eterne.

Poetul, „fiu de țară”, își scrie propria hartă, conturând pentru țara „de țări române”, spațiul geografic ce reunește, în sincronie, „Ardeal, Dobroge, Moldovă (...)/ Valahie, Bucovina”, și pe cel interior, în diahronie, al istoriei, „De la Decebal și Mircea/ Vlad, Iancu, Ștefan și Mihai”, făuritorii de „patrie de țări străbune”, de „meleag strămoșesc de-un grai”. Tonul este cel din *Doina* lui Mihai Eminescu, fără, însă, vizionarismul aceluia, însă cu aceeași inimă grea dată de sentimentul copleșitor al patriei amenințate.

Traversând anotimpurile anului și ale vieții, Nicolae Rotaru se simte permanent în contact cu sufletul pământului patriei, „înconjurat”, „ca

o insulă de ape”, de brațele ei înălțate într-un elan ce aspiră spre armonizarea tuturor antinomiilor „realismului precar”. Autopersiflându-se: „Îmi sunt și cauză și efect/ Îmi sunt sursă și beneficiar”, poetul se simte, în raport cu *iarna* realității românești, „regat învins”, singur și precar, dar *împărat* al universului său imaginar, unde imaginea patriei se purifică prin răsfrângere în apele eterne ale sufletului: „Mă tot străduiesc să-mi conving sufletul/ S-accepte să nască o nouă primăvară/ Că iarna și-a tocit de tot umbrelul/ De-atât așteptat în omăt și afară.// Cresc în mine troiene de verde viu/ Când merg în urma cohortelor de arome/ Nu e niciodată, cred, prea târziu/ Să fiu împăratul unei asemenea Rome”.

Imaginile prezentului sunt prinse

patria poetului suferă de absența unui orizont al speranței în mai bine: „Primăvara nu mai vrea să vină...”, „Îngropat în cuvinte/ pământoase”, poetul înregistrează ca un seismograf imaginile prezentului – ca „spectacol de noapte”, „manifest de piață” și, pe ecranul interior al sufletului, le răsfrânge, pentru a le contrapune, în imaginile unei *primăveri* care, acum o sută de ani, a permis înfăptuirea marelui vis al națiunii. Indirect, prin intermediul acestor gânduri subtile, Nicolae Rotaru sugerează speranța într-o astfel de primăvară care să-i dea bucuria copleșitoare de „soldat victorios”. *Dezghețul de primăvară* la care visează poetul ar fi împlinirea unui alt vis, visul unei democrații autentice, fără inserții

„gânduri veghetore” din grădina cu „răsaduri cenușii”, care strânse „la tâmpla altei poezii” trec din imaterialitatea gândului în materialitatea imponderabilă a poeziei.



Când meditează „la rece”, Nicolae Rotaru are toate motivele să constate pesimist răceala „decorului sinistru”, „și dincolo, și dincoace de Nistru”, ambele teritorii românești fiind stăpânite de o *iarnă* a istoriei. Cu această constatare, poetul deschide *cutia Pandorei*. Din ies toate necazurile și suferințele poporului român la care au contribuit, într-o măsură covârșitoare, alții. Acum, Nicolae Rotaru devine un *poeta vates*, un poet al cetății, preluând un ideal și vorbind în numele tuturor: „Mai marii lumii, după a lor toane,/ Ne-mbogățesc răceala cu frisoane,/ Luându-ne din drepturi primăvara/ C-un plebiscit giugiuc via Ankara...// Dar ei, acei mai mari, nu mai insist,/ N-au auzit de România și #Rezist!/ Așa încât, ca bard, intrat în joc,/ I-avertizez pe toți: Luați-o din loc!// Nu mai stârniți prin fel de fel de spații/ Zăzaniei, încordare și migrații/ Certând cu bombe-mamă și rachete-tată/ Popoare-prunci din stirpe-adevărată”. El este un pacifist, în numele unei păci universale, exprimându-și *vrerea*: „Vreau ca-ntre *harașo* și *okay*/ Să fie pace, să rostim *gan-bei*/ Ciocnind paharul și trăind frumos/ Sub semnul sfânt din țara lui Hristos...”

Sub *corole de mai*, în lumina unei dulci primăveri, Nicolae Rotaru pictează tablouri delicate de primăvară în care „seninul cer” e traversat de „fluturi albi”, „pictați pe aripi cu rubin”, de „petale roz”. „Ca-ntr-un păinjenis piezis”, totul este sub domnia frumosului, a armoniei universale, a păcii. Este primăvara pe care poetul o visează pentru patria sa și a strămoșilor săi.

Imaginea părinților – tata și mama – se asociază imaginii patriei. Patriotismul sugerat de versurile lui Nicolae Rotaru nu are stridențele, nici emfaza demagogilor. El pornește din sufletul însetat de frumusețe al poetului care a înțeles că viața omului nu este motivată doar prin biologie, ci, mai ales, prin apartenența la un vis comun, la istorie și la mit. În acest orizont, *absența* poetului este doar aparentă, topită în absența cea mare a colectivității: „Continui să ascult cum iarăși se-nserează/ Sub pleoapa plânsă drumul rămâne și durează”. În acest orizont, poetul poate visa o *idilă* cu *lumina lină* a lumii. În lumina aceasta strălucitoare își află Nicolae Rotaru așteptările, visurile, dimpreună cu o întreagă lume de ființe și obiecte, martore ale destinului său. În această lumină, trebuie să ne imaginăm chiar înmormântarea mamei, într-o litanie tulburătoare, atinsă de sinceritatea emoției: „S-a-mbrăcat în doliu Valea Seacă/ Albul a-nnegrit în rece-andrea/ O nonagenară astăzi pleacă/ Și aceasta este mama mea.// Ea îmi pare-o moartă de zăpadă/ Alb sicriu o-ncapă ș-are părul alb...”

Poeziile lui Nicolae Rotaru au fragranța sincerității, imaginarul poetic construindu-se în/din chiar interioritatea profundă a poetului, acolo unde se află imaginea *părinților* și cea a *patriei*, reunite în dimensiunea iubirii și a disponibilității sale pentru iubire. Pegasul și-a redobândit, astfel, și poetul și visurile...



Pegas fără poet
Nicolae Rotaru
Editura Contrast, București, 2018

în penița subțire, dar caustică a ironiei, în linii în care realismul artei concurează realismul realității, *protestele* cetății prelungindu-se în *protestul* poetului față de nonsensurile – ură, incomunicare, idiosincrazii, trădări: „Au ieșit și strigă, deșănțat, în stradă/ Garda veche și, ca ea, tânăra gardă/ Nu-s Napoleon și Furmanov să vadă/ Ce închipuiri umane fac paradă...// Agora e clocot, un vulcan activ/ Sub căuș cu stele fierb cohorțe siv/ Pe cer trec lungi turme cu incert motiv/ Ia lava umană curge maladiv”.

Amenințată de această *iarnă* a sentimentelor, a speranțelor înghețate,

de vis rusesc sau american, fără, așadar, impulsuri din afară, democrație care să permită apariția unei lumi în care libertatea și independența individului/colectivității să fie exclusiv decizia națiunii.

Destinul poetului se justifică prin relația cu pământul patriei și cu patria de cuvinte. De aceea, poetul își simte sufletul „rob pe plantația/ de vise nedate pe rod”; acest suflet „saturat de viață și seve” *curge* în lumina speranței, a gândului dezmarginat. Libertatea este laitmotivul volumului, apărând totdeauna în imaginarul liric al poetului. Gândurile, „slobode și jucăușe”, sunt



Gala Premiilor Operelor Naționale



Pe scena Operei din Iași s-a desfășurat, la începutul lunii octombrie, într-o reușită formulă festivă, cea de a 5-a ediție a Galei teatrelor lirice românești, acțiune tradițională determinată de punerea în valoare a producțiilor artistice care fac faima stagiunilor ce se desfășoară pretutindeni în teatrele muzicale ale țării. De-a lungul ultimilor cinci ani, managerul operei ieșene, regizoarea Beatrice Rancea, s-a preocupat cu mult interes de studiul celor mai importante mijloace de realizări muzical-scenice, în dorința să se asigure calitatea

producțiilor artistice. Este vorba de evenimente lirice și coregrafie capabile a asigura renumele multiplelor talente muzicale pe care se bazează la Iași afirmarea talentelor și rezultatele unei școli de artă vocală ce a slujit evoluția școlii noastre artistice, mai bine de un secol.

Este binevenită ideea direcției și organizatorilor Operei Naționale Iași, ca să se dedice această Gală „Aniversării Centenarului României”, în colaborare și cu sprijinul Ministerul Culturii și Identității Naționale, la care s-au adăugat principalele mijloace de

răspândire culturală a muzicii noastre: Televiziunea Română, Radio România Cultural, Radio România Muzical, Uniunea Criticilor Muzicali „Mihail Jora”, Universitatea Națională Muzicală București. Asumându-și responsabilitatea stabilirii, pe coordonate temeinice, a acestui eveniment festiv, directorul general Beatrice Rancea a solicitat promovarea unui Juriu care să hotărască profesional decernarea premiilor artistice oferite celor mai de seamă interpreți lirici din țară, promovați prin acest spectacol, în compania ansamblului Operei Naționale Iași, orchestrei, corului (maestru Manuel Ciogula) și formației coregrafice (maestru Amalia Mândruțiu). Menționăm ca membri ai acestui semnat al Diplomelor de Festival și medalioanelor onorifice pe criticul muzical Luminița Arvunescu, realizator Radio, Vivia Săndulescu, critic de balet, Costin Popa, Critic muzical UNMB, Horia Andreescu, prim dirijor Filarmonica

Muzică

Prof. univ. dr. DHC
Grigore Constantinescu



„Enescu”, Grigore Constantinescu, UNMB, profesor doctor. Interesul special al oferirii premiilor, pentru artiștii omagiați cu premii în cadrul Galei, a marcat nume de maximă strălucire pentru sărbătorirea Centenarului României. Totodată, ținând seama de momentele artistice ale Galei, dincolo de invitarea membrilor Juriului, programul Galei s-a manifestat entuziasmat față de conținutul spectacolului la care a fost invitat publicul ieșean, precum și telespectatorii seratei muzicale (TV3). Un semnal aparte al festivităților Centenare a fost și invitarea unor valoroși cântăreți și muzicieni italieni de primă calitate: soprana **Patrizia Ciofi**, soprana **Chiara Giudice**, tenorul **Fabio Armiliato**, dirijorul **Alessandro Cedrone**, precum și unii interpreți români ce au beneficiat de distincții: bas-baritonul Lucian Petrean, dirijorul Ciprian Teodorașcu, soliștii de balet Cristina Dijmaru, Ovidiu Matei Iancu, alți soliști ai Operei Naționale Române din Cluj-Napoca, Operei Maghiare din Cluj, Operei Naționale Române din Timișoara, „Oleg Danovschi” din Constanța, „Maria Bieșu” din Chișinău, și, firește, Operei Naționale Iași.

Transmisia televizată a acestei impresionante ediții dedicate aniversării Centenarului României a fost, pentru întreaga țară, și în plan muzical, un semn al bucuriei tuturor succesorilor de un secol al artei naționale.

„Sportul mi-a întreținut capacitatea de creație...”

Sportul, act de cultură

Tiberiu Stama



Irwin Shaw (1913-1984)

În literatura universală, scriitorul american **Irwin Shaw** ocupă un rol cu totul special, nu numai ca un împătimit al scrisului (încă din fragedă tinerețe), ci totodată ca un pasionat practicant al sportului, în școală, în facultate și, în continuare, la o vârstă la care multe glorii ale marii performanțe ale sportului au spus „adieu!” stadioanelor. Dovada: trecuse de 57 de ani și încă putea fi întâlnit printre sportivi, în special pe terenurile de tenis și pe pârtiile de schi...

Irwin Shaw, cum singur recunoaște, a fost atras de mirajul sportului la îndemnul profesorilor săi din clasele primare.

„Eram un copil fragil, care s-a confruntat cu guturaiul încă de la primele ninsori, așa că indemnul profesorilor mei de a-mi rezerva cel puțin o oră-două pe zi practicării unui sport a însemnat un adevărat cuvânt de ordine.”

A debutat cu tenisul, ca atracție principală, dar fără a ocoli baschetul — încântat de eleganța mișcării în teren și, mai ales, în valorificarea spontaneității. Ceva mai mult, dedicându-se o vreme chiar și unor sporturi cu o tot mai mare priză peste Ocean, precum baseball-ului, sport național în S.U.A. și, ca o veritabilă surpriză pentru mulți prieteni apropiați, descifrând tainele boxului. Așa cum ține să sublinieze, bogata experiență acumulată în arenele de sport Irwin Shaw a pus-o în valoare în concretizarea unora dintre operele sale ca în romanul *Glasurile unei zile de vară*, *Om bogat, om sărac* sau în povestirile *Dublu mix*, *Evadarea*, *Întoarcerea la Kansas City* și nu numai...

Pentru a fi neconștient în intimitatea fenomenului sportiv, scriitorul a urmărit de-a lungul multor ani și decenii activitatea competițională, evenimentele și implicat pe eroii cărora le-a consacrat articole într-o serie de reviste și prezentări literare. Cu o mențiune specială pentru fotbalul american și mai ales pentru una dintre gloriile mondiale ale pugilatului, l-am numit pe Cassius Clay. Cum ținea să remarce Irwin Shaw: „nu numai cu o dotare fizică excepțională, ci și un sportiv dotat intelectual. Altfel mă îndoiesc că doar prin forța loviturilor ar fi reușit să cucerească laurii disputei din ring”. Scriitorul era ferm convins că în orice sport simbioza forță-intelect este decisivă în reușitele de excepție. De altfel, realitățile atestă acest adevăr.

Relația dintre omul-creator și sport Irwin Shaw o transpune la însăși experiența sa: „Pe lângă bucuria trăită, practicând diverse discipline sportive, acestea au reprezentat și un mijloc de relaxare după un efort mai îndelungat; nu e ușor să stai ore în șir la masa de scris, ziua și nu rareori și noaptea. Sportul s-a dovedit a fi o metodă ideală de întreținere la cel mai înalt nivel a capacității mele de creație.”

Un adevăr cu putere de axiomă, deci, care nu mai trebuie demonstrat. Recunoscut, de fapt, de majoritatea scriitorilor care au onorat această rubrică a revistei.





Ștefan Mitroi

Viețile lui Pelencea (I)

Există în viața omului zile-primăvară, zile-vară, zile-toamnă și zile-iarnă, fără nicio legătură cu anotimpurile din care fac parte. Pot fi zile-iarnă care să fie zile de vară. Pot fi zile de primăvară care să fie zile-toamnă.

Nu există în viața niciunui om doar un singur fel de zile, spre deosebire de sfinți, ce au parte numai de zile-primăvară. Sfinții cei mari, din cer, întrucât în viața celor pripășiți prin podurile și turlele bisericilor, cum era cazul lui Moache, se mai strecura și câte o zi dintre celelalte.

Nu-i dăduse nimănui prin gând să numere câte zile-vară și câte zile-iarnă, câte primăvară și câte toamnă se nimeriseră în viețile oamenilor ce trăiseră în satul de pe măgură.

Zilele-toamnă și zilele-iarnă erau, în orice caz, cele mai multe.

Foarte rar se întâmpla ca în viața vreunuia dintre ei să fie majoritare zilele-primăvară. Constantin Ghinea putea să jure că este un astfel de om. Asta până în noaptea aceea când a văzut sângele fiului său Viorel înroșind zăpada din fața casei. Avea să se termine iarna curând, în vreme ce zilele -iarnă, care nu l-au mai părăsit niciodată, se pregăteau să înceapă.

Despre Loghin se știa că avusese o viață în care zilele-iarnă se amestecaseră aproape tot timpul cu zilele-vară. Zile-primăvară nu existaseră deloc, iar zile-toamnă, cât să încapă într-unul din sacii încărcăți cu sare. Nu mai multe!

Costandache moștenise de la tatăl său, Mănucu, nu doar ocupația de clopotar, ci și un maldăr de zile-toamnă. Neputând să facă nimic altceva cu ele, s-a apucat să le trăiască. Cum n-a avut o viață prea lungă, i-a lăsat și băiatului său Olimpiu destule. Acesta, mai priceput într-ale vieții decât tatăl, le-a înmulțit, având grijă să pună la presat între ele, așa cum învățase la școală, câte o zi-primăvară. O scotea, când îl apuca dorul de zilele când era satul plin de oameni, și-o mirosea, cum mirosea iarna, când era copil, florile puse primăvara între foile Abecedarului. Doar că, înainte să le simtă mirosul, ele i se fărâmițau în palmă, transformându-se într-o grămăjoară de pulbere inecăcioasă. Tot așa și zilele-primăvară. Se măcinau, risipindu-se în mii de fărâme, imediat ce le atingea cu gândul.

Parpală avea zile-vară, primăvara și vara, și zile-iarnă, toamna și iarna. Zile-toamnă și zile-primăvară n-avea deloc.

Iar Pelencea... Ehei, Pelencea...

Casele ajunseseră în vârful dealului. Lipsa numai atelierul de tâmplărie, ce se desprinsese de casa lui Pelencea, rămânând mult în urmă pe câmp. Nu ca să se dea pe derdeluș, cum mai făcuse până atunci. Încrămenise, pur și simplu, în zăpada, cu privirea ațintită spre trecut. Spre trecutul vieții lui lungi, prin care se vedeau trecând șiruri nesfârșite de sănii. Doar el le vedea, de fapt, însă, văzându-le el, era ca și cum le vedea toată lumea.

Prima dintre ele era cea în care sosi se întâiul Pelencea pe măgură. Oamenii de aici nu mai văzuseră niciodată o astfel de sanie. S-au strâns ca la urs când a oprit Pelencea în fața bisericii. Și-au început să se mire. Nu de venirea unui om nou printre ei, ci de sania din care acesta tocmai cobora. Era toată împodobită, dar nu oricum, ci cu chipuri și scene de felul celor întâlnite pe pereții bisericilor.

Pe loitre erau pictați îngeri. Iar în partea din spate se văicăreau doi draci ale căror cozi se înfășuraseră pe tălpice, astfel că, atunci când se mișca sania, ei țipau de durere! Nu faptul că țipau stărnise curiozitatea oamenilor, ci că țipau în... culori atât de vii cum ei nu mai

văzuseră până atunci.

Să fi avut și un pic de acoperiș, iar acoperișul o brumă de turlă, ai fi putut să spui despre sania lui Pelencea că este o mică biserică trasă de cai pretutindeni prin lume.

N-a lipsit mult ca oamenii să se închine, văzând-o. Doar că omul ce sărise de pe capră nu părea să fie preot. Dar nu pentru că-i lipsea barba. Și că ținea o lulea aprinsă în colțul gurii. Ci datorită bătăturilor din palme, pe care nu le puteai dobândi prin cititul sau răsfoitul cărților sfinte.

Cu toate că-i miroseau hainele a rășină, ceea ce putea fi confundat destul de ușor cu tămâia, oamenii nu s-au înșelat.

Convinși că nu poate fi popă, ei l-au întrebat pe necunoscut de unde cumpărase o asemenea sanie.

— De nicăieri, le-a răspuns el. Am făcut-o chiar eu.

— Cum? nu și-a putut stăpâni uimirea Parpală, care încerca de vreun sfert de ceas să deznoade cu privirea cozile dracilor de pe tălpicele înghețate.

— Cum mâinile astea, a râs cu poftă Pelencea și i-a arătat palmele butucănoase.

— Te pomenești că ești tâmplar! s-a auzit o voce din mulțime.

— Într-adevăr, asta sunt!

— Chiar aveam nevoie de unul, s-a strecurat în față Săndică Ivan pentru a-l întreba dacă a venit să rămână și, aflând că da, pentru a-i spune, în numele întregului sat, c-a nimerit unde trebuie. Adică, acasă. Sau voia cumva să ajungă în altă parte?

— Nu, l-a asigurat Pelencea, chiar aici!

Prima sanie a comandat-o însuși primarul. Tot așa, împodobită cu picturi. Dar nu din cele bisericesti, ci chipuri din gazeta **Românul**, la care era abonat. Pe spate, în locul dracilor, i-a cerut să-i zugrăvească pe Domnul Carol și pe soața sa, Elisabeta.

În părțile laterale, pe C. A. Rosetti și pe Ion Brătianu. Așa avea să-l recunoască, doi ani mai târziu, Iacovache Ghinea pe domnul președinte al Consiliului de Miniștri ghemuit în trăsura ce orbecăia noaptea prin viscol între Drumul Muscalilor și păduricea de la poalele măgurii.

El zicea că-l știa de la gazetă, dar cum nu știa să citească, nu deschisese nicio gazetă vreodată. Sania lui Săndică Ivan îl ajutase să-l recunoască.

Boierul Capră nu s-a lăsat mai prejos. Om cu dare de mână, a comandat și el o sanie la Pelencea, dar mai încăpătoare decât cea a primarului, una în care să intre, pe lângă vizitiu, măcar cinci-șase vânători, cu armele lor și tot atâția câini însoțitori.

Nu mai văzuse nimeni o sanie de vânătoare până atunci. Cea construită de Pelencea pentru boier a fost prima. Se înțelege că un astfel de vehicul trebuia să atragă atenția nu numai prin dimensiuni, ci și prin splendoarea tablourilor ce-i acopereau pereții exteriori.

Tâmplarul-zugrav s-a străduit din răputeri să-i împeștreze obloanele și șuşlețul dinapoi cu capete de căprioare ale căror ochi semănau izbitor cu cei ai unor femei din sat, cu mistreți fioroși și iepuri ce dădeau să sară peste loitre înăuntru în sanie, adică exact între fâlcile câinilor ce stăteau cuminiți la picioarele stăpânilor, așteptând să înceapă goana peste arături ninse și prin păduri unde se auzeau, de atâta liniște, rădăcinile copacilor mișcându-se pe sub pământ!

Pofta atelierului de tâmplărie de a privi spre trecut se preschimbă brusc în duioșie. Iar asta se întâmplă în clipa în care îi apără în memorie sania cu două locuri pe care Pelencea o croise pentru

un înghițitor de săbii, care trecuse cu circul prin sat și se amoretase lulea de fata cea mică a țârcovnicului Macarie.

Pe fată o chema Petruța, iar pe înghițitorul de săbii Ambrozie. Venise s-o ceară lui taică-său, dar țârcovnicul nici nu vruse să audă. Cum să dea fata unui străin c-o asemenea ocupație?

Una ce l-ar fi dus pe orice om normal la moarte, în vreme ce el trăia de pe urma ei!

Cum nu mersese să vadă *darea în spectacol* a circarilor, care avusese loc pe islazul din preajma cimitirului, și cum nu avea o sabie la îndemână, ca să vadă cum vine un astfel de lucru, încercase cu lama unui briceag, pe care și-o vărase cu mare grijă în gură, până dăduse de omușor. A fost de ajuns să simtă înțepătura și să scuipe câteva picături de sânge, ca să înțeleagă că flăcăul ce-i ceruse fata lucra pe mână cu diavolul. Cum să-ți ajungă altminteri ditamai cuțitoiul în burtă, străbătându-ți beregata, fără ca să te rănească?!

Așa ceva nu putea fi cu puțință! Iar dacă era, era vorba de ceva necurat!

Înghițitorul de săbii îl încredințase că are destui bani, ca Petruța să nu mai muncească niciodată, chiar îi arătase o pungă plină cu galbeni, dar țârcovnicul nu se lăsase nici așa înduplecat.

Adevărul este că și fetei îi căzuse cu tronc străinul. Imediat ce li s-au întâlnit privirile, au simțit amândoi că se întâmplă cu ei ceva ce nu se mai întâmplase niciodată.

Zăpăcit de verdele crud al ochilor Petruței, Ambrozie a înghițit de-avăratelea o sabie! Cel puțin așa avea să susțină peste ani bunicul lui Burghezu, care nimerise printre spectatorii din față și văzuse de la mică distanță câte săbii vărâse circarul pe gât, le numărâse cu mare atenție, pentru ca, la final, când le-a scos înapoi, să-i iasă cu una mai puțin. Era clar c-o sabie îi rămăsese în burtă. Dar lui nu părea să-i pese. Nu se deslușea nici cea mai mică urmă de suferință pe chipul lui. Ceea ce însemna că se simțea bine cu sabia în el! Poate că oțelul acesteia i se topise în vintre, amestecându-se cu mâncarea înghițită. Dacă nu cumva chiar săbiile erau felul de mâncare ce-i potolea înghițitorului foamea!

N-o să facă niciodată Petruța noastră avere cu asta, era de părere Burghezu, când a aflat de intențiile înghițitorului de săbii.

Când n-o să mai aibă niciun gologan în pungă, o să înfulece acoperișul de tablă al bisericii!

Asta l-a speriat cel mai mult pe tatăl Petruței. Mai cu seamă că circul plecase de câteva săptămâni din sat, dar înghițitorul de săbii rămăsese.

Își luase o cameră cu chirie peste drum și-o vizita zilnic pe Petruța, care abia aștepta să fugă cu el în lume.

Cu cât creștea împotrivirea tatălui, cu atât sporea dorința ei de a-l urma pe Abrozie. Nu conta unde. S-ar fi dus până la capătul pământului cu el.

Ajunseseră deocamdată la capătul verii, și străinul tot nu părăsea satul, așa cum nădăjduia Macarie.

După care a venit toamna, și, într-o zi-primăvară de la capătul acesteia, s-a trezit Pelencea cu Ambrozie în atelierul lui.

O lună mai târziu, sania pe care i-o ceruse era gata. Împodobită pe toate părțile cu lăutari și scene de nuntă. Astfel de tablouri îl rugase înghițitorul de săbii să-i picteze.

Pelencea își dăduse toată silința să-i respecte rugămintea, care cuprindea, pe lângă toate acestea, și dorința de a păstra o cât mai mare discreție cu privire la înțelegerea dintre ei.

Și a înhamat Ambrozie un armăsar alb la sanie. Și era o zi geroasă de iarnă. Și-a urcat Petruța alături de el în sanie. Și-n timp ce urca, el i-a așezat pe umeri un voal alb de dantelă. Și totul era alb în jur. Câmpul, satul din depărtare, cimitirul, crucile din cimitir. Și bătea clopotul în sat, vestind începutul slujbei de duminică. Poate și începutul nunții lor, ce încăpea toată în sania aceea de două locuri. Căci Ambrozie ținea într-o mână hățurile calului, iar în cealaltă o lumânare albă aprinsă.

Calul a pornit la trap peste câmp. Și Petruța era îmbrăcată în mireasă. Și strângea la piept un buchet de flori albe, care nu erau altceva decât respirația ei înghețată.

Și-au ajuns cu sania pe gheața groasă a iazului. De partea cealaltă a gheții se zărea Drumul Muscalilor. Ajungeau cât ai bate din palme acolo, după care...

După care nu s-a mai văzut calul. Nu s-a mai văzut apoi nici sania.

Nimeriseră într-o copcă săpată chiar în dimineața aceea în gheață!

S-au dus cu lăutari cu tot la fund. Nici gând însă ca armăsarul să se oprească din mers. Și nici vorbă ca miresei să-i fie frică. Mirelui, nici atât! Ținea mai departe hățurile calului în mâna stângă, iar în dreapta lumânarea ce rămăsese aprinsă.

Până dimineața următoare a tot umblat sania cu ei pe sub apă, până s-a topit de la flacăra lumânării toată gheața.

În ciuda gerului cumplit de afară, oamenii au găsit apa iazului dezghețată. Și-au găsit și sania plutind pe apă.

Calul se desprinsese din hamuri și dormea în rogozul din apropierea malului.

Cei doi dispăruseră fără urmă. I-au căutat zile în șir pe fundul iazului, însă n-au găsit nimic. Așa au rămas pentru totdeauna, dispăruți, dar împreună.

Burghezul se jura că mucusul lumânării din mâna lui Ambrozie îl găsise el, dar nu vruse să-l arate la nimeni.

Dintr-odată s-a imputinat numărul celor care îi cereau lui Pelencea să le zugrăvească săniile. Ceea ce l-a bucurat pe tâmplar, pentru că începuse să-l cam lase vederea. Chipurile pe care le desena ieșeau strâmbe. Se întâmplase de vreo două ori să pună ochii în locul urechilor, iar gura s-o așeze deasupra nasului.

Dar nu din cauza asta nu-și mai doreau oamenii sănii pictate. Erau speriați de ceea ce văzuseră plutind pe apa iazului în care se încesă fata țârcovnicului. Despre înghițitorul de săbii, pe care îl pomeneau rar, credeau că, lucrând cu diavolul, nu pășise nimic. Își luase tălpășița imediat ce simțise primejdia. Nu puteau fi decât ale lui urmele de încălțări străine deslușite de Burghezu pe câmp!

Încălțări străine, auzi! Cum venea asta? Nu putea să spună nimeni cum.

Au încercat să ridice calul în picioare, dar când au pus mâna pe el s-a fărâmițat ca un bulgăre de cretă.

Sania nici măcar nu s-a clintit din loc, când au vrut s-o tragă la mal. Pelencea se jura c-o făcuse din lemn, dar cei din sat nu păreau dispuși să-l creadă.

Cel mai mult i-au înspăimântat însă lăutarii. Pluteau pe apă, ca și cum fuseseră pictați de Pelencea acolo. Uimitor era faptul că din instrumentele lor urcau în văzduh, risipindu-se până departe, spre sat, cântece vesele de nuntă. Ele au însemnat prohodul atelierului de pictat sănii.

Fragment din romanul
Goarna lui Tuturuz,
în curs de apariție

Continuare în numărul viitor



Nicolae Dragoș



Fragmente din cartea „Omul din Turn”

Balada despre nemoartea stejarilor

Pe pieptul unui munte,
ai fost cândva stejar,
nalt voevod de pază al zării, legendar.
Păsări măiestre, din angelic neam,
în cuiburi locuiau la tine-n ram.

Ale pădurii aprige jivine,
când te vedeau, se închinau la tine.

Până și iarna când venea
fața, văzându-te, o temenea.
Îți așeza, ca viscole să-nfrunte
coroana purității ei pe frunte.
Rotind, în cerurile lor, vulturii
te venerau drept rege al pădurii.
Din necuprinse spații s-aduna
să cânte crivățul în cinstea ta.
Stejarule măreț, așa te-am cunoscut,
păzit de stele, ocrotit de lut!

Dar, într-o zi, ajuns în jurul tău,
s-a fost oprit un ins, în cuget rău.
Trupul privindu-ți, insul cu trufie,
a rostit scurt: „E bun pentru sicrie!”

Și-au năvălit securi,
și-au năvălit topoare,
ca sfânta lumânare să-ți doboare.
Cel rău, cel cu ambiții de mort viu
din trunchiul tău și-a vrut sicriu.
Era încredințat că în pământ depus,
nu o să-i fie trupul descompus.

...Cât timp va fi trecut
de când ai fost ucis,
pană-ai venit din nou, la mine-n vis?

De frunze-mpodobit,
din cer păzit cu stele,
veneai din veșnicie, nedespărțit de ele.

Te-au crezut unii mort,
priveai din frunze viu,
cum te știam din codru,
cum vreau să te mai știu.

În visul meu, lumesc și nelumesc,
aflat-am cum și frunzele vorbesc.
Mi-ai spus că-n criptă, -n trunchiul
ce-a devenit sicriu,

cel rău, deși murise,
tot mai credea că-i viu.
Cu glasul neschimbat,
cumplitul vinovat,

se lăuda cum, mândru,
viața și-a curmat.

Uitase că stejarul nu-i singur în păduri,
că frunzele nu-i pier învinse de securi.

Ne mai putând să rabzi nici ură,
nici ocară,

redevinind ce-ai fost,
din haina ta l-ai alungat afară.

Pământul, putrezindu-l,
l-a măcinat fărâme,
predestinându-l pradă la
șobolani și râme.

Privindu-te, pădurii
nu conținesc să-i scriu
că tu ai fost și ești cu
nimb voevodal și viu.

Prin neuitări, pădurea să
își aducă-aminte
că, și când mor,

stejarii trăiesc prin cei ce vin,
nemuritori prin visul din cuvinte.

*Din toată inima, și cu toată
inima, Revista Clipa îi
urează poetului
Nicolae Dragoș un
călduros La Mulți Ani!*



Omul din Turn, Nicolae Dragoș, Editura Revers, Craiova, 2018; grafică de Florin Preda-Dochinoiu

Balada Îngerului cu creta

scriitorului Dinu Săraru

Îngerul cu creta
ieri, pe-nserat,
a coborât din nou
lângă fântâna din sat.

Și-a strâns aripile
de zeiesc avion
făcându-și din ele palton.

Curios, i-am privit
printre gene
paltonul cu stele,
cusute cu pene.

Eram liniștit
la mine-n terasă,
băusem un vin
de-al nou, tămâioasă,
la masă.

Așa, cum s-ar zice,
începuse povestea
la ceasul în care
creștinul,
făcându-și siesta,
divinizează și vinul.

Părea, cum să spun?,
o pasăre blândă,
nu un trimis
pe pământ,
să aducă osândă.

- „Hei, tu!, i-am strigat,
de ce stai la pândă,
dacă tot ai coborât
pe pământ?”

El, în loc să-mi răspundă,
binișor, a plecat.

Cu uimire, de-atunci

mă întreb ne-ncetat:

- „Dacă tot a plecat,
fără răspuns,
cât de cât, să mă lase
de ce-a mai venit?”

Știu doar atât:
îngerul mesager
venise din cer
dar n-am înțeles
dacă „a urcat
către mine
ori a coborât?”

Doar atât!

Un lucru e, totuși,
fapt clar, hotărât:
cândva, în târziu,
din nou va veni
și poate, -o grăi.

Dar când?

Ființă nătângă
n-am de unde a ști.

Nici dacă
lacrima lui
să suradă va fi,
ori va fi
să mă plângă.

Elegie pentru Mărul de lângă casă

Prin ani, spre cer zvelt înălțat
cu-noronate ample ramuri,
mărul părea un împărat,
înveșmântat în sacre flamuri.

A fost simbolul fabulos,
ce îmi veghea, tăcut, nesomnul
și, înflorit, un Făt-Frumos
ce-n dar mi-l trimisese Domnul.

Zâmbind, veneau să mă îmbie
în toamnă roșii ionatane
pe care le-aș fi vrut să fie
rame de veghe la icoane.

Mi-l aminteau mereu pe tata
într-un mijit de primăvară
cum mânuia atent lopata
pe măr tulpina să nu-l doară.

Prin viață, -au fost pe-același drum
tata și mărul împreună,
dar într-un an n-a avut cum
mărul să-i spună: „Noapte bună!”

Am mai rămas, pentru o vreme,
în doi să mai vorbim de tata,
din timp doar gândul să-l mai cheme
cum sădea mărul cu lopata.

Pe-acoperiș ritmic cădeau
mere-ntristate, sângerii...
pe-atunci, în nopțile târzii,
duios, de tata îmi vorbeau.

Apoi, și mărul - scorburat
de ploii și ani, ca vechi poveri
nemaiaflând în flori puteri,
tot în pământ a-ngenuncheat.

...Acum, în nopți de iarnă dure,
când luna-mparte raze sumbre,
parcă zăresc, dinspre pădure,
cum vin spre mine două umbre.





Valeriu Pricină

Poeme

E timpul

E timpul să vii –
copilăria mea e pe sfârșite.
Desfrunziți de basme, ochii mei
lasă de-acum luna și stelele să treacă.
Din preajma pupilelor,
ghețuri și urși albi
au pornit către poli și toată ființa mea,
până mai ieri uriaș risipită,
devine un amănunt al acestei lumi.
Prin munții inimii un voievod neaș
umblă cu oaste să cumpere fier, piatră
și fântâni credincioase pentru cetăți.
E timpul să vii –
copilăria mea e pe sfârșite.
Trupului tău i-am scris aurul,
hrisoavele
și sarea fierbinte din care, după datină,
se va îngădui, desțărmurit, un inel.



Nicolae Grigorescu, Păstorite, 1893-1900

Un târgoveț, pe la-ncăput de veac...

„Sfârșit de veac și-alt veac de-aci-
ncolțește –
deplin și gol dau luptă să se-nchege
când singur timpul semănând culege
și încă din sămânță-mbătrânește.
Pe mărlul vieții numai noi dăm brâncii
bușiți de vânturi, arși de sfânta ploaie,
n-ajungem sus și coaja lui se-nmoaie
luându-ne târâș pe burta stâncii...”
...Astfel scria un târgoveț cu stare
în condică, pe loc rămas sub rând,
c-avea nărav să-nsemne, când și când,
frumosul gând, ori, grea, vreo supărare
și între socoteli din tot negoțul,
preț de măsline, stâmburi, fier și gaz,
se limpeztea al vremii lui obraz –
veac dovedit în veacul mort, ca hoțul.
Și parcă se-ntâmpla ceva prin toate,
prin scule-asemeni se-ntâmpla ceva,
carul căruței nu-i mai semăna
și alte puști soseau pe alte roate.
Alte lumini trăgeau din felinare
umbre mai lungi, pe blăni, la podul
vechi,
unii vorbeau de-o boală de urechi,
împuroind nu târguri, ci popoare...
Și târgovețul sta cu tâmpla-n dește
și-l răsfoia o spaimă în obraz –
preț de măsline, stâmburi, fier și gaz –
condica lui cu veacul ce-ncolțește
să mântuie de post și de belea...
...Pe călimări, șed palme mari de smoală,
răsare luna, fiartă, dintr-o oală
și urcă-n mirosul de halva...



Stan Brebenel

Lampa și musca

În unul din satele ce aparțin de comuna Lopătari trăiau mai multe femei în vârstă, singure, gospodărindu-se și ele cum puteau. Una dintre ele era țața Păuna. Pe vremea aceea nu ajunsese curentul electric și pe acolo. Oamenii foloseau pentru iluminat lămpi, felinare și, prea puțini, lanterne. Într-o seară plăcută de octombrie satul a fost alarmat pentru că i-a luat foc casa țaței Păuna. Atunci oamenii erau săritori și îi scoteau din necaz pe cei care aveau nevoie. S-au adunat destui, care cu găleți, care cu stropitori, care cu lopeți ca să stingă flăcările înainte de a face multe pagube și de a nu lua foc și alte gospodării. Pălălaia a fost luată din pripă și a putut fi stinsă repede. Ce a fost cel mai important a fost faptul că nimeni nu a fost rănit. După ce și-a revenit din sperietură, întrebată de câțiva vecini despre modul cum s-a iscat focul, țața Păuna a povestit cu o candoare ingenuă, ușor peltică cum era:
— Cum să vă spun eu vouă. M-am dus

la cooperativă să cumpăr gaz că nu mai aveam strop. Ce era pe fundul lămpii aia aveam. După ce am dat de mâncare la păsări, la vacă și apoi am muls-o, de vacă vorbesc, am intrat în casă să pregătesc lampa pentru seară. Că eu nu mă culc devreme. Nu pot. Mai torc, mai împletesc la andrele. Am dat lampa jos din cuiul din perete, i-am pus gaz, am verificat fitilul și am șters sticla. Când m-am dus la cooperativă să iau gaz am luat de la poștă câteva ziare să pot șterge bine sticla de la lampă. După ce am făcut toate acestea, am aprins-o și am agățat-o la locul ei în cui. Dar nu a stat. A căzut în pat, s-a spart sticla și s-a aprins macatul. Apoi nu mai știu nimic.
— Vezi ce pățești dacă nu ești atentă. Cred că nu ai agățat-o în cui cum trebuie.
— Pesemne că a fost o muscă, maică! mai apucă să spună țața Păuna și un zâmbet plin de vinovăție îi apărui pe chipul senin.



Nicolae Grigorescu, Întoarcerea de la păscut, 1886-1895



Emil Proșcan

Rugă

Țara mea are nevoie de îngrijirile tale, Doamne!

Țara mea înseamnă pământul din care s-au născut părinții, bunicii, moșii și strămoșii mei și acum sunt în Cerul dreptății tale!

Câmpiile, dealurile, munții, apele, păsările, animalele și toate câte există sunt dintotdeauna aici, Tu, Doamne, le-ai făcut pentru noi, oamenii, de folos să ne fie!

În țara mea, toți ne tragem din aceeași mamă, vorbim aceeași limbă cu anotimpurile, stejarul, ciocărlia, lanul de grâu, coama calului și cu fiecare dimineată!

Țara mea este Grădina din care Maica Domnului și-a țesut, cu dragoste dumnezeiască, brăul de flori, frunze și lacrimi pentru ce va să vie!

Lacrimile pământului curg în izvoare spre a ajunge în Marea cu valuri înspumate, unde soarele răsare în fiecă dimineată, semn ceresc spre care



Nicolae Grigorescu, Ciobănaș pe Valea Doftanei, 1903

oamenii își așază altarul bisericilor și se închină pentru ca rugăciunile lor să afle calea spre Tine!

În țara mea Tu ai făcut să se nască toate câte sunt, spre folos să ne fie!

Ai pus aici dragostea, dorul, iubirea, adevărul, doina, primul răsărit de soare și locul unde se întorc păsările călătoare!

În țara mea, pentru că oamenii își simt unii altora durerile, își dau „Bună dimineată” și se întreabă „Ce mai faci, vecine?”

În țara mea, oamenii merg desculți prin ploii pentru a se naște curcubeul și culorile lumii ce botează zâmbetul copiilor!

În țara mea, oamenii nu mor, când le vine vremea se mută în Cer! Stau cu toții laolaltă pentru că în fiecare zi se găsește câte ceva de făcut la casa omului!

Țara mea este parte din bunătatea Ta și toate câte le avem de la Tine sunt! Astăzi ne-ai dat încă o zi pentru a fi împreună!

Țara mea este tristă, Doamne! Străini cu privirile reci, depărtați de Tine, au venit printre noi stricându-ne rânduielile! Ne-au dispărut zâmbetul, rostul mâinilor și al zilelor! Ne simțim tot mai stingheri în Țara pe care Tu ne-ai dat-o spre a ne bucura de viața ce am primit-o! Ne rugăm Ție pentru ei, spre a-i ierta și a-i învăța dragostea și rostul a tot ce există!

Noi, toți ai Tăi, îți urăm sănătate, liniște, răbdare, milă, putere să ierți toate câte împotriva Ta sunt de la noi oamenii!

Mântuiește, Doamne, Țara noastră și pe noi, fă-ne vrednici de ea!



Nicolae Croitoru

Popor al meu

Popor al meu sărac și drept
Te plâng când râzi în stropi de soare
Și cu durerea prinsă-n piept
Te știu mereu pe rășchitoare

Tu printre preget de Carpați
Și-n val de Dunăre domoală
Prin clăi de grâu și prin nămeți
Mai curgi în lacrimă amară

Pentru moșia ta de veacuri
Te-ai tot luptat și te-ai jurat
Prin cimitire-n cruci și steaguri
Să nu lași țara de mezat
Și la hotare ai pus de pace
Și te-ai retras mereu în munți
Când răscolit, prin vremi sărace
Tu te-ai născut mereu să lupți

Acum la ceasul de istorii
Când suntem „iar” europeni
Avem un veac, de arc, de glorii
Și un popor căzut zălog

Popor al meu viteaz și drept
Eu te salut de viitor
Dar tot prin tine, rupt în piept
Vei fi, prin timp, nemuritor.



René Magritte, Fiul omului, 1964



Hora – cercul magic al unirii

conf. univ. dr. habil. Gabriela Rusu-Păsărin



Theodor Aman, *Hora de la Aninoasa*, 1890

Universul rural a conservat de-a lungul timpului valori, care s-au constituit în paradigme ale culturii tradiționale și au devenit norme ce funcționează ca un dat. Mentalitatea tradițională a impus orientarea spre valori, de aceea întreg universul țăranului român era analizat prin grila de valori transmise din generație în generație și care se constituiau într-un set organizat de reguli.

Universul țăranului român s-a constituit, conform filosofiei sale de viață, din reprezentări profane și sacre. Reprezentările populare sunt cu o dublă semnificație: temporală și spațială. Prin aceste reprezentări, Lumea de aici se leagă de Lumea de Dincolo, iar imaginile-simbol sunt folosite drept cadru de manifestare și mediator între cele două Lumi. Gândirea mitologică consemna marcarea sacră a spațiului și trasa coordonatele temporale ale derulării actelor rituale. Ideea centrală a fost și a rămas cea a unității grupului familial, a comunității tradiționale. Imaginea simbolică este hora, un înțeles tradițional fiind rotundul care unește, viața în derularea alternativă a bucuriilor și reflexivităților. Unul dintre jocurile fundamentale ale folclorului românesc, hora are o ritmică specifică putând antrena tineri (hora cu măsura specifică binară) sau pe cei vârstnici, hora lentă sau bătrânească. Hora poate fi dreaptă, cu o singură mișcare, pași simpli înainte și înapoi, combinați cu o mișcare laterală în cerc sau pași simpli și bătuți care marchează contrapunctul sau sincopa din melodie. Denumirile horei amintesc de riturile de integrare și de trecere (hora *miresii*, hora *de pomană*) sau de participarea întregului grup comunitar (hora *mare*).

Hora – cercul magic al unirii se supunea simbolisticii cu funcție apotropaică. La o analiză a contextelor rituale, ceremoniale sau festive în care se exprimă sistemul culturii tradiționale, simbolismul horei ca imagine, semnificație și cod de norme comportamentale este reprezentativ pentru ideea de unitate și unire.

Universul rural devine astfel un sistem de simboluri ce poate fi interpretat din perspectiva a trei sisteme de simboluri (Talcott Parsons, Edward Shils, *Values, Motives and Systems of Action*,

Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1951).

Primul este un subsistem de standarde pentru rezolvarea problemelor cognitive. Hora prin forma sa este un simbol al reunirii spre împlinirea unei clipe de bucurie. Hora de la răscruce era locul de întâlnire și cunoaștere, loc al reunirii neamurilor, loc al provocării „scrisei”. Este și locul care marchează separarea de defunct. Este hora de pomană, eveniment ritual comunitar care se desfășoară în a doua zi de Paște. Prin această horă, într-un rotund gândit ca zonă intermediară, liant între Lumea de Aici și Lumea de Dincolo, se „mulțumește” sufletul celui plecat, se împart ofrande rituale și lumânări, iar la un an se „calcă batista”, gest al consemnării separației în fapt. Este, din perspectiva acestui sistem de simboluri, forma participativă de cunoaștere.

Al doilea subsistem este cel de standarde pentru rezolvarea problemelor de catexă (apreciere). Hora de Paște, spre exemplu, era momentul evaluării noutății și frumuseții iilor cusute, pe timp de iarnă, cu motive prea puțin cunoscute și prezentate în acest context în intenția de a produce surpriza descoperirii unor noi „modele” florale sau geometrice.

Al treilea subsistem este un subsistem de standarde „morale”, prin care se unifică toate standardele implicate. În timpul derulării sărbătorii, în timpul horei tinerilor, bătrânele evaluau comportamentul acestora, frumusețea costumelor, dar și frumusețea fizică, reaminteau întâmplări care creionau profilul tinerilor pentru integrarea într-o nouă stare, cea de nuntit.

Valențele protectoare ale cercului impuneau cunoașterea rigorilor derulării acestei uniri: cine ia hora înainte, cine comandă hora, cine „sparge” hora, ieșind astfel din normă. Hora se desfășoară, se deschide și se închide la momentele de alternanță bine dozate pentru a demonstra cunoaștere („nu oricine ia hora înainte”, zic bătrânii).

Rotundul horei amintește de cercurile concentrice în care este gândită casa tradițională.

Un prim cerc este casa, construcție arhitecturală tradițională, delimitată de „afara casei”, „curte”, „bătătură”, acestea reprezentând un al doilea cerc magic. Casa trebuia să aibă curte. O casă lipită

de alta (cu un perete comun) se putea construi numai între neamuri. Trecerea pragului casei în cel de-al doilea cerc magic se făcea numai în anumite condiții: se închinau înainte de trecerea peste prag, nu se ieșea noaptea din casă, copilul care plângea era alăptat pe pragul casei, defunctul era trecut peste prag cu picioarele înainte pentru a nu avea rost de întors. Dacă interiorul casei asigura intimitatea deplină a familiei, curtea, în forma rotundă (loc în fața casei, dar și în spatele casei) era locul intimității ce trebuia protejată. Ori gardul e prea mic, ori vecinii sunt curioși, ori tinda e înaltă și se vede din drum! Toate înseamnă o rigoare în plus pentru păstrarea cercului familial neîntinat.

Al treilea cerc era lumea din afara casei. Elementul de separație era poarta. „Dincolo” este locul cu multe și neștiute răutăți. De aceea, primirea la poartă era necesară pentru a îmblânzi spiritele rele care s-ar fi putut strecura în curte o dată cu venirea străinului.

Casa țăranescă a fost și a rămas imaginea unui loc sacru, loc al creației, loc de convergență a forțelor benefice menite să restabilească armonia primordială. Mijlocul lumii este casa, centru microcosmic al activităților spirituale magico-mitice, în care se oglindește macro-universul. Casa este spațiul propice pentru derulare riturilor și ritualurilor. Obiectele de interior au o dublă valoare: o valoare profană, utilitară, și o valoare sacră pusă în evidență în cadrul desfășurării rituale.

În casă masa cu trei picioare era rotundă, simbolizând astfel unirea tuturor membrilor familiei la momentul sacru al închinării pâinii și a rostirii rugăciunii.

La ieșirea în lume, la hora satului, tineri și vârstnici respectau un cod comportamental riguros trasat și păstrat pentru a delimita rostul vârstei: tinerii se integrău, maturii continuau tradiții, iar bătrânii vegheau derularea horei. Când în horă intrau bărbații bătrâni hora își schimba ritmul, devenind horă mare și horă bătrânească. Femeile „în etate” stăteau pe margine, priveau și evaluau: cine lână cine joacă (semn al atracției afective), cine știe sau nu știe să joace, cine are gestica specifică jocului sau „iese din rând”. Hora este rotundul care unește. Literatura cultă a preluat această imagine.

Doar un exemplu: Liviu Rebreanu va scrie romanul *Ion* într-o compoziție „rotundă”: hora deschide și închide narațiunea, având semnificații diferite. În primul capitol la horă iau parte toate personajele care susțin tensiunea narativă. La final, imaginea horei amintește că oamenii se petrec prin viață, alții le iau locul, viața continuă în ritmul horei care unește generațiile la un moment dat.

Hora Unirii (titlul original fiind *Hora Unirei*), poezia lui Vasile Alecsandri, pe muzica lui Alexandru Flechtenmacher, se joacă întotdeauna la 24 ianuarie amintind de Unirea Moldovei cu Țara Românească sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza. „Și să vadă mândrul soare/ Într-o zi de sărbătoare/ Hora noastră cea frățască/ Pe câmpia românească!” Hora unește, hora este simbolul rotundului necesar pentru a proteja neamul. Între bunurile culturale referitoare la Unirea Principatelor Române incluse în Patrimoniul Cultural Național se află și pictura lui Theodor Aman, *Hora unirii la Craiova*. Martor la eveniment, 9 octombrie 1857, când are loc prima dată hora unirii, Aman va surprinde hora în clar-obscur, cu alternanțele care amintesc de binarul întâmplărilor vieții, lumină și întuneric, speranță și regret pentru cei ce s-au călătorit.

Hora este joc, este loc al cunoașterii, al aprecierii, al manifestării standardelor morale. Este liant între Lumea de Aici și Lumea strămoșilor, este jocul care unește generații și marchează trecerea de la un statul la altul. Rotundul care unește se continuă în casa tradițională, în jurul mesei rotunde. Hora este momentul de bucurie și de reflexivitate, este redarea timpului sacru al purificării prin trăirea clipei trecătoare într-un spațiu care devine sacru prin actele apotropaice care însoțesc reunirea.

Azi asistăm la tot mai multe procese active de revitalizare și reconstrucție a culturilor tradiționale într-un moment în care identitățile de grup sunt supuse unor procese de schimbare, momentul derulării horei fiind unul de identificare a momentelor existențiale și de sărbătoare a comunității.

Rotundul este cercul magic al unirii într-o perenitate a valorilor noastre identitare.



Alțița, de la mâneca iei la umărul taierului

Corina Mihăescu
Institutul Național al Patrimoniului



*Pe tine răsărit-a cândva
Alțița, bobocul și o stea.
Șuvițe ciudate, ce vin înnodeate
Se strâng între ele sute de modele
Și melci, și bățele,
Și toate gândurile mele.*

Ca și versurile de mai sus, această lucrare reprezintă un moto în deschiderea realizării unei analize bazate pe interpretarea categoriilor stilistice ale unui întreg sistem decorativ prin care să se poată decela specificul unui loc, al unei zone etnografice exprimat prin forme și mijloace artistice diferite: port popular, țesături, cusături, prelucrarea lemnului, olăritul, dar și cântece și dansuri, ca reprezentări sincretice, matrice impregnate de valorile constante ale artelor și genurilor artistice care se definesc în procesul de diferențiere, de diversitate într-un stil unitar care refuză marginirea la un hotar artistic.

Pentru început, ne vom referi la câteva considerații de ordin etnografic referitoare la principala piesă din ansamblul portului tradițional vâlcean privind construcția morfologică și sistemul decorativ în comparație cu specificul ornamental și semantic al ceramicii din arealul vâlcean, vizând în mod special taierile horezene: două domenii distincte, două meșteșuguri care își revendică, fiecare în parte, „o istorie personală”, destinații, concepții și împliniri tehnice diferite, categorii funcționale ce țin de roluri și de funcții specifice, care se întâlnesc în zona înaltă a semnificațiilor sistemului artistic plastic și decorativ.

Ne referim la ia vâlceană, ce se încadrează tipului de cămașă românească scurtă, ale cărei trei elemente: stanii sau trupul cămășii, mânecile și clinii formează piesa de bază a portului tradițional, având o istorie veche, definită printr-o structură unitară, caracterizată printr-o varietate ornamentală zonală, bogată, în concentrarea elementelor artistice pe principii ordonate de un limbaj artistic propriu.

Ornamentele cămășii sunt organizate în sisteme compoziționale transmise de experiența cristalizată de-a lungul generațiilor în legi scrise și nescrise ale decorului încadrat în spații ornamentate într-un raport proporționat de respirările albe ale fonului materialului.

Broderiile mânecii sunt realizate în trei registre distincte: pe alțiță, o bandă de mărime variabile așezată orizontal pe umăr, pe încreț, un spațiu decorativ monocrom (alb sau galben), mai îngust decât alțița, aflat imediat sub ea, cu scopul de a o lega pe aceasta de restul mânecii, și pe rânduri sau râuri, reprezentând două-trei șiruri de modele dispuse de la încreț în jos, perpendicular sau oblic.

Dintre toate ipostazele decorative, alțița este un câmp plin de semnificații, mai mult decât un element morfologic de croi, în ansamblul iei, situată pe umărul cămășii, în locul cel mai vizibil al mânecii și cel mai puțin supus uzurii, în care se desăvârșește stilistic virtuozitatea tehnică.

Denumirea alțiței este un diminutiv de la cuvântul altoi și însemna la început o parte de pânză care se adăuga pe umărul mânecii pentru a oferi mobilitate mișcărilor brațului; ea era prinsă (încrețit) de restul mânecii prin... încreț.

Denumită și umăr sau altoaie, această parte a cămășii a fost inițial mică, atât cât să cuprindă umărul; pe

parcurs însă și-a mărit dimensiunea, potrivită cu lărgimea mânecii, pentru ca, mai târziu, să nu mai fie croită separat, pierzându-și rolul structural în componența mânecii și în ansamblul obiectului vestimentar, păstrându-și însă denumirea și prestigiul artistic-decorativ.

Alțița formează o unitate independentă printr-un decor cristalizat după canoane străvechi ale căror înțelesuri s-au pierdut în timp. Limbajul decorativ frecvent al acestui element este alcătuit din „rânduri orizontale (trei până la nouă rânduri) care se succed strâns alăturate și delimitate prin cusături liniare speciale. Un fenomen interesant ce apare la cămășile vechi este faptul că rândul de sus se desprinde de corpul alțiței printr-un interval alb al pânzei – denumit și «despărțitoare», formând o unitate independentă, importantă, printr-un decor mai dezvoltat” [Secoșan, Elena; Petrescu, Paul, *Portul popular de sărbătoare din România*, Editura Meridiane, București, 1984, p. 52], numit împrejurat.

Alțița s-a dezvoltat în ultima perioadă într-o tablă compactă și omogenă în care se pot descifra rândurile ce păstrează și prețuirea acestui spațiu decorativ ca pe o frunte a cămășii cu valoare de document ce conține imagini ale unor sensuri străvechi.

„Motivele alțiței sunt cele mai elaborate, reprezentând efortul maxim pe care îl depune țărâna în împodobirea cămășii, încorporând în ea nu numai actul material ca atare, ci și o lume de conotații implicând ideile de prestigiu și reprezentare pe plan social.

De aceea motivul alțiței, considerat sacru, nu se mai repetă în alt loc pe cămașă, după cum, de exemplu, se repetă cu ușurință râuri de pe mânecă pe fețele sau spatele cămășii.” [Secoșan, Elena; Petrescu, Paul, *op. cit.*, p. 53]

Analiza noastră se bazează pe studiul literaturii de specialitate, cu referință la portul popular, pe investigațiile de teren din ultimii doi ani, care au avut ca scop cunoașterea acestei piese din județul Vâlcea, în câteva localități: Mihăești, Pietrari, Horezu, Tomșani.

Imaginile surprind specificul cămășii vâlcene cu alțiță, în ipostaze diferite, acolo unde acest tip de cămașă ce face parte din ansamblul portului popular femeiesc se află în fondul pasiv (arhive, dulapuri, lăzi de zestre, expoziții) sau în cel activ – ateliere individuale de lucru, șezători contemporane în care femeile cos ii, întâlniri experimentale de lucru, concursuri și sărbători ale comunităților locale care pun în valoare costumele populare, dintre care cea mai reprezentativă se desfășoară, de peste patruzeci de ani, în Duminica Floriilor, la Pietrari, numită „Hora Costumelor”.

Este important de urmărit în continuare cum prestigiul acestui câmp decorativ al iei a influențat decorul ceramicii de Horezu prin crearea unor compoziții ornamentale amplasate întocmai ca liniile de forță ale decorului mânecilor iilor: alțiță, încreț și râuri.

Deosebirea este că, provenind din materiale și sisteme tehnice foarte diferite – pe de o parte, războiul de țesut – instalația din care, prin îmbinarea perpendiculară a urzelii și bătelii, iau naștere trupuri de pânză geometric dreptunghiulare, din care se croiesc stanii, părțile alcătuitoare ale cămășii, pe de altă parte, roata olarului pe care se croiește lutul în formă rotundă, prin mișcări circulare, arhitectura decorului

se construiește în funcție de bază, suprafața specifică rezultată din practicarea fiecărui meșteșug.

Astfel, pornind de la materia primă, ca suport al decorului, pe pânza albă sau pe lutul intrupat în taier angobat, începe să se articuleze sistemul decorativ, după reguli moștenite din vechime, în funcție de specificitatea zonală, care impune printr-o unitate de fond manifestată în croială, ornamentală, cromatică și structură, dispunerea măsurată a elementelor decorative în ansamblul construcției.

Între câmpurile ornamentale desfășurate pe taierile horezene există cu aceeași denumire cele ale iilor: alțiță și râuri care construiesc, asemenea cusăturilor de pe mânecile iilor, o relație plastică între formă și decor, prima devenind suport pentru evoluția decorativă, iar amândouă se dinamizează și se condiționează reciproc.

Forma oferă suprafața ornamentului care, la rândul lui, nu trebuie să împietzeze asupra scopului pentru care a fost creat obiectul, ci să asigure o utilitate formei.

Imaginile conținând aspectele taierelor de ieri și de astăzi de la Horezu demonstrează că motivele folosite de olari sunt mereu aceleași, dovedind un conservatorism formal prin continuitatea elementelor morfologice, dublată însă de o discontinuitate semantică căci, deși semnele continuă să se moștenească de la o generație la alta, nu mai sunt însoțite de înțelesul lor original.

Are loc o reedificare a ornamentului la nivel morfologic la care contribuie și imaginația meșterului popular care alcătuiește ansambluri ornamentale în care diferitele motive își dobândesc libertatea de exprimare semantică și spațială.

Astfel, suprafețele acoperite cu modelele structurate ca alțițele cămășilor, situate la umerii taierelor sau ca râurile ornamentale de la mâneci, amplasate radial pe rotundul vaselor, conțin modele asemănătoare, născute din contaminarea cu frumusețea și eleganța motivelor decorative ale iilor.

Prestigiul portului popular vâlcean este reflectat pe taieră prin redarea în compoziții repetitive, simetrice și alternante, a costumului tradițional în integralitatea lui, redat uneori până la detaliu, în contexte narative precum „Femeie la troiță”, „Hora satului” sau doar părți ale acestuia, precum „batista ginerelui”, „coroana miresei”, „brăul ginerelui” ori obiecte din zestrea miresei, precum „scoarța oltenească”, dar și alte elemente vegetale care alcătuiesc decorul alțițelor: boboci de floare, spicul grâului, șal sau ghirlandă, frunze, definite prin chiar punctele de cusătură specifice iilor.

Atunci când decorează vasele, olarii spun că le înfloresc și admit că folosesc procedee legate de cusătura cu acul, pe fir, folosindu-se de fapt de gaiță, instrumentul cu care se realizează printr-un procedeu specific ceramicii de Horezu – jirăvitul – pentru a realiza motive ornamentale identice cu cele ce definesc punctele sau ansamblurile de cusături folosite la ii: alțițe, trăsuri, fagure, chenar, râuri, șabace la un fir, șărămpău, șencălău, boboci, șerpi, râuri de alțiță, cruci, așa cum de altfel sunt înregistrate și în monografia *Arta populară din Vâlcea* – Georgea Stoica, Elena Secoșan, Ion Vlăduțiu, Paul Petrescu, Centrul Județean de Îndrumare a Creației Populare Vâlcea, 1972.

În glosarul aceleiași lucrări, sunt înregistrate și sensurile cuvântului alțiță:

1. năvădeală decorativă pentru umărul cămășii, care se adaugă la năvădeala pentru rândurile (râuri) de pe mânecă;
2. model ales în război sau cusut pentru umărul cămășii femeiești;
3. motiv ornamental în ceramica horezeană.

Alțița taierelor este ca și alțița cămășilor un câmp de semnificații, un mod de gândire conotativ ce cuprinde sensurile înțelegerii frumosului în forme ce înfățișează (geometric sau liber desenat) o realitate vegetală, animală sau o încărcătură simbolică.

Realizarea ei în noi structuri decorative pornind mereu din semnele simbolice specifice unei unități zonale, ne duce cu gândul la timpul magic al cusutului, în secret, pentru păstrarea tainei noului model până la momentul sărbătoresc al purtării.

Asemenea păstrării tainei cusutului, olarii din Horezu izvodesc noi modele din fire de culoare și alte trupuri la alțițele taierelor.

Deși cusutul la fir este rostul și în-deletnicirea femeilor, la Horezu sunt și bărbați care creează alțițe și râuri de ii în lut.

Iată, spre exemplu, cum tălmăcea Eufrosina Vișoreanu mesajul taierelor lui Victor Vișoreanu, ambii renumiți și regretați olari din Horezu:

„Spirală, pești și model jirăvit cu alțițe, boboci și lucrătură cu gaița.

Aici este hora cocoșilor, iar în mijloc batista ginererului.

Alțiță cu spicul grâului, flori făcute din arcuri de cerc pereche, dublate de puncte și steaua jirăvită în fund.

Pești și raci. În fund, steaua încercuită dublată de puncte, un brâu jirăvit – intermediar –, iar pe margine, alțiță.

Taier cu trifoi cu patru foi. Pe margine – alțița formată din romburi cu spicul grâului în mijloc și boboci. Este jirăvit în întregime cu multă finețe.

O stea cu patru colțuri care leagă pe margine o ghirlandă. Boboci din loc în loc și multă «lucrătură pe fir», că motivul din jirăvire se face cu multă migală. Se ia fiecare fie de culoare și se trage cu multă finețe și siguranță.”

Versurile lui Victor Vișoreanu trimit sugestiv la descrierea încărcăturii de forme, culori, trăiri și gânduri responsabile de mesajele simbolice – acte metaforice cu care alțițele cămășilor sau ale taierelor vâlcene își exprimă identitar ființa.



Nicolae Vermont, *Țărâncuță cosând*, 1929





Dr. Florin Epure

Timbru vâlcean

Epopoea de pe Valea Oltului – 1916

Actul Marii Unirii s-a scris cu sângele jertfit pe câmpul de luptă, de soldații și ofițerii români, la capătul unei confruntări mondiale istovitoare. În vara anului 1916, guvernul a declarat război Austro-Ungariei și trupele armatei române au trecut munții să-i elibereze pe frații din Ardeal. Despre acel înălțător avânt, avocatul și profesorul Nicu Angelescu nota în memoriile sale: „Sosise în sfârșit clipa pe care o așteptam de atâta amar de vreme. Nu mă puteam dumiri, însă, de ce nu toată lumea era mulțumită și de ce a intrat, parcă dintr-o dată, spaima în sufletul fiecăruia. Pretutindeni în jur vedeam numai fețe îngrijorate”.

Valea Oltului a fost unul dintre reperele strategice ale pătrunderii în Transilvania, al cărei principal drum străbătea și teritoriul județului Vâlcea. Pe aici au trecut diviziile 23 și 13 infanterie, care au înaintat până la marginea Sibiului, dar n-au reușit să ocupe orașul.

Grupul Olt-Lotru, condus de generalul Ioan Popovici, trecea crestele munților Făgăraș și elibera, în dimineața zilei de 15 august, comuna Porcești. Regimentul locotenent-colonelului Gheorghe Cantacuzino, împreună cu câteva secții de mitraliere și o baterie de artilerie de munte, formau prima coloană a forțelor de acoperire ale Grupului Olt. În dimineața aceea, comandantul austriac de la Sibiu, colonel Albert Barwick, trimisese un tren blindat să acopere retragerea trupelor austro-ungare, dar militarii lui Cantacuzino l-au incendiat și l-au scos din funcțiune. Aflate sub presiune, trupele austro-ungare au continuat să se retragă spre nord, către Sibiu, iar defileul a fost eliberat complet.

Din nefericire, după eșecul de la Turtucaia românii au fost nevoiți să se retragă și apoi să evacueze toate teritoriile cucerite din Transilvania. Contraofensiva inamicului, începută la sfârșitul lunii septembrie, a fost extrem de dură, rapidă și nimicitoare pentru frontul românesc. Redutele Hațegului și zona Jiului vor cădea primele, după care va urma Sibiul. Lovitura cea mare a acestei contraofensive era planificată prin eliberarea Sibiului și a trecătorii Oltului. Din acest motiv generalul german Erich von Falkenhayn adusese și armatele germane din zona Jiului pentru a crește presiunea militară a contraofensivei. Puternica ofensivă germano-austro-ungară, spre trecătorile Carpaților, a forțat trupele române să înceapă retragerea generală. Valea Oltului a intrat în calculele comandamentului german ca un posibil loc de străpungere a barierei muntoase carpatice. La Turnu Roșu a fost masat Corpul Alpin Bavarez - Alpenkorps, Brigada 2 Munte austro-ungară, adusă din Valea Jiului, și Brigada 10 Munte austro-ungară, deplasată din Albania. Inamicul deținea ascendentul în plan numeric; 14 batalioane de vânători de munte (trupe de elită) au fost aruncate în luptă, dar era superior și în ceea ce privește dotarea cu armament automat și artilerie. Albert von Reich, graficianul Corpul Alpin Bavarez, a surprins imagini din incursiunea lor pe Valea Oltului, și publicate în lucrarea sa „Durch Siebenbürgen und Rumänien ein Gedenkwerk für «Gruppe Krafft» und rumänische Kriegsteilnehmer”, apărută la München, în anul 1918 (foto).

Militarii români au luptat eroic, însă, din cauza concentrării masive de trupe austro-ungare la nord de Carpați, la 6 septembrie 1916, ofensiva română a fost oprită. Corpul I de Armată Română, comandat de generalul David Praporgescu se retragea, în urma bătăliei de la Sibiu, și încerca o rezistență eroică în defileul Oltului și în munții care îl străjuiesc. Pentru că inamicul se infiltrasă peste munți, în încercarea de a ocupa gura defileului și în special a podului peste Olt de la Căineni, punctele strategice de

operațiuni erau vulnerabile și puteau fi pierdute. Până la venirea trupelor române ce se aflau în Transilvania, locotenent-colonelul Toma Popescu, adjunctul șefului Statului Major al Corpului Olt, a hotărât să organizeze apărarea lor cu ajutorul sătenilor din Căineni, care s-au oferit voluntari. Cei 13 țărani au rezistat eroic câteva ore, presiunii germane până la sosirea trupelor regulate române.

A rămas memorabil și sacrificiul militarilor din Regimentul 2 Vâlcea care plecase ră într-o misiune de recunoaștere ofensivă în direcția satului Orlat (Sibiu). După o luptă istovitoare, la baionetă, cu inamicul, ostașii români s-au retras spre Gura Râului. În luptele de la Orlat, din 9/22 septembrie, vâlcenii au luptat până la sacrificiu pe Dealul Merezi, satul Fântânele-Cacova, lângă Săliște. Au fost încercuți de un regiment de honvezi unguri și au rămas izolați, pe timpul nopții pe un teren muntos. Sublocotenentul Vasile Godeanu a murit în lupta cu inamicul, subunitatea pe care o conducea fiind depășită numeric și tehnic de germani. Fratele său, Gavril Godeanu a fost singurul supraviețuitor; luat prizonier și închis în lagărul de Krefeld. Trupurile eroilor acestui regiment au fost înhumate pe platoul Augur, iar la capul lor s-a pus o cruce, cu câteva cuvinte care îți dau fiori: „Aici se odihnesc 75 de eroi din Regimentul 2 Vâlcea. Glorie eternă din partea sătenilor din Cacova”.

Luptele duse cu inamicul la Căineni, în luna septembrie, s-au caracterizat prin înfruntări acerbe, adesea dramatice. În zilele de 13-16 septembrie, un grup de tineri din Căineni, care nu făcuseră încă armata, au luptat împotriva Corpului Alpin German, reușind să scoată din încercuirea nemților Regimentul 5 Vânători. Pentru vitejia lor, cei 19 tineri au fost decorați de Regele Ferdinand cu Medalia «Bărbăție și Credință».

Din nefericire, generalul Ion Popovici va lua o decizie total greșită: a ordonat retragerea, în Defileul Oltului, în cursul nopții de 15-16 septembrie, atunci când Corpul Alpin era sleit de atacurile permanente ale Grupului Lotru, oferind astfel inamicului o victorie mult căutată. Generalul Falkenhayn, scria în jurnalul său: „Mai rar în viața mea, nu tocmai săracă în puncte culminante dramatice, am așteptat cu încordare mai serioasă desfășurarea evenimentelor din ziua de 16 septembrie”. Generalul Ioan Popovici este înlocuit de la comanda grupului de armată, cu generalul David Praporgescu, într-un moment critic al trupelor române în Valea Oltului.

În zilele de 17-19 septembrie, Regimentul 44 infanterie se retrăgea până la Titești și, apoi, la Perișani, constituindu-se în două batalioane. În ziua de 20 septembrie, regimentul executa un marș de la Perișani la Greblești și ocupa o poziție defensivă pe munții Coți și Măgura. De pe Muntele Coți, au fost respinse, în următoarea perioadă, atacurile de infanterie și bombardamentele inamicului. Au murit 75 de oameni de trupă, au fost r niți trei ofițeri și 111 oameni de trupă și au dispărut un ofițer și 98 de oameni.

În urma înfrângerii de la Sibiu, Corpul I de armată română, comandat de generalul David Praporgescu, a opus o rezistență eroică în Defileul Oltului, mai ales în zona Căinenilor. Explozia unui proiectil de artilerie l-a rănit mortal generalul David Praporgescu, pe când se afla în mijlocul luptătorilor de pe înălțimea Coți, precum și pe mai mulți ofițeri și soldați (30 septembrie). În acea zi fatidică, însă, de pe targa pe care fusese așezat generalul a mai reușit să se adreseze celor din jur: „Nu slăbiți credința, a noastră e izbândă!”. Două monumente comemorative au fost ridicate în comuna Căineni, în cinstea marelui erou căzut la datorie.

Inițial, încercările trupelor germano-austro-ungare au fost respinse de români, cu pierderi grele, după lupte înverșunate, în care s-au distins, printre alte unități, regimentele 44 Argeș, 2 Vâlcea și 1 grăniceri. Întărit cu detașamente din diviziile 8 și 9 bavareze și apoi cu Divizia 218 germană, inamicul va deveni superior din punct de vedere numeric și ca armament, deși fusese adusă și de către trupele române, Divizia XIV-a, retrasă din Carpații Răsăriteni.

Retragerea armatei române a început din seara zilei de 21 octombrie. Românii au aruncat în aer podul de fier de la Căineni și au distrus anumite porțiuni de șosea, în acest timp gruparea Krafft, prin ajutoarele primite, se întărea considerabil, devenind superioară în oameni și mai ales în artilerie, grupării române aflate în defensivă. Aceasta face posibilă reluarea ofensivei germano-austro-ungare, efortul trupelor concentrându-se tot în stânga Oltului.

O altă viață sacrificată eroic, pe altarul unității neamului românesc, este cea a sublocotenentului și poetului vâlcean Constantin T. Stoika. La 23 octombrie 1916, în urma unui bombardament de artilerie, în satul Spinu (com. Perișani) tânărul ofițer a fost ucis. Un proiectil s-a spart într-un zgomot asurzitor chiar la picioarele lui, învăluindu-l într-un nor de fum. A căzut la pământ. Într-o stare de perfectă luciditate, a avut puterea să-și privească propriul trup lovit de schije. Simțindu-și moartea aproape, așteptând-o cu resemnarea celui care îi văzuse pe cu resemnarea celui care îi văzuse pe atâția alții murind cu zâmbetul iubirii de patrie pe buze, și-a adunat ultimele puteri și le-a spus ostașilor săi, care-l priveau îngroziți și cu lacrimi în ochi: „Înainte, la creastă! Apărați-o cu viață, iubiiții mei camarazi!”.

Ultimele rânduri scrise mamei lui, de sublocotenentul Constantin T. Stoika, de pe frontul de luptă, sunt sfâșietoare: „Iubită mamă, [...] Eu sunt la 500 m de inamic [...] până acum am scăpat de cinci ori de la moarte sigură. Tu nu fi îngrijorată. Ce este un ins în masa națiunii întregi? [...] Voi rămâne deci până la altă ipostază a sorții aici lângă tunuri și mitraliere și poezia și arta pentru care mi-am sacrificat tinerețea întreagă mă vor învăța să mor mai frumos și mai demn [...] Fii deci liniștită. Când nu ți-oi mai scrie să știi că nu mai sunt. Atunci numai să mă plângi. Și să plângi în mine nu numai pe copilul tău, ci și munca ce am încordat-o 23 de ani și idealul neîmplinit pe care îl port în suflet. Să-mi strângi atunci cărțile și manuscrisele și să le încredințezi pe acestea din urmă d-lui Densușianu, rugându-l a le tipări [...] Inima mă doare scriindu-ți aceste rânduri din urmă [...]”. Sublocotenentul Stoika s-a stins din viață în ambulanța care-l transporta la spitalul de campanie. A doua zi a fost înmormântat pe o colină la marginea satului Boișoara, ca mai apoi să fie reînhumat în cimitirul de la Titești.

La 24 octombrie inamicul va ataca și ocupa pozițiile înaintate de pe înălțimile Călugărul și Cărbunarul. Pentru principală poziție românească din zona „Mormântul Omului de Piatră” - Zănoaga - se dau, în perioada 24-27 octombrie, numeroase lupte respinse cu pierderi grele de către Regimentele 44 Argeș, 2 Vâlcea și 1 grăniceri care o apărau. Trupele Puterilor Centrale au început ofensiva pentru forțarea șoselei Căineni-Titești-Sălătruc, care le-ar fi deschis calea spre Curtea de Argeș și partea de sud a țării, în Muntenia.

Regimentul 2 Vâlcea a inițiat un contraatac, la 28 octombrie, care a fost respins de inamic. Urmarea a fost evacuarea bazinului Greblești-Titești, care va fi ocupat de trupele germane, apoi linia Călimănești-Scăuieni Șuici cade în

mâna dușmanilor, după o rezistență de circa două luni a românilor, care au înscris și aici fapte glorioase în istoria țării. Confruntări armate sângeroase se dau în zilele de 6 și 8 noiembrie, când germanii atacă poziția principală română de la Spinu-Perișani. Românii au luptat cu un eroism legendar. Generalul Falkenhayn avea să scrie despre încheștările din anul 1916: „Progresele noastre trebuiau făcute în lupte foarte grele. Românii rezistau cu disperare. Fiecare munte trebuia luat cu asalt și dacă reușeam să le luăm pradă în oameni și materiale, trebuia de partea noastră să o plătim cu jertfe grele”.

Pe muntele Sate își va găsi sfârșitul și Prințul Heinrich de Bavaria, care a fost rănit mortal de un lunetist, la 7 noiembrie, și va muri o zi mai târziu, la vârsta de 32 ani. Trupul său a fost transportat la München, unde a fost înhumat, alături de tatăl său, Prințul Arnulf de Bavaria.

În ziua de 12 noiembrie 1916, orașul Râmnicu Vâlcea a fost ocupat de trupele inamice. Acestea au instaurat un regim despot, rechiziționând și confiscând averea locuitorilor, indiferent de confesiune. Zona a fost jefuită sistematic de bogățiile ei, pentru a fi date spre folosință trupelor germane. Distrugerea instalațiilor industriale și secătuirea rezervelor de materii prime, au dat o lovitură grea economiei vâlcene în acea perioadă și a declanșat, în mod evident, nemulțumirea românilor. Trupele de ocupație au creat două diviziuni în județul Vâlcea: Comandatura cu reședința la Râmnicu Vâlcea și Comandatura cu reședința la Drăgășani. Politica de germanizare și batjocorirea tradiției noastre, jafurile, spaima și aroganța pe care o aveau ocupanții au stârnit revolta și ura profundă a populației.

La 11 noiembrie 1918, la Compiègne pe Oise, s-a semnat armistițiul dintre Puterile Aliate și Germania, deci încheierea păcii. Înfrângerea Austro-Ungariei și începutul declinului Imperiului Austro-ungar au creat condițiile potrivite pentru Unirea Transilvaniei cu România.

Zilele de 6-9 decembrie 1918, au fost dedicate, la Râmnicu Vâlcea, unor manifestări, cu o participare largă din partea populației județului, pentru a celebra adoptarea rezoluției în cadrul Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918. O adresă trimisă din partea Episcopiei Râmnicului făcea cunoscut prefectului de Vâlcea că, la data de 6 decembrie, de praznicul Sfântului Nicolae se va organiza un serviciu religios închinat unirii Bucovinei și Transilvaniei cu România. După slujba arhierescă a avut loc o recepție la Palatul Episcopal. Manifestări populare au avut loc în Râmnicu Vâlcea și în întreg ținutul, la 9 octombrie 1919. Un Te-Deum s-a ținut la Catedrala Episcopală și apoi au urmat manifestațiile de pe străzile orașului și de la Statuia Independenței. Toate acestea arătau bucuria și satisfacția vâlcenilor pentru realizarea visului secular, la care contribuseră și ei.

Românii care au căzut eroic în urmă cu peste un secol, pentru apărarea ființei neamului, mai ies și astăzi din pământul străbun, să ne aducă aminte că Marea Unire s-a făcut și cu sângele lor. Astfel, nouă soldați, care făceau parte din Divizia a IV-a, au fost descoperiți în pământ, în poziție de tragere, în Poiana Spinului (comuna Perișani). Ei vor fi înhumați creștinește în cadrul unui ceremonial religios, într-un cimitirul special amenajat.

Luptele de pe Valea Oltului, din 1916 – anul intrării României în Primul Război Mondial –, se înscriu în cartea eroilor neamului ca unele din cele mai mari fapte de vitejie românești, alături de Mărăști, Mărășești și Oituz, epopeea unor victorii mari cât un veac.



Expoziția Universală de la New York, 1939

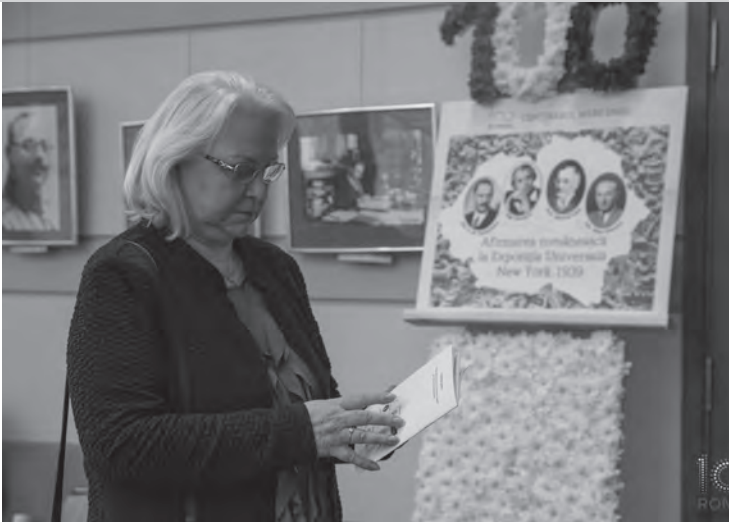
Primăria Capitalei, prin Centrul Cultural „Expo Arte”, împreună cu Asociația „Renașterea Obiceiurilor și Tradițiilor Românești” (R.O.S.T.) au organizat, la finalul lunii noiembrie, „**Afirmarea Românească la Expoziția Universală de la New York, 1939**”. Evenimentul a avut loc în sala de festivități „Ion Heliade Rădulescu” a Bibliotecii Academiei Române și a avut ca scop reconstituirea momentului istoric „**Expoziția Universală, New York, 1939**”, care a reunit 62 de țări sub tema „**Lumea de mâine**”.

Țara noastră a strălucit, fiind apreciată de președintele Americii înaintea altor mari țări europene. A fost gândită imaginea României, de la acel moment, în acord cu moștenirea spirituală a istoriei și tradițiilor noastre; un program coerent, echilibrat, „sincer”, așa cum a fost caracterizat de Arh. G.M. Cantacuzino, implicat în evenimentul expoziției de la 1939.

Mai mult, cei prezenți la întâlnirea culturală din 28 noiembrie 2018 s-au bucurat de filme documentare cu imagini din arhive americane, în care se aduce un omagiu personalităților care au gândit și organizat participarea României la expoziția de la New York: **Prof. Dimitrie Gusti**, Comisar General al expoziției, desemnat de Regele Carol II-lea, **Arh. G.M. Cantacuzino**,

arhitectul care a proiectat Pavilionul Oficial, **Arh. Octav Doicescu**, arhitectul care a proiectat Casa Românească și **Olga Greceanu**, prezentă la expoziție cu lucrările de pictură *Intrarea lui Mihai Viteazul la Alba Iulia* (o colaborare cu Dimitrie Știubei) și portretul Regelui Carol al II-lea. Prin implicarea Arhivei Naționale de Film, a avut loc și proiecția *România*.

Evenimentul a găzduit și lansarea cărții *Expoziția Universală de la New York, 1939, văzută de Olga Greceanu*. Volumul cuprinde manuscrisul *Cu vaporul Normandie peste Ocean* și cele 15 episoade ale descrierii expoziției, publicate în ziarul „Universul”, 1939, de pictorița și scriitoarea Olga Greceanu, soția ultimului boier Greceanu, un mare specialist în domeniul irigațiilor, proprietar al culei de la Măldărești – Vâlcea, recunoscut în plan internațional. Dna Greceanu descrie călătoria peste ocean



cu vaporul Normandie, apoi fiecare zi a expoziției, dar văzută prin ochii ei de artist, fin observator al detaliilor greu de sesizat de un jurnalist.

De asemenea, a fost dăruit **catalogul evenimentului** realizat la București, ce cuprinde prezentarea dnei Olga Greceanu, prof. Dimitrie Gusti, arhitecții G.M. Cantacuzino și Octav Doicescu, precum și manuscritele emisiunilor de la Radio România *Casa românească de la Expoziția din New York* și *Pavilionul național al României la Expoziția din New York*.

Clipa

„Un vis turnat în bronz” la Muzeul de Artă Constanța



Muzeul de Artă Constanța este, în lunile noiembrie-decembrie, gazda unui eveniment cultural-aniversar de amploare. Cu prilejul Centenarului Marii Uniri și a Zilei Dobrogei, constanțenii sunt invitați la expoziții de picto-colaje, pictură și grafică, dar și să se bucure de

aparitii editoriale inedite.

„Un vis turnat în bronz”, expoziție semnată de Oana Maria Cajal, reprezintă un omagiu adus Reginei Maria, a cărei statuie a fost comandată lui Oscar Han de bunicul ei, Octavian Moșescu, ultimul primar român al

Balcicului. În 1933, a avut loc ceremonia dezvelirii bustului în centrul orașului. În 1940, când Cadrilaterul a revenit Bulgariei, statuia, ca și patrimoniul muzeului, au fost aduse la Constanța.

Clipa

Mariana Nicolesco și Radu Varia Membri ai Academiei Europene de Științe, Arte și Litere



Marea soprană Mariana Nicolesco, membru de onoare a Academiei Române, și istoricul de artă Radu Varia, doctor în Istoria Artei și Civilizației al Universității din Paris, membru de onoare al Royal Scottish Academy, au fost aleși membri ai Academiei Europene de Științe, Arte și Litere din Paris.

Tot zilele trecute, Radu Varia a devenit Membru al Academiei Scientiarum et Artium Europaea din Salzburg, din care fac parte 34 de

laureați ai Premiului Nobel.

„Dedic acest titlu memoriei geniului salzburghez care a fost Herbert von Karajan – a declarat Radu Varia – amintindu-mi cu emoție că după repetițiile, concertele ori spectacolele pe care le dirija la Felsenreitschule, el se replea în superba-i reședință din Anif, înota timp de o oră și, înainte de-a adormi, parcurgea pagină cu pagină cartea mea *Brâncuși*, spunând că nimic nu-i aducea ca aceasta sentimentul de pace sufletească”.

EDITORI

Arhiepiscopia Râmnicului



Înaltpreasfințitul Părinte
† DR. VARSANUFIE
Arhiepiscopul Râmnicului



Președinte
Gf. lt. (r) Olimpiodor Antonescu

REDACȚIA

Editor-coordonator
Alexandra Săraru

Secretar general de redacție
Glia Tudoran
Elena Văduva

Seniori editori

Acad. Dan Berindei

Acad. Dinu C. Giurescu

Acad. D. R. Popescu

Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici

Acad. Răzvan Theodorescu

Acad. Ion Aurel Pop

Acad. Marius Porumb

† P.S. Emil Lovișteanu

Lect. univ. dr. Irina Airinei

Vartan Arachelian

Prof. univ. dr. Jean-Jacques Askenasy

Prof. univ. dr. Ilie Bădescu, membru

corespondent al Academiei Române

Dr. Andrei Cărpeneanu

Prof. univ. dr. Grigore Constantinescu

Drd. Mălina Conțu

Prof. univ. dr. Paul Dobrescu

Nicolae Dragoș

Prof. univ. dr. Dana Duma

Prof. univ. dr. Ion Ghinoiu

Mircea Radu Iacoban

Nicolae Iliescu

Andrei Magheru

Dr. Corina Mihăescu

Ștefan Mitroi

Prof. dr. George G. Potra, membru AOȘR

Prof. univ. dr. Valeriu Răpeanu

Prof. univ. dr. Gabriela Rusu-Păsărin

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu, membru AOȘR

Tiberiu Stama

C. Stănescu

Vasile Vasiescu

Prof. univ. dr. Dan Zamfirescu,

membru AOȘR

DTP & Web

Vladimir Tudose

Adresa redacției

Str. dr. Mihail Obedenaru, nr. 27

Sector 5, 050532, București

Tel./Fax: 021 411 00 70

www.revistaclipa.com

clipa@revistaclipa.com

Tipar: Gutenberg s.a.

Tel: 021.345.09.26

E-mail: gutenberg_sa@yahoo.com

ISSN 2065 – 300X

Semnatarii articolelor sunt direct răspunzători,
conf. art. 205, 206, de exactitatea și corectitudinea celor relatate în materialele publicate



„10 români de o vârstă cu România”

„Sunt oameni care au parcurs împreună cu țara lor drumul de la Marea Unire din 1918 până astăzi, în decembrie 2018, 10 dintre cei 121 de români care au împlinit sau împlinesc anul acesta 100 de ani. De ce aceștia și nu alții? Pentru că ei au mai găsit puterea de a sta în fața unei camere de fotografiat și de a mai povesti frânturi din viața lor. Chiar dacă uneori întrebările le-au fost strigate în ureche.

Istoria unui om, istoria unei țări. Fiecare român de 100 ne-a povestit cum a fost secolul lui de viață, cu diverse amănunte. Unele detalii se întrepătrund cu momentele decisive din istoria țării.”

Proiect finanțat de Ministerul Culturii și Identității Naționale, inițiat de Fundația Națională pentru Civilizație Rurală „Niște Țărani”, în parteneriat cu Muzeul Național George Enescu și Direcția pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date.



Fotografii de Bogdan Fundali

Memoriile unui vagabond autoimpus

Gia Tudoran



Straturi peste straturi de jeg, sărăcie cruntă, condiții complet inumane, în care „foamea face din tine o ființă total lipsită de echilibru și de creier”. Prin ochii unui vagabond,

Parisul romantic și Londra culturală sunt jupuite de orice strălucire. Mizeria guvernează – de la apa murdă și așternuturile împutite din centrele pentru persoanele fără adăpost și până la caracterele deplorabile ale oamenilor care pretind a-i ajuta pe cei chinuți de soartă. În sufletul unui vagabond, umilirea devine singura emoție pe care o mai poate trăi.

Totuși, într-o lume în care urâtenia umană iese la iveală, se revelează și frumusețea interioară a celor ce trăiesc cu puțin. Dincolo de nevoia de supraviețuire, apar hoinari cu o generozitate ieșită din comun, care își împart pâinea și ultimul colț de pâine uscată mănjită cu margarină. Apar personaje excentrice cu povești fantastice, înduioșătoare și dulci-amăruie. Sunt oameni străzii, respinși de societate, dornici de muncă cinstită, dar încătușați de sistem, care spulberă orice stereotip făurit de mentalitatea colectivă.

Înainte de a deveni George Orwell, Eric Arthur Blair a îmbrăcat haina lui

P.S. Burton și a ieșit pe străzile Parisului și Londrei anilor 1927-1931. Încurajat de Ruth Pitter și inspirat de scrierile lui Jack London, „Burton” a pornit în explorarea sărăciei pe propria piele. Experiențele trăite au fost mărturisite în *Fără un sfanț prin Paris și Londra*, prima carte semnată de reputatul autor. Chiar dacă *Ferma animalelor* sau *O mie nouă sute optzeci și patru* rămân sursele celebrului stil orwellian, *Fără un sfanț prin Paris și Londra* ne aduce mai aproape de sacrificiile, geniul și, mai ales, sufletul lui Eric Blair.



George Orwell
Fără un sfanț prin Paris și prin Londra

Fără un sfanț prin Paris și prin Londra
George Orwell
Editura Polirom, Iași, 2017

Recomandările Clipei



Expoziția Universală de la New York, 1939,
văzută de Olga Greceanu

Expoziția Universală de la New York, 1939,
văzută de Olga Greceanu
Olga Greceanu, coord. Iuliana Mateescu
Editura IDACO „har din har”, Otopeni, 2018

Umberto Eco Pe umerii giganților



Pe umerii giganților
Umberto Eco
Editura RAO, București, 2018



LARRY L. WATTS

OAIA ALBĂ ÎN TURMA NEAGRĂ

Oaia albă în turma neagră
Larry L. Watts
Editura RAO, București, 2018



Adrian Năstase RĂZBOIUL LUI ONODA

Războiul lui Onoda
Adrian Năstase
Editura RAO, București, 2018



FILMUL, MON AMOUR

Filmul, mon amour
Călin Căliman
Editura Ideea Europeană, București, 2018

Ion Brad

Trilogie lirică



Trilogie lirică
Ion Brad
Editura Tracus Arte, București, 2018

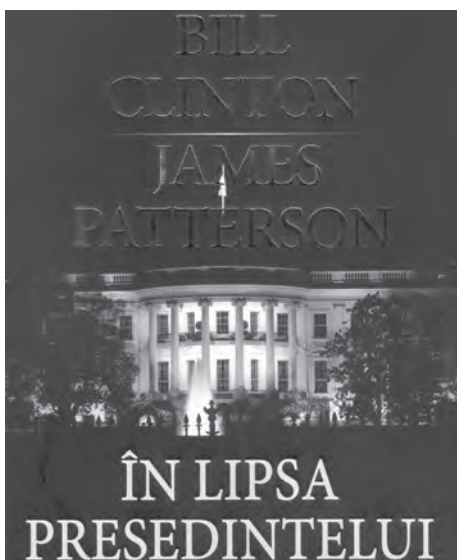


POMPILIU MARCEA – 90 de ani de la naștere –

Pompiliu Marcea: 90 de ani de la naștere
Mircea Ganea, Ion Marcea, Constantin Ganea
Editura PIM, Iași, 2018



Țara mea e la țară
Coord. Ștefan Mitroi
Editura Detectiv literar, București, 2018



ÎN LIPSA PRESEDINTELUI

În lipsa președintelui
Bill Clinton, James Patterson
Editura RAO, București, 2018

Hajdu Győző



La mulți ani, singura noastră patrie natală, ROMÂNIA CENTENARĂ!

La mulți ani, singura noastră patrie natală, România centenară!
Hajdu Győző
Asociația Együtt-Împreună, 2018



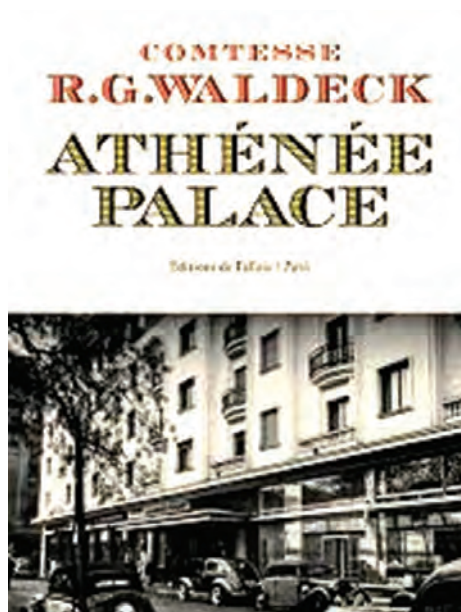


Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici

Athénée Palace – amintiri din timpul războiului (III)



Rosa Waldeck și cartea ei



mai sofisticate erau pe atunci farurile de camuflaj Notek. Farurile de camuflaj permiteau o vizibilitate până la 500 metri fără să fie reperate din avioane. Îmi amintesc că în general automobilele erau echipate cu un singur far (cel din stânga). Pe vremea aceea, când apunea soarele orașul era cufundat într-un întunec sinistru din cauza severelor reglementări ale camuflajului. Asta însă nu înseamnă că nu era viață de noapte în București.

Trebuie să menționez că până la 4 aprilie 1944 Bucureștiul nu a fost bombardat. Sporadic unele avioane sovietice s-au apropiat de capitală, dar fără de efecte, iar marele bombardament american al Ploieștilor (numit Tidal Wave) din 1 august 1943 nu a afectat Bucureștiul.

Camera era încăpătoare și luminoasă. Pereții erau acoperiți cu un tapet policrom cu niște iriși mari violeți. Pe jos era o mocheta albastră peste care erau carpete de tip persan. Dispuneam și de o sală de baie confortabilă. Erau sonerii distincte pentru femeia de serviciu, pentru valet și pentru ospătarul de etaj care asigura ceea ce se numea „room service”. Bineînțeles că era și un telefon prin centrala hotelului unde opera o centralistă amabilă și eficientă. Pe vremea aceea, în camerele de hotel nu erau radiouri și bineînțeles nici aparate de televiziune. Tata mi-a dăruit însă un mic aparat Philips care recepționa unde lungi și unde scurte. Mi-a fost tovarăș mulți ani de zile.



Radioul meu Philips

Era printre primele modele mici pe care le puteai pune pe noptieră. Nu trebuie uitat că era un aparat cu lampi (triode și diode) și că transistorii nu se inventaseră încă.

Numai cine a trăit perioade lungi în hoteluri de calitate poate prețui viața din hoteluri. Era o viață comodă, fără de o mare parte din grijile obișnuite. Aveai servitori (jupăneasă, chelner, valet, comisionari etc.) pe care nu-i alegeai, nu-i angajai, nu-i plăteai și nu aveai grijă de disciplina lor. Camera era curățată, patul era făcut, cearceafurile și prosoapele erau schimbate regulat, baia era aprovizionată cu săpun ș.a.m.d.. Pantofi erau curățați și lustruiți zilnic căci, pe vremea aceea, seara îți așezai încălțăminte înaintea ușii și dimineața o găseai sclipitoare. Cine își mai aduce aminte de șirul de ghețe și pantofi din fața camerelor pe coridoarele palace-urilor. Aveai căldură, apă rece și caldă fără să ți bați capul cu instalațiile respective. Reparațiile se efectuau imediat după ce făceai o sezi-sare la recepție. Îți doreai ceva, chemai chelnerul sau comisionarul. Voi ai să-ți calci o haină sau să o cureți, apelei la serviciile hotelului. Totul funcționa ca o mașină bine reglată și bine unsă.

NOTĂ:

¹ Rosa Waldeck (1898-1982), născută Goldschmidt, a fost o jurnalistă și scriitoare evreică germană care s-a catolicizat și a devenit cetățeană SUA. Al treilea soț al ei a fost contele Armin von Waldeck. A locuit La Athénée Palace (iunie 1940-ianuarie 1941) în calitate de corespondentă a ziarului „Newsweek”. Cartea ei despre Athénée Palace a fost un bestseller. Cartea a fost tradusă în limba română de Ileana Sturza.

Desigur, hotelul Athénée Palace a fost și un spațiu intens explorat de serviciile secrete. Era considerat de mulți un cuib de spioni. Era și un loc de întâlniri de afaceri, dar și de negocieri politice. De asemenea, ca toate marile hoteluri, era și un focar de intrigi sentimentale, dar și al prostituției de lux.

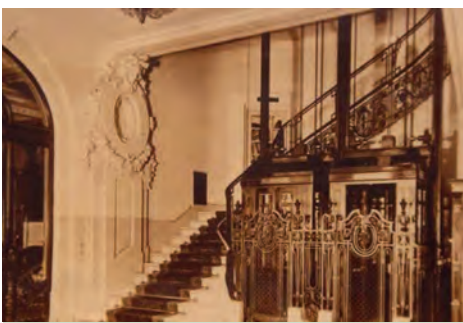
Hotelul Athénée Palace, deși își păstrase însă în interior o eleganță ce amintea de marile hoteluri din epoca celui de al doilea imperiu. Rămăsese încă un hotel emblematic ca hotelurile Meurice, Ritz și Crillon de la Paris, Savoy sau Claridge's de la Londra, Danieli de la Veneția, Negresco de la Nisa, Hotel de Paris de la Montecarlo sau Hotel des Bergues de la Geneva. Importanța lui în circuitul european și mai ales pentru viața politică și spionajul vremii războiului al doilea mondial au fost remarcabil subliniate – cum am mai spus – de jurnalista Rosie Waldeck¹ într-o carte de referință despre Athénée Palace – devenită un bestseller – unde a locuit câteva luni înaintea mea. De aceea, din păcate, nu am întâlnit-o.

După ce treceai prin poarta rotativă, te trezeai într-un salon de recepție destul de vast. În stânga se afla o intrare care ducea la o sală pentru banchete unde azi se afla o braserie-cafenea. Alături de această intrare era o garderobă cu două garderobiere în jurul cărora roiau comisionarii care purtau o uniformă și o șapcă roșii cu ornamente aurii. Acești comisionari erau foarte eficienți și discreți. Prin ei puteai trimite oriunde în București scrisori, flori, pachete etc. De asemenea, efectuau tot felul de servicii (chemau birje sau taxiuri, plăteau facturi, cumpărau bilete la concertele sau alte spectacole ș.a.m.d.). Erau extrem de utili și prețuiți de români și de streini.

În dreapta era recepția. Era un pupitr de lemn de acaju elegant în dosul căruia se agitau recepționerii (portarii) în uniforme albastre cu galoane și fire-uri aurii. În spatele lor se aflau etajere cu mici compartimente pentru fiecare cameră, în care se plasa în general corespondența și în fața cărora atârnav cheile respective când locatarii erau plecați.

Acești portari aveau un rol major în viața hotelului. În afară de obligațiile clasice pentru orice recepționisti, supravegheau cine intra și ieșea din hotel, cine suia sau cobora la sau de la camere, primeau și rezolvau cererile și reclamațiile clienților. Erau ajutați de hamali și de comisionari, care erau în subordinea lor. Erau o sursă extraordinară de informații de orice fel. De

asemenea, erau „unși cu toate alifile” în ce privește bursa neagră de valori și de produse. Erau o adevărată casă de schimb, evident, ilegală. Tot ei gestiona în mare parte serviciile prostituatelor de lux care reușeau să treacă dincolo de acești cerberi. Fără să vreau, am asistat la multe negocieri ale acestora cu portarii, dar și la scene dure în care portarii recurgeau nu numai la o retorică agresivă ca să gonească frumoasele care nu le conveneau. Mulți dintre ei erau racolați de diferitele servicii secrete. Obișnuința hotelului îi cunoșteau pe nume, iar ei erau un adevărat buletin monden căci cunoșteau foarte multe persoane, activitățile și relațiile lor. Eu m-am înțeles foarte bine cu ei căci știau să fie serviabili și mai ales amabili. Totodată, știau să atragă bacșișurile. Unul din ei era extrem de prietenos, dar și eficient. Îl chema Caranica. Era tatăl lui Ion Caranica, un legionar fanatic care împreună cu Nicolae Constantinescu și cu Doru Belimace (grupul Nicadorilor) asasinaseră, pe peronul gării Sinaia, la 29 decembrie 1933, pe I. Gh. Duca, primul ministru liberal de atunci.



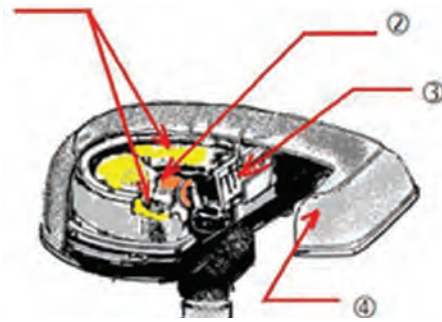
Lifturile de la Athénée Palace

Alături de recepție se aflau lifturile lângă care urca spre etajele cu camere scara de marmură cu un covor roșu.

Lifturile erau protejate de uși frumoase de fier forjat. Erau din lemn de acaju sau mahon de o eleganță discretă și erau comandate de manivele de alamă strălucitoare. Nu erau lifturi automate, ci manuale. Erau manevrate de liftieri (*lift boys*), unii din ei adolescenți, în uniforme cu podoabe aurii, purtând mănuși albe și un fel de tichie rotundă caracteristică. Ei făceau parte din personalul Marilor hoteluri de atunci.

Camera în care am locuit era la etajul doi, care era etajul de lux, acel „piano nobile” pe care-l aveau unele palace-uri inspirate de la palatele italiene și mai ales cele venețiene. Avea un mic balcon în una din nișele de pe fațada spre strada Episcopiei cu o vedere remarcabilă către Ateneu cu grădina lui, spre Biblioteca

Fundațiilor Regale, cu statuia ecvestră a lui Carol I, și bineînțeles spre Calea Victoriei cu Palatul Regal. De foarte multe ori în momentele mele libere m-am așezat în fața balconului și am stat privind acest peisaj urban care era veșnic animat. Cum am mai spus, în afara de circulația birjelor cu cai și a automobilelor, pe Calea Victoriei era o agitație pietonieră extraordinară, ca un fel de manifestare populară continuă ce începea cam în dreptul Hotelului Athénée Palace și se continua până la Bulevardul Elisabeta. Era un fenomen de antropologie urbană de excepție care a dispărut odată cu instalarea regimului comunist. Multe după-amiezi am stat să privesc acest flux de oameni care se plimba. Erau atât de mulți încât mareșalul Antonescu a dat o dispoziție care impunea pietonilor sens unic de deplasare pe Calea Victoriei.



Faruri de camuflaj

Seara, din păcate, spectacolul stradal dispărea deoarece, din pricina bombardamentelor aeriene posibile, nu era aprins nici un felinar. Ferestrele trebuiau să fie mascate de perdele, iar mașinile aveau farurile acoperite cu niște ecrane negre care lăsa lumina să se strecoare doar printr-o fantă îngustă de care puțini își mai amintesc. Cele